

ตลอดชีวิต

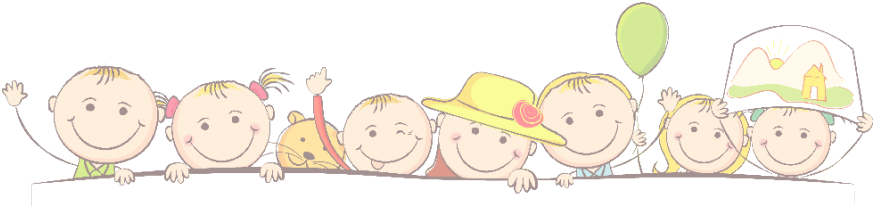
งานประจำสู่งานวิจัย

R2R
Routine Research

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร

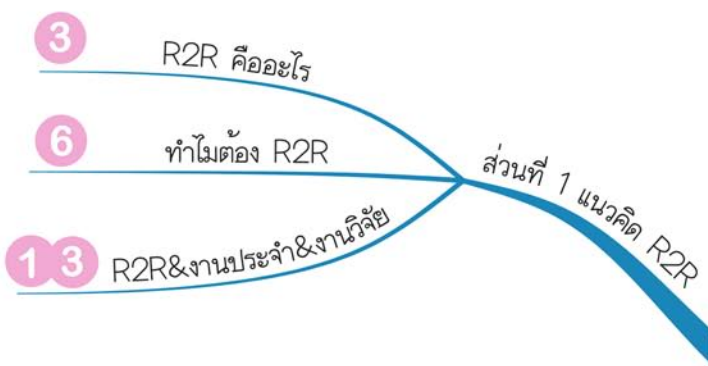

คำนำ

กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรได้ทำโครงการวิจัย
ในงานประจำ (R2R) ตั้งแต่ปี 2553 เพื่อสนับสนุนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
ให้สามารถคิดเชิงระบบและส่งเสริมการทำงานบนฐานความรู้ ซึ่งได้รับ
การตอบรับเป็นอย่างดีจากนักส่งเสริมการเกษตรและมีการจัดอย่างต่อเนื่อง
ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบันปี 2556 แต่การทำวิจัยในงานประจำมีขั้นตอน
กระบวนการทำงานค่อนข้างมาก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงมีข้อเสนอแนะ
ให้จัดทำคู่มือการทำวิจัยในงานประจำ (R2R) เพื่อนำไปใช้เป็นคู่มือแนวทาง
ในการทำวิจัยด้วยตนเอง จากประสบการณ์ในการทำโครงการวิจัย
ในงานประจำที่ผ่านมา กองวิจัย ฯ จึงจัดทำคู่มือเล่มนี้ขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน
ส่วนแรกกล่าวถึงแนวคิด R2R ส่วนที่สองเป็นกระบวนการทำ R2R และ
ส่วนที่สามเป็นกรณีตัวอย่างการทำ R2R ในงานส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยฯ
ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการ R2R และเจ้าหน้าที่กองวิจัยฯ
ทุกท่านที่มีส่วนร่วมทำให้คู่มือเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี กองวิจัยฯ หวังว่าคู่มือ R2R
เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทำวิจัยในงานประจำทุกท่าน

คณะผู้จัดทำ

กุมภาพันธ์ 2556

คู่มือ R2R

ส่วนที่ 2 กระบวนการทำR2R

1. ตามหาโจทย์วิจัย 22

2. ทบทวนวรรณกรรม 44

3. กรอบแนวคิดการวิจัย 47

4. ออกแบบการวิจัย 56

5. การทำวิจัยเชิงปริมาณ 70

6. การทำวิจัยเชิงคุณภาพ 87

7. การเขียนโครงร่างการวิจัย 108

8. การจัดทำรายงานการวิจัย 113

ส่วนที่ 1

แนวคิด R2R

R2R

คือ อะไร

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ในฐานะแกนนำในการผลักดันแนวทางการวิจัยจากงานประจำ ได้ให้ความหมายของ R2R ซึ่งย่อมาจาก Routine to Research ไว้ว่า “R2R คือ การใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างความรู้เพื่อนำมาพัฒนางานประจำ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้คนทำงานประจำมีโอกาสคิด ทดลอง ตั้งโจทย์ให้มีความชัดเจนขึ้น แล้วทำการทดลองเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล”

เป็นการใช้งานวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาขีดความสามารถของคนทำงาน ผลิตผลงานเชิงวิจัยออกมาได้แล้วป้อนกลับไปพัฒนางานประจำให้ดีขึ้น

R2R คืออะไร

การวิจัยจะเป็น R2R หรือไม่ให้ดูองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

โจทย์วิจัย ต้องมาจากการประจำ ว่ามีปัญหาอะไรที่ทำให้งานไม่บรรลุเป้าหมาย หรืองานที่ทำอยู่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้อย่างไรบ้าง

ผู้ทำวิจัยหรือนักวิจัย คือ คนที่ปฏิบัติงานประจำนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาในงานที่ทำอยู่เป็นอย่างดี

ผลลัพธ์ของการวิจัย ต้องดูผลที่เกษตรกรหรือลูกค้าของงานที่ให้บริการ เช่น ในกรณีการส่งเสริมการผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษ สุดท้ายต้องดูผลที่เกษตรกรว่ามีการปฏิบัติตามหลักวิชาการในการผลิตหรือไม่ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การควบคุมศัตรูพืช การใช้ปุ๋ย เป็นต้น หรือในกรณีการให้บริการในการเบิกจ่ายค่าเดินทางไปปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ที่ต้องดูว่าเจ้าหน้าที่ได้รับบริการที่ถูกต้องรวดเร็วขึ้นหรือไม่

4
ข้อ
R2R

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยต้องนำไปปรับปรุงและพัฒนางานที่ทำอยู่ให้ดีขึ้น เช่น กรณีตามที่กล่าวมาในข้อ 3 การส่งเสริมการผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องนำผลการวิจัยหรือบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยกลับไปพัฒนางานที่ตนรับผิดชอบ ทั้งในกรณีของกลุ่มเดิมที่ต้องมีการดำเนินการวิจัยเพื่อเติมเต็มให้การผลิมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นหรือกรณีการขยายแนวคิดดำเนินงานในกลุ่มใหญ่

การดำรงชีวิตของมนุษย์มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ มีความหลากหลายทั้งในแง่ของความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าหรือการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งในโลกของความเป็นจริงมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุด มีความจำเป็นจะต้องใช้ความรู้ทั้งในแง่ของการอยู่รอดและการพัฒนาให้เจริญเติบโต

เครื่องมือในการสร้างความรู้ชนิดหนึ่ง คือ การวิจัย หากกล่าวถึงการวิจัย คนทั่วไปอาจมีความรู้สึกว่

เป็นเรื่องที่ไกลตัวเป็นเรื่องยาก มีเฉพาะนักวิชาการหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่ทำได้

เป็นเรื่องใหญ่ ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานมาก

ไม่ใช่เรื่องของคนทั่วไปที่จะทำได้ จนกลายเป็นว่าความรู้ต้องมาจากที่อื่นหรือต้องอาศัยคนอื่นสร้าง โดยเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มักมีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยนักวิจัย คือ เก็บข้อมูลให้กับอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำวิจัย แต่ความเป็นจริงบทบาทของผู้ช่วยนักวิจัยต้องช่วยออกแบบและพัฒนาเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูล และช่วยวิเคราะห์ด้วย

แต่ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มคนอีกจำนวนหนึ่งที่พยายามผลักดันหรือสนับสนุนแนวคิดการวิจัยจากงานประจำ(Routine to Research: R2R) ซึ่งมีวิธีคิดที่แตกต่างจากระบบการวิจัยกระแสหลักที่มีระบบการผลิตความรู้แบบอุตสาหกรรมที่เน้นประสิทธิภาพการผลิตภายใต้มาตรฐานเดียว เป็นระบบที่มีผู้ผลิตจำนวนน้อย แต่มีผู้บริโภคหรือผู้นำความรู้ไปใช้เป็นจำนวนมาก และอำนาจรวมศูนย์ในมือของผู้ควบคุมการผลิต

ทำไมต้องทำ R2R ???

การมองงานเป็นภาระมากกว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้ เป็นการตัดตอน
การพัฒนาตนเองของมนุษย์ที่จะเติบโตให้เต็มศักยภาพ เพราะการเรียนรู้ที่เข้าไปร่วม
คลุกคลีกับบุคคลเป้าหมาย ด้านแรกที่ได้เรียนรู้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็น
ผู้ที่เข้าใจคนอื่น เข้าใจชีวิตและมุมมองของคนอื่น ก่อนที่จะเรียกร้องให้คนอื่นเข้าใจ
และเชื่อในสิ่งที่เราพูด เราสอน เพื่อขีดเวลาชีวิตไปสู่การบรรลุเป้าหมาย
ของความเป็นมนุษย์ ดังหลักการบริหารงานแนวใหม่ว่า

Seek First to Understand, then to Be Understood

Convey (1989)

R2R นำมาซึ่งคุณค่าของคนทำงานประจำ

การปรับความคิดหรือปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากความคิดความเชื่อที่ว่าการวิจัยเป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องไกลตัว เป็นเรื่องของคนอื่น มาเป็น การวิจัย เป็นการสร้าง หรือการผลิตความรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง สามารถทำทุกที่ให้เป็นองค์กรที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยนำกระบวนการวิจัยมาใช้เป็น “เครื่องมือ” ในการเรียนรู้ทางวิชาการ ขณะเดียวกันก็สร้างความหมายใหม่ให้กับคนทำงานประจำภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

8
คู่มือ R2R

คุณลักษณะ 3 ประการของ R2R ที่สร้างคุณค่าและความสุขให้กับผู้ปฏิบัติงาน

เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่สัมพันธ์กับชีวิตผู้คน	ความเข้าใจชีวิตและมีความละเอียดอ่อนต่อความเป็นมนุษย์มากขึ้น	เกิดเป็นความรู้ใหม่และมีความสุขได้จากการทำงาน
การสร้างคุณค่า/ความหมายให้งานประจำ	การนำไปสู่การเข้าถึงผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง	การสร้างความรู้ให้กับผู้ปฏิบัติงาน

หัวใจสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว คือการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสร้างความรู้ใหม่โดยผู้ปฏิบัติงานเอง ซึ่งมีได้ผูกขาดไว้ด้วยการกำหนดโครงสร้างของระบบผู้เชี่ยวชาญ

R2R นำมาซึ่งการสร้างความรู้เพื่อพัฒนางานประจำโดยผู้ปฏิบัติงาน

ถ้าเราอยากทำงานให้ดีขึ้น การแก้ปัญหาอย่างเดียวยังไม่สามารถผลักดันไปสู่ความเป็นเลิศได้ ต้องพัฒนางานด้วย ซึ่งการพัฒนางานด้วยการนำกระบวนการวิจัยเข้ามาใช้แก้ปัญหาทางที่ทำจะผลักดันผลงานสู่ความเป็นเลิศได้

การลดช่องว่างระหว่างผู้สร้างและผู้ใช้ความรู้ ด้วยการส่งเสริมให้นักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยกลายเป็นคนกลุ่มเดียวกันให้ “ผู้สร้างความรู้ คือผู้ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์” เป็นการมองข้ามวงจรที่การสร้างความรู้และใช้ความรู้แยกขาดจากกัน โดยเปลี่ยนเป็นมองว่าผู้สร้างความรู้ก็มีหน้าที่ต้องขับเคลื่อนความรู้เหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ด้วย

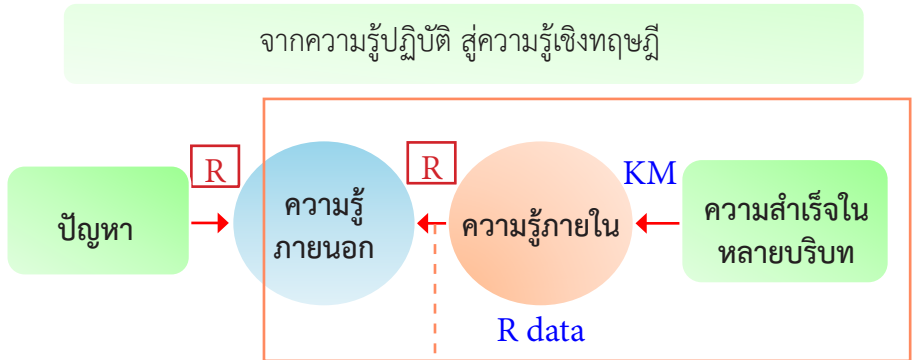
การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการปฏิบัติงานให้เป็นความรู้เชิงทฤษฎี
(Generic Knowledge)

องค์กรที่มีกระบวนการทัศน์และแผนกลยุทธ์ในลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์ โดยทำให้งานประจำกลายเป็นงานที่สร้างคุณค่าและความสุขให้กับผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะ 3 ประการของการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย ขณะเดียวกันก็มีการสะสมและจัดการข้อมูลได้ต่อเนื่องซึ่งเอื้อต่อการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์จริง

การสร้างความรู้จากข้อมูลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์จริง เป็นกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งความรู้ภายในและความรู้ภายนอก ให้เชื่อมโยงไปสู่ การสร้างตรรกในเชิงทฤษฎีให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการวิจัย นับเป็นการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมของกระบวนการพัฒนา โดยนำทฤษฎี มาใช้เป็นกรอบแนวคิด เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ที่มุ่งค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหา ที่เกี่ยวข้องกันตามบริบทต่างๆ จนประสบความสำเร็จในการสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ วงจรของการสังเคราะห์ความรู้ใหม่เชิงทฤษฎีดังกล่าว เป็นกระบวนการนำความรู้ ปฏิบัติสู่ความรู้เชิงทฤษฎี มีองค์ประกอบหลัก คือ การจัดการความรู้ การวิจัยและการสังเคราะห์ข้อมูลวิจัย ความรู้ภายในและภายนอก ซึ่งมีทิศทางการเชื่อมโยงตามทิศทางการขึ้นของลูกศร ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

10

คู่มือ R2R

ใช้ทฤษฎีเข้าจับ วิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นความรู้เชิงทฤษฎี generic knowledge

แผนภาพที่ 1 องค์ประกอบในวงจรของการสังเคราะห์ความรู้จากการปฏิบัติ ไปสู่ความรู้เชิงทฤษฎี

R2R กับ “การพลิกวิธีคิด” ในการทำงานประจำ

เครื่องมือ R2R เป็นเครื่องมือที่ทำให้คนพลิกวิธีคิดในการปฏิบัติงานก็คือ การเปลี่ยนทัศนคติของคนทำงานที่แตกต่างจากเดิม โดยเกิดการเรียนรู้ขึ้นภายในตน และเป็นผู้สร้างความรู้จากงานประจำ หรืออาจเรียกว่าเป็นการจัดการความรู้ ในกระบวนการทัศน์ใหม่ ในที่นี้จำแนกทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อการ “พลิกวิธีคิด” จาก การนำ R2R ไปใช้ในการทำงานประจำได้ ดังนี้

การให้คุณค่ากับความรู้ที่ใช้งานได้ (Working Knowledge) ต้องมีการเรียนรู้ เพื่อนำความรู้มาใช้ร่วมกับความรู้จากประสบการณ์ทั้งจากแหล่งความรู้เปิดเผย/ภายนอก (Explicit Knowledge) และความรู้แฝงเร้น/ภายใน (Tacit Knowledge/Implicit Knowledge) เพื่อนำความรู้ในลักษณะความรู้ที่ครอบคลุมครบถ้วนมาใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุ เป้าประสงค์ตามที่กำหนด ทัศนคติต่อความรู้ดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากเดิมที่มุ่งเน้นเฉพาะ การนำความรู้ที่เปิดเผยหรือจดบันทึกได้มาใช้เพียงด้านเดียว

การให้คุณค่าต่อแรงบันดาลใจกับงานเป็นความรู้แบบหนึ่งที่ฝังแนบอยู่ในร่างกาย (Embodied Knowledge) ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้หรือความเข้าใจในเชิงตรรกะ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางด้านอุดมคติ ในมิติของคุณค่า และแรงบันดาลใจที่ไม่มีตัวชี้วัดเชิงปริมาณใดๆ โดยอาศัยหลักการเรียนรู้อย่างเป็นนามธรรม (Abstract) ผ่านเรื่องราว ที่เป็นรูปธรรม (Narrative) หรือการเข้าใจผ่านตัวแทนของความจริง ที่เป็นตัวเลขผนวก เข้ากับการเข้าใจโลกผ่านเรื่องเล่า

การให้ความสำคัญมิติทางจิตวิญญาณและเรื่องราวทางด้านอุดมคติของชีวิต เป็นการจัดการความรู้ที่เกิดจากกระบวนการทัศน์ที่มองชีวิตอย่างเป็นระบบองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ชีวิตด้านในและเป้าหมายเชิงอุดมคติของตนเอง (Personal mastery) ทั้งนี้หากกระบวนการพัฒนาองค์กรใดเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ตามแนวทางดังกล่าว นับว่าองค์กรนั้นๆ มีการจัดการความรู้ที่เป็นขุมพลังสำคัญและศักยภาพในการทำงาน ประกอบขึ้นจากมิติทางชีวภาพและมิติทางจิตวิญญาณอันเป็นคุณค่าสูงสุดของชีวิต

R2R & งานประจำ & งานวิจัย

R2R เป็นการเปลี่ยนงานประจำที่จำเจให้กลายเป็นงานที่สนุก ทำทายน่าเบื่อ ที่สำคัญ คือ คำนึงถึงคนทำงาน

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

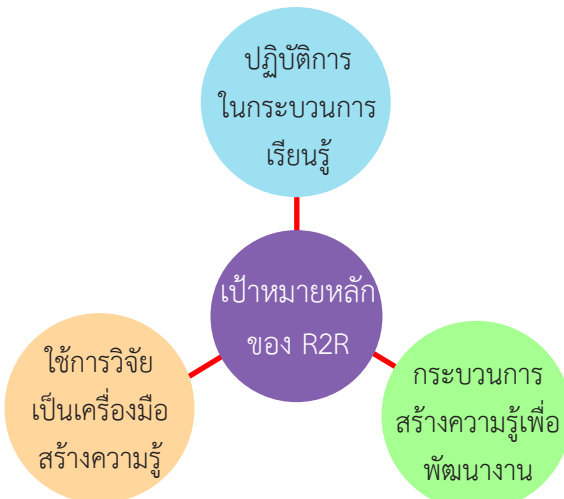
จุดเน้น และเป้าหมายหลัก R2R

เมื่อเปรียบเทียบ R2R กับการวิจัยโดยทั่วไปไม่ได้มีกระบวนการที่ต่างกัน แต่มีจุดเน้น คือ

R2R สร้างความรู้โดยตัวผู้ใช้ความรู้เอง แทนที่จะมองว่าความรู้ต้องไปแสวงหาจากผู้อื่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยจากงานประจำถือว่าความรู้อยู่ในตัวคนทำงานและคนทำงานเองจะเป็นผู้ค้นหาและสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง ด้วยการสร้างรูปแบบหรือกระบวนการเพื่อสร้างความรู้สำหรับพัฒนา/ปรับปรุงงานตามความรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างเป็นวัฏจักรต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด

R2R มีความเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่สามารถเรียนรู้และองกวมได้ เป็นการคืนอำนาจในการสร้างความรู้ให้กับคนทำงาน ไม่ใช่รอรับความรู้ที่คนอื่นสร้างให้ หรือรอความสำเร็จรูปจากที่อื่น

R2R หวังผลในการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร R2R เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนด้วยการสร้างให้คนมีความภาคภูมิใจในงานที่ตัวเองทำจากการได้คิดค้นวิธีการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาทำประโยชน์ งาน R2R ไม่ได้ตอบสนองใครคนใดคนหนึ่ง แต่ตอบสนองทุกฝ่ายทั้งฝ่ายบริหาร เป้าหมายองค์กร คนทำงานและผู้รับบริการ

R2R กับ “การวิจัยทั่วไป”

งานวิจัยทั่วไป

เงื่อนไข การพัฒนา นำระเบียบวิธีวิจัย (Research methodology) ที่ถูกหลักวิชาการเข้าไปเป็นตัวเชื่อมกับการพัฒนาทำให้ผลลัพธ์ของการพัฒนามีความน่าเชื่อถือ

เงื่อนไข ตามหลักวิชาการวิจัยแบบเคร่งครัด

เงื่อนไข การสร้างความรู้แบบ generic knowledge หรือความรู้ที่สามารถนำมาใช้ได้โดยทั่วไป

งานวิจัย R2R

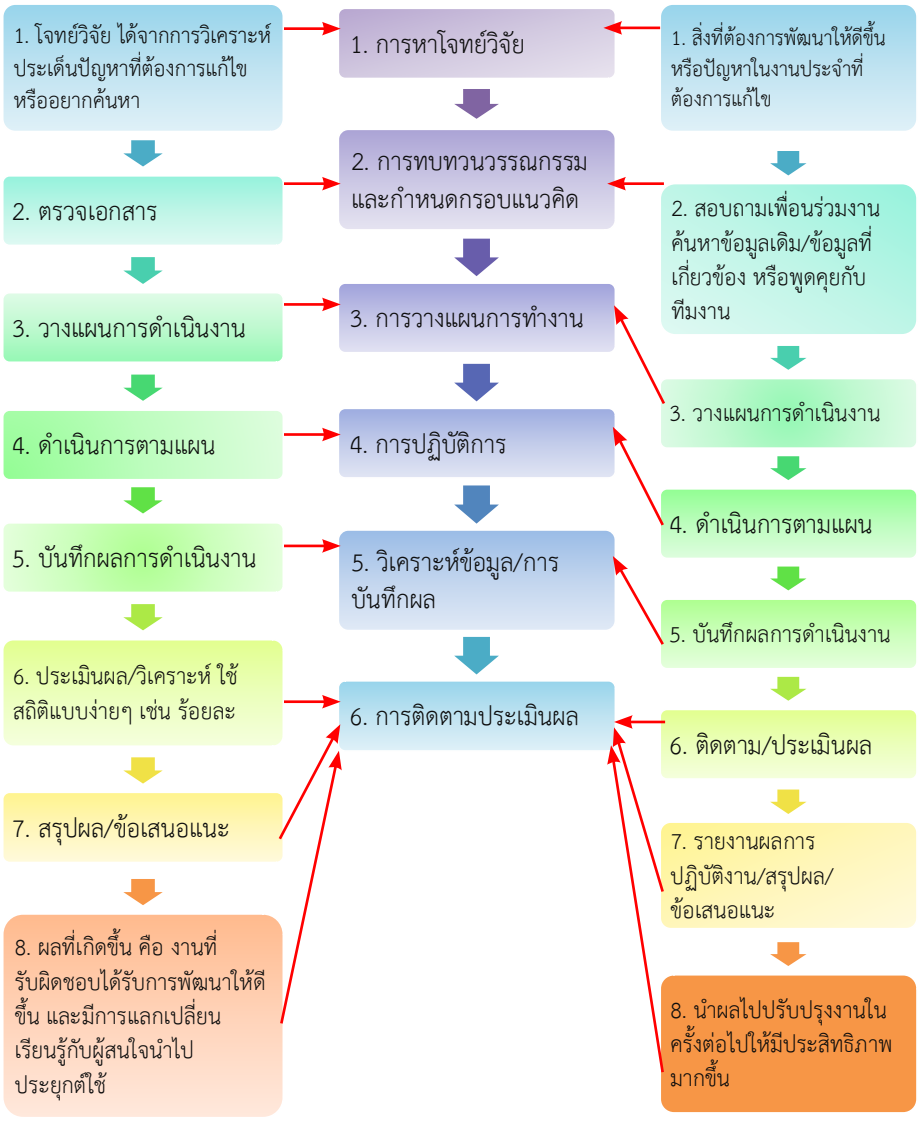
เงื่อนไข การสร้าง specific knowledge ที่ค่อนข้างจำกัดเฉพาะบริบทนั้น ๆ

เงื่อนไข การพัฒนามากกว่าเรื่องวิจัยอย่างเดียว เช่น การพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรที่มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เราก็สามารถทำให้คนอื่นมั่นใจและเชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่งนั้นจริง ๆ เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับงานที่เราทำ งานวิจัยที่ดีต้องสามารถทำให้เกิดการพัฒนาในหน่วยงาน ซึ่งถ้ามองในเชิงนโยบายสามารถเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายได้ เช่น การให้บริการที่ดีขึ้น การทำงานที่รวดเร็วขึ้น ช่วยลดภาระการทำงานลง และพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อให้งานส่งเสริมการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เงื่อนไข การอธิบายให้น่าเชื่อถือว่าผลที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นเพราะอะไร มีทฤษฎีและข้อมูลมาอ้างอิง สามารถเขียนออกมาให้มีเหตุผล เข้าใจได้ง่าย และน่าเชื่อถือ

โดยสรุปการวิจัยในงานประจำ (R2R) คือการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานใช้ข้อมูลและประสบการณ์จากการทำงานประจำในการสร้างความรู้ เพื่อพัฒนางานที่ทำอยู่ให้ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือพัฒนางาน พัฒนาตนเอง และสร้างความรู้จากงานประจำที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งในการนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเปรียบเทียบขั้นตอนการวิจัย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และขั้นตอนการวิจัยในงานประจำดังแผนภาพที่ 2

R2R & งานประจำ & งานวิจัย

แผนภาพที่ 2 เปรียบเทียบขั้นตอนการวิจัย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และขั้นตอนการวิจัยในงานประจำ (R2R)

จุดเริ่มต้นเมื่อใหม่ทำ R2R

จากที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าแนวคิดหลักของ R2R มุ่งทำลายมายาคติใน 3 เรื่อง คือ งานวิจัยเป็นเรื่องยาก งานวิจัยเป็นเรื่องใหญ่ต้องมีโครงการและงบประมาณ รวมถึงงานวิจัยเป็นเรื่องของนักวิชาการหรือคนอื่น ๆ มากกว่าของตน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการจะให้บุคคลโดยทั่วไปเปลี่ยนความรู้สึกในด้านลบต่องานวิจัยเป็นสิ่งที่ไม่ง่าย ซึ่งจากประสบการณ์ของหลายๆ หน่วยงานที่นำแนวคิด R2R ไปส่งเสริมให้มีการใช้ในการพัฒนาได้สรุปบทเรียนไว้ ดังนี้

10 “ไม่” ในงาน R2R ซึ่งทำให้เราเข้าใจงาน R2R มากขึ้น คือ

R2R “ไม่” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยใหม่

R2R “ไม่” ใ้งานวิจัยขั้นหิ้ง

R2R “ไม่” ใ้งานวิจัยที่ทำเพียงคนเดียว ควรทำร่วมกับทีมที่รับผิดชอบงานเพราะเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนางาน

R2R “ไม่” จำกัดอยู่เฉพาะงานวิชาการอย่างเดียว งานด้านบริหารก็นำ R2R ไปพัฒนาได้

R2R “ไม่” จำกัดเฉพาะคนที่มีความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย คนที่ไม่เคยทำวิจัยก็ทำได้

R2R “ไม่” ได้เริ่มจากความอยากทำวิจัย แต่ควรเริ่มจากใจที่อยากพัฒนางานที่รับผิดชอบให้ดีขึ้น

R2R “ไม่” ควรเริ่มต้นด้วยการอบรมระเบียบวิธีวิจัยและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ควรเริ่มจากการค้นหาประเด็นปัญหาในงานประจำที่รับผิดชอบร่วมกันของทีมงาน และผ่านการวิเคราะห์ห้อย่างเหมาะสม

R2R “ไม่” ต้องการทุนวิจัยหรืองบประมาณจำนวนมาก

R2R “ไม่” ได้วัดผลที่จำนวนผลงานวิจัย

R2R “ไม่” ใ้ผลงานวิจัยชั้นสอง แต่งานวิจัย R2R ต้องแม่นยำและเชื่อถือได้ คือเชื่อถือได้ทั้งในกระบวนการเก็บข้อมูลและการแปลผล

R2R นำมาซึ่งคุณค่าของคนทำงานประจำ
R2R นำมาซึ่งคุณค่าของงานที่น่าเชื่อถือ
R2R นำมาซึ่งคุณค่าขององค์กรเรียนรู้
R2R นำมาซึ่งคุณค่าของความรู้จากการทำงาน

ส่วนที่ 2
กระบวนการทำ R2R

กระบวนการทำวิจัย

1. ตามหาโจทย์วิจัย

2. ทบทวนวรรณกรรม

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ออกแบบวิจัย

5. การทำวิจัยเชิงปริมาณ

6. การทำวิจัยเชิงคุณภาพ

7. การเขียนโครงร่างการวิจัย

8. การจัดทำรายงานการวิจัย

ตามหาโจทย์วิจัย

1

โจทย์ R2R เริ่มจากคั้งหางานประจำบวกละเอียดที่อยากทำ

โจทย์ R2R ที่ดีมาจากการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลที่ดี

โจทย์ R2R ที่แหลมคมมาจากทีมงานที่ช่วยกันค้นหา

โจทย์ R2R ที่ดีมาจากข้อมูลที่ดี คำตอบที่ได้นำไปพัฒนางานให้ดีขึ้น

1. ค้นหาเป้าหมายงานประจำ

สภาพปัจจุบัน

ปัญหา ??

22

ข้อ ๒๒

เมื่อเราทำงานก็ต้องมีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง เราจึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันว่ามีความแตกต่างกับเป้าหมายหรือไม่ ถ้ามีความแตกต่างหรือช่องว่างที่ยังไปไม่ถึง แสดงว่ามีปัญหาเกิดขึ้น และถ้าเรามีความตระหนักถึงความสำคัญ/ความเร่งด่วนถึงประโยชน์ที่จะได้รับ มีความมุ่งมั่นมาตรฐานที่จะทำงานนี้มากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ขนาดของปัญหาใหญ่มากขึ้นเป็นทวีคูณ จึงถือว่าปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน การวิเคราะห์ปัญหาจากงานประจำ เริ่มจากการตั้งคำถามเหล่านี้

- เป้าหมายของงานประจำที่ท่านรับผิดชอบ คืออะไร/ลูกค้าของท่านเป็นใคร
- วิเคราะห์สถานการณ์งานประจำในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- ⓐ งานที่รับผิดชอบบรรลุเป้าหมายหรือยัง
- ⓑ ถ้ายังไม่บรรลุเป้าหมายเป็นเพราะอะไร
- ⓒ ถ้าบรรลุเป้าหมายแล้ว ท่านพอใจหรือยัง

เป้าหมายของการแก้ไขปัญหาไม่ใช่การทำให้ปัญหาหมดไป แต่ปรับเปลี่ยนปัญหาต่างๆ เหล่านั้นให้เป็นโอกาสในการพัฒนางาน เพื่อให้ผลการดำเนินงานนั้น “ดีขึ้น”

2. ค้นหาปัญหาทางประจำ

R2R จะต้องเชื่อมโยงอยู่กับการวิเคราะห์สถานการณ์ของงานที่รับผิดชอบ ซึ่งในส่วนขององค์กรภาครัฐได้นำการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RESULT BASED MANAGEMENT : RBM) มาใช้พร้อมการกำหนดตัวชี้วัด

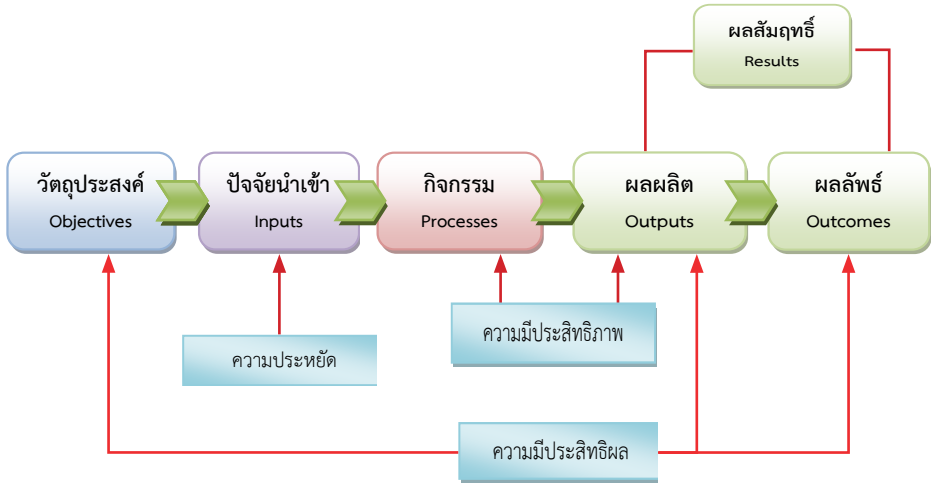

เราจะวิเคราะห์ปัญหาเพื่อทำ R2R ได้อย่างไร

วิเคราะห์งานประจำที่รับผิดชอบ

การวิเคราะห์งานที่รับผิดชอบเริ่มต้นที่การวิเคราะห์ภารกิจขององค์กรด้วยการกำหนดกลยุทธ์ที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ นโยบายของผู้บริหารที่ให้ถือปฏิบัติ การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของงานผ่านการแปลงแผนกลยุทธ์ขององค์กรไปสู่หน่วยงานแต่ละระดับ เพื่อช่วยให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองว่าจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างไร การกำหนดวัตถุประสงค์ของหน่วยงานแต่ละระดับจะมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ และการกำหนดตัวชี้วัด ผลการดำเนินงานเป็นความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ ความมีประสิทธิภาพจากปัจจัยนำเข้า กิจกรรม และผลผลิต ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและการชี้วัดผลดังแสดงใน แผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ และผลที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ พิจารณาปัจจัยที่ทำให้เกิดความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลจากการบริหารงาน/โครงการ รายละเอียด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก คือ **ปัจจัยนำเข้า (Inputs)** ประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสถานที่ เป็นต้น

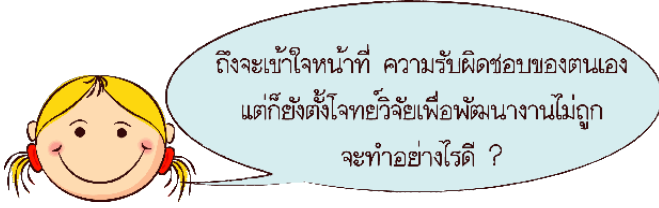
ส่วนที่สอง คือ **กิจกรรมดำเนินงานหรือกระบวนการ (Process)** ได้แก่ การนำปัจจัยนำเข้าทั้งหลายผ่านกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ เช่น การวางแผน การบริหารทรัพยากร และกระบวนการให้บริการเกษตรกร เป็นต้น

ส่วนที่สาม คือ **ผลสัมฤทธิ์ (Results)** ประกอบด้วย **ผลผลิต (Outputs)** ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และ **ผลลัพธ์ (Outcomes)** หรือ **ผลกระทบ (Impacts)** อันเกิดขึ้นจากผลผลิตของกระบวนการ/กิจกรรมดำเนินงาน เช่น การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน จากความสามารถในการผลิตและบริการ การประเมินประสิทธิผลที่ได้รับจากความคุ้มค่าของการลงทุน ลดต้นทุน การดำเนินงานที่รวดเร็ว ถูกต้องมากขึ้น ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากขึ้น

ส่วนสุดท้าย คือ **ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก (Key Performance Indicators: KPIs)** คือค่าที่วัดจากผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง เพื่อแสดงความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานโดยเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ปัญหาในงานประจำด้วยการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายที่วางไว้ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

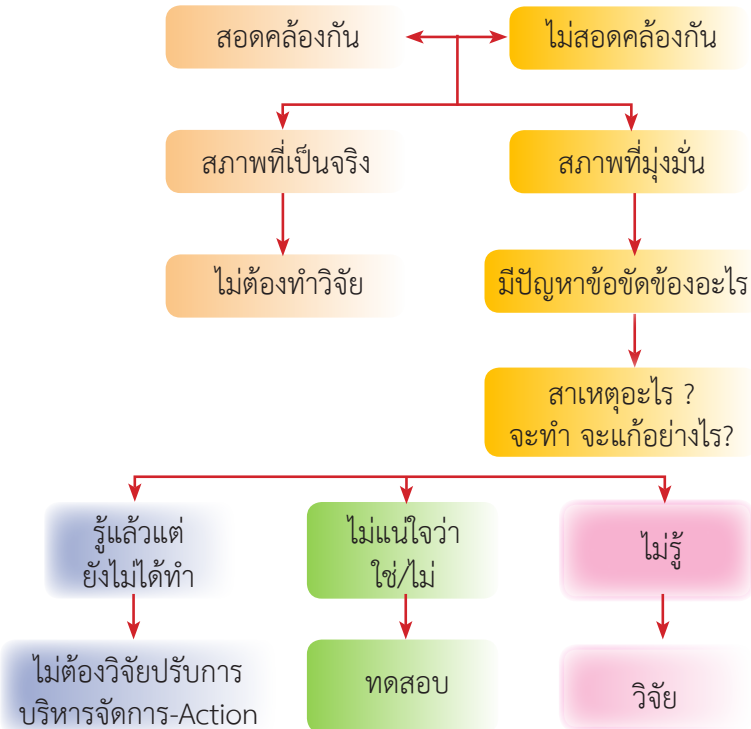

เมื่อเราวิเคราะห์ปัญหาจากงานประจำแล้วอาจพบว่ามีหลายปัญหา แล้วจะเลือกปัญหาไหนมาทำวิจัย ลองพิจารณาจากสาเหตุของปัญหา

ถ้าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น **เรารู้อยู่แล้วแต่ยังไม่ได้ทำการแก้ไข** เราไม่จำเป็นต้องวิจัย เพียงแต่ปรับการบริหารจัดการ แล้วลงมือทำ

แต่ถ้าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น **เราไม่แน่ใจว่าใช่หรือไม่ หรือเรายังไม่รู้คำตอบ** เราจึงนำเรื่องนั้นมาทำวิจัย เพื่อค้นหาคำตอบที่เราต้องการ ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 แสดงวิธีการคัดเลือกปัญหาที่นำมาทำวิจัย

เครื่องมือวิเคราะห์ปัญหาจากงานประจำ

การวิเคราะห์สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง โดยการวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (แผนภาพที่ 4) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา จำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างแท้จริง หรือข้อเท็จจริงเหล่านั้นสามารถอธิบายคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นได้หรือไม่

การเลือกใช้เครื่องมือเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับเงื่อนไขต่างๆ ของปัญหา รวมถึงความสามารถของเครื่องมือในการอธิบายหรือทบทวนปรากฏการณ์ได้ถูกต้อง สามารถแสดงลำดับขั้นตอนในการระบุปัญหาหลัก ปัญหารอง และสาเหตุหลัก สาเหตุรองของปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งมีเครื่องมือที่นิยมใช้ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุอย่างแพร่หลาย อาทิเช่น

เครื่องมือ	ประโยชน์
การระดมสมอง (Brainstorming)	ใช้เพื่อระดมความคิดในการค้นหาปัญหา
แผนภูมิแกนต์ (Gantt Chart)	ค้นหาปัญหาทำได้ง่ายขึ้นว่าเกิดจากขั้นตอนใด
การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)	วิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร เพื่อนำจุดอ่อนมาพัฒนาโจทย์วิจัย
แผนผังต้นไม้ (Tree Diagram)	เพื่อค้นหาสาเหตุรากเหง้าของปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหานั้น
แผนผังสาเหตุและผลหรือผังก้างปลา (Cause and Effect Diagram)	แสดงความสัมพันธ์ของปัญหากับสาเหตุ

1

2

3

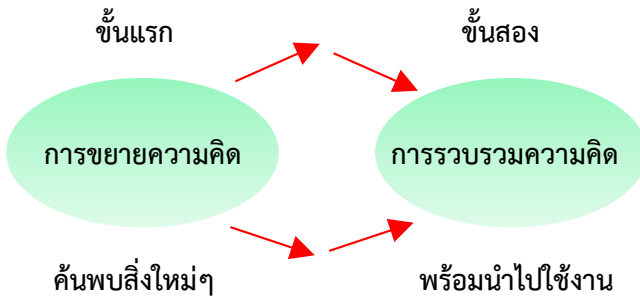
4

การระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยของทีมงานจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วม
โครงการ R2R ปี 2555 โดยมี กวพ. เป็นพี่เลี้ยง

- 1 ส่วนกลาง
- 2 ทีมงานจังหวัดร้อยเอ็ด
- 3 ทีมงานสภทส. และ-จังหวัดนครราชสีมา
- 4 ทีมงานจังหวัดลำพูน

การระดมสมอง (Brainstorming) คือ การแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ในพจนานุกรมได้ให้ความหมายว่าเป็นการคิดแบบไร้แบบแผน (Free-From Thinking) โดยทั่วไปการระดมสมองไม่ควรใช้เวลานานเกิน 30-45 นาที และมีขั้นตอนดำเนินการรวม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นแรกเริ่มจากการสำรวจปัญหา ขั้นต่อมาคือ การสร้างความคิด และขั้นสุดท้าย คือการพัฒนาหนทางแก้ไข ทั้ง 3 ขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกัน ดังแสดงในแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 สองขั้นตอนในการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ เพื่อแนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา

เมื่อไรจะใช้การระดมสมอง

1. เมื่อต้องการได้ความคิดเห็นจากคนหมู่มากที่มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน
2. เมื่อต้องการค้นหา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งหัวข้อปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา หรือการหาแนวทางแก้ไขปัญหา

ตามหาใจหายวิจัย

แผนภูมิแกนต์ (Gantt Chart) เป็นแผนภูมิที่มีการระบุหัวข้อของกิจกรรม (Activity) หรือการดำเนินงาน (Task) ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหนึ่งช่วงเวลาของการวางแผนงาน ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูล ด้วยการสร้างตาราง โดยให้แถวด้านบนสุดของตาราง แสดงมาตราส่วนของเวลา ให้หลัก (COLUMN) ด้านซ้ายสุดของตารางแทนกิจกรรม/การดำเนินงานในช่วงเวลาเป็นลำดับ

โดยทั่วไปแผนภูมิแกนต์แสดงข้อมูล 2 ลักษณะด้วยกัน คือ แบบแรกเป็นการแสดงตารางกิจกรรมของกลุ่มงานหนึ่งๆ กับช่วงเวลา (Perpetual Scheduling) เช่น แสดงแผนการผลิตประจำวัน ว่าใครจะต้องทำอะไรบ้าง และแบบที่สองคือการวางแผนกิจกรรมหรือโครงการกับลำดับขั้นตอนการทำงาน (Ordering Shedule) ที่แสดงให้เห็นรายละเอียดและความจำเป็นในแต่ละขั้น ดังตัวอย่างในแผนภาพที่ 6

30

ดูข้อ P2R

๒. หลักแทนชื่อของขั้นตอน/กิจกรรม/คนในช่วงของเวลา

๑. แถวแทนมาตราส่วนของเวลาที่แบ่งย่อยออกเป็นชั่วโมง เป็นวัน หรือเป็นเดือนก็ได้ ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของกิจกรรมที่สนใจ

๓. ช่องสุดท้ายเป็นผู้รับผิดชอบ

ช่วงเวลา / ขั้นตอน	ระยะเวลา						ผู้รับผิดชอบ
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	
เลือกเรื่อง/แนวทาง	 						
สำรวจสภาพปัจจุบัน		 					
ตั้งเป้าหมาย/ตัวชี้วัด			 				
วิเคราะห์สาเหตุ			 				
ดำเนินการแก้ไข				 			
ตรวจสอบและแก้ไข					 		
กำหนดมาตรฐาน						 	

 แผนงาน

 ปฏิบัติจริง

แผนภาพที่ 6 ตัวอย่างตารางกิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงานในช่วงเวลา และแผน

เมื่อไรจะใช้แผนภูมิแกนต์

1. เมื่อต้องการวางแผนกิจกรรมที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดที่ซับซ้อน เช่น การดำเนินกิจกรรมกลุ่มย่อย การวางแผนการผลิต เป็นต้น
2. เมื่อต้องการเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการดำเนินงาน (Actual Time) กับเวลาที่กำหนดไว้ตามแผนงาน (Planning Time)
3. เมื่อต้องการทราบการดำเนินงานของแผนกหรือกลุ่มงานหนึ่งๆ ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องทำในช่วงเวลาเดียวกัน
4. เมื่อต้องการจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน ซึ่งช่วยให้การค้นหาปัญหาทำได้ง่ายขึ้นว่าเกิดจากขั้นตอนใด

การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสอุปสรรค (SWOT Analysis)

เป็นวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อช่วยให้นักการในหน้าที่ต่างๆ ร่วมกันศึกษา และแยกแยะให้เห็นจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) ที่เกิดขึ้นภายใน และโอกาส (Opportunity) อุปสรรค (Threat) ที่เกิดขึ้นภายนอก องค์กร/หน่วยงาน พร้อมกับการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อ ค้นหาศักยภาพในการบริหารจัดการ

สามารถเขียนเป็นสมการเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น คือ

ปัจจัยแวดล้อมภายใน = ปัจจัยที่ควบคุมได้ = จุดอ่อน-จุดแข็ง

ปัจจัยแวดล้อมภายนอก = ปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ = โอกาส-อุปสรรค

วิธีการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสอุปสรรค (SWOT) และการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอก มีองค์ประกอบ/คำอธิบาย ดังแสดงในแผนภาพที่ 7

วิเคราะห์ SWOT Analysis

ปัจจัยภายใน

- วิเคราะห์ทรัพยากรการบริหาร/กลไกกระบวนการทำงานและผลลัพธ์

จุดแข็ง

- ภาวะที่องค์กรมีสมรรถนะและความได้เปรียบที่มีผลต่อการแข่งขัน ไปสู่ชัยชนะ

จุดอ่อน

- ภาวะที่ด้อยกว่าที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เป็นปัจจัยที่ต้องแก้ไขหรือตัดทิ้งไปขององค์กร

ปัจจัยภายนอก

- ควบคุมไม่ได้ หรือไม่ได้ควบคุม

โอกาส

- ภาวะแวดล้อมภายนอกที่เอื้อต่อการทำงานขององค์กรให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

อุปสรรค

- ภาวะแวดล้อมภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไปสู่ความสำเร็จและอาจก่อให้เกิดความล้มเหลวได้

แผนภาพที่ 7 องค์ประกอบในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสอุปสรรค และปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอก

เมื่อไรถึงจะใช้การวิเคราะห์ SWOT

1. กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างผู้มีหน้าที่ต่างๆ กัน ในองค์กรหรือหน่วยงาน
เมื่อไรถึงจะใช้การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโอกาสอุปสรรค
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์องค์กรหรือหน่วยงานเพื่อกำหนดกลยุทธ์ โดยมีการทบทวนทิศทางของนโยบาย บทบาทและภารกิจที่ชัดเจนของแต่ละหน้าที่ วางแผน/ระบุแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้มีหน้าที่ต่างๆ
3. กำหนดเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาศักยภาพและค้นหาตนเอง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรหรือหน่วยงาน เพื่อการค้นหาศักยภาพตนเองซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำงานจากสภาพแวดล้อมภายใน คือ จุดแข็งและโอกาส ขณะเดียวกันก็วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก คือ โอกาสและอุปสรรค ด้วยการใช้เหตุผลและการใช้ข้อมูลสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างซื่อสัตย์และเปิดเผย เพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

แผนผังต้นไม้ (Tree Diagram)

เป็นแผนผังที่ใช้ในการค้นหาสาเหตุรากเหง้าหรือใช้ในการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จจุลลงไปได้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ประเภทแรกเป็นการวิเคราะห์แบบ Why-Why Tree จะใช้เมื่อต้องการวิเคราะห์หาสาเหตุรากเหง้า (Root Cause) ของปัญหา ส่วนยอดของแผนผังต้นไม้จะแสดง“ปัญหา”ที่เกิดขึ้น และประเภทที่สองเป็นการวิเคราะห์แบบ How-How Tree จะใช้เมื่อต้องการหาแนวทางการแก้ไขก่อนที่จะนำไปสร้างเป็นแผนปฏิบัติ โดยยอดต้นไม้จะแสดงถึง“เป้าหมาย”ที่ต้องการจะไปให้ถึง แสดงตัวอย่างการใช้แผนผังต้นไม้ แบบ How-How วิเคราะห์/ค้นหาแนวทางแก้ไขสถานการณ์เพื่อสนับสนุนภาวะผู้นำยุคเกษตรกรในท้องถิ่น ดังแผนภาพที่ 8

34

คู่มือ R2R

แผนภาพที่ 8 ตัวอย่างการค้นหาแนวทางแก้ไขสถานการณ์เพื่อสนับสนุนภาวะผู้นำ ยุวเกษตรกรในท้องถิ่น ด้วยการใช้นแผนผังต้นไม้แบบ How-How

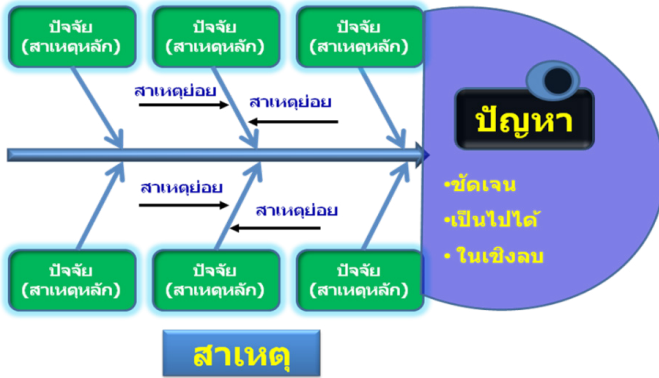
เมื่อไรจะใช้แผนผังต้นไม้

1. เมื่อต้องการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา
(ใช้แผนผังต้นไม้แบบ Why-Why)
2. เมื่อต้องการหาแนวทางแก้ไขปัญหา (ใช้แผนผังต้นไม้แบบ How-How)
3. เมื่อต้องการให้สมาชิกกลุ่มมีมติที่มีความสอดคล้องกัน
4. เมื่อต้องการแสดงความสัมพันธ์ของปัญหากับสาเหตุ หรือเป้าหมาย
กับมาตรการการแก้ไขในรูปของแผนผัง ซึ่งทำให้ง่ายต่อความเข้าใจ

แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) หรือผังก้างปลา

สำนักมาตรฐานอุตสาหกรรมแห่งญี่ปุ่น (JIS) ได้นิยามความหมายของผังก้างปลาไว้ว่า “เป็นแผนผังแสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างหลาย ๆ สาเหตุที่เป็นไปได้ในการส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาหนึ่งปัญหา” มีโครงสร้างของแผนผังและตัวอย่างการวิเคราะห์แสดงดังแผนภาพที่ 9

แผนภาพที่ 9 โครงสร้างของแผนผังสาเหตุและผลหรือผังก้างปลา

เมื่อไรจะใช้แผนผังสาเหตุและผล

1. เมื่อต้องการหาสาเหตุ (ปัจจัย) ที่ก่อให้เกิดปัญหา
2. เมื่อต้องการทำการศึกษา ทำความเข้าใจ หรือทำความเข้าใจกับกระบวนการอื่น ๆ การทำผังก้างปลาจะช่วยให้สามารถรู้กระบวนการของงานแผนกอื่นได้ง่ายขึ้น
3. เมื่อต้องการใช้เป็นแนวทางในการระดมสมอง เพื่อช่วยให้เข้าใจในปัญหา/สาเหตุที่แสดง

3. ค้นหาโจทย์วิจัยจากงานประจำ

ในการค้นหาโจทย์วิจัยจากงานประจำอาจจะพบเจอปัญหามากมาย แล้วเราเลือกปัญหาไหนมาทำวิจัย ที่นี้มีคำตอบ

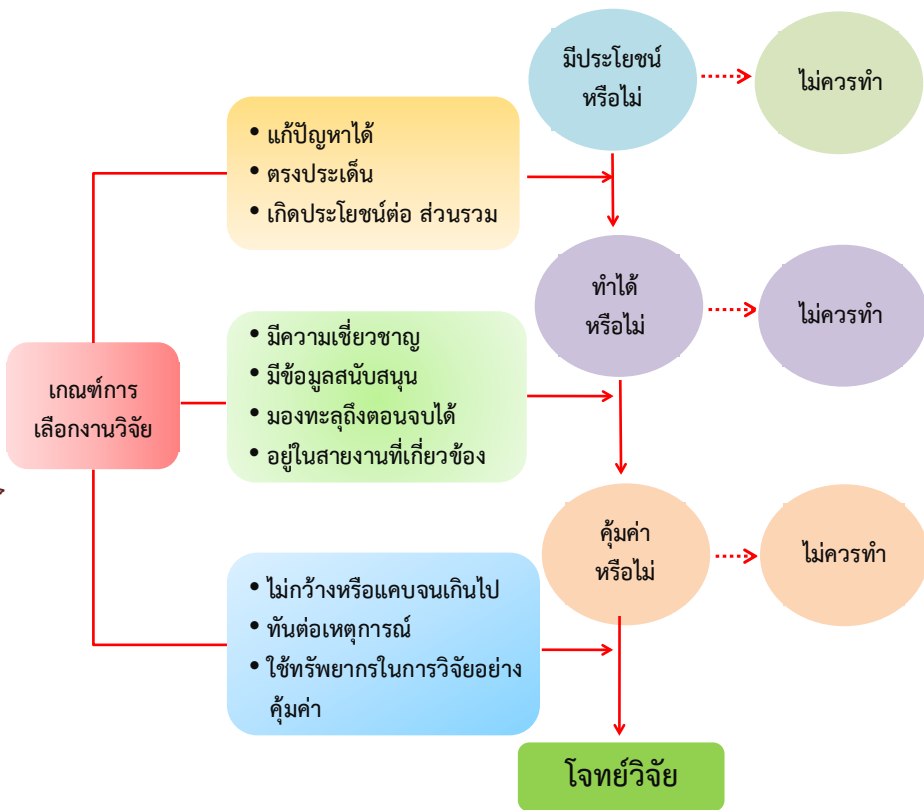
เกณฑ์ในการคัดเลือกปัญหาทำวิจัย มีเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

ประโยชน์ ของงานวิจัยทั้งต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ประเด็นที่น่าสนใจ เพราะถ้าเป็นประเด็นที่เราอยากรู้จะทำให้เราชวนขวยและสนุกกับการทำวิจัย

ความรู้ความสามารถ ของผู้วิจัยและทีมงานที่มีความเชี่ยวชาญ มีข้อมูลสนับสนุน มองทะลุถึงตอนจบได้ และอยู่ในสายงานที่เกี่ยวข้อง

ความคุ้มค่า งานวิจัยที่เลือกมาทำ ไม่กว้างหรือแคบจนเกินไป ทันต่อเหตุการณ์ และใช้ทรัพยากรในการวิจัยอย่างคุ้มค่า

ปัญหาใดที่ผ่านเกณฑ์ทั้ง 3 ด้าน จึงจะนำมาทำเป็นโจทย์วิจัย เพื่อให้มั่นใจได้ว่างานวิจัยที่ได้มาคุ้มค่าต่อการลงทุน ลงแรง เพื่อดำเนินการ ดัชนีภาพที่ 10

แผนภาพที่ 10 เกณฑ์การเลือกปัญหาและพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย

4 การแปลงโจทย์/ปัญหาเป็นหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์

ปัญหาวิจัย คือ สิ่งที่เราสงสัยและต้องการค้นหาคำตอบ การแปลงโจทย์หรือปัญหาเป็นหัวข้อวิจัย คือ การเขียนปัญหาให้อยู่ในรูปที่ทำวิจัยได้

หัวข้อวิจัย คือ การนำปัญหาการวิจัยมาทำให้อยู่ในรูปที่จะวิจัยได้

หลักการเขียนหัวข้อวิจัย

แสดงความชัดเจนในการนำปัญหาการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ
ชี้ให้เห็นภาพการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้คำตอบ
ที่ต้องการ

ควรขึ้นต้นด้วยคำนาม

ควรเป็นสื่อบอกขอบเขตของการวิจัย

ควรสั้น ง่าย และกระชับ

สละสลวยได้ใจความสมบูรณ์ เด่น และน่าสนใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ เป็นตัวบอกการทำกิจกรรมหลักของโครงการวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำวัตถุประสงค์ทุกข้อเมื่อนำมารวมกัน แล้วจะทำให้บรรลุความมุ่งหมายและสามารถตอบโจทย์วิจัยและบรรลุความมุ่งหมายของการวิจัยได้

หลักการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย

เขียนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดการวิจัย

ระบุให้ชัดเจนว่าจะทำอะไร

เรียงลำดับว่าควรทำอะไรก่อนหลังให้สัมพันธ์กัน

สิ่งที่จะทำให้มีความเป็นไปได้ มีขอบเขตพอเหมาะและมีความสมดุลระหว่างทรัพยากร /งบประมาณ เงื่อนไข/ขีดจำกัด เวลา/ศักยภาพของผู้วิจัย/ทีมวิจัย

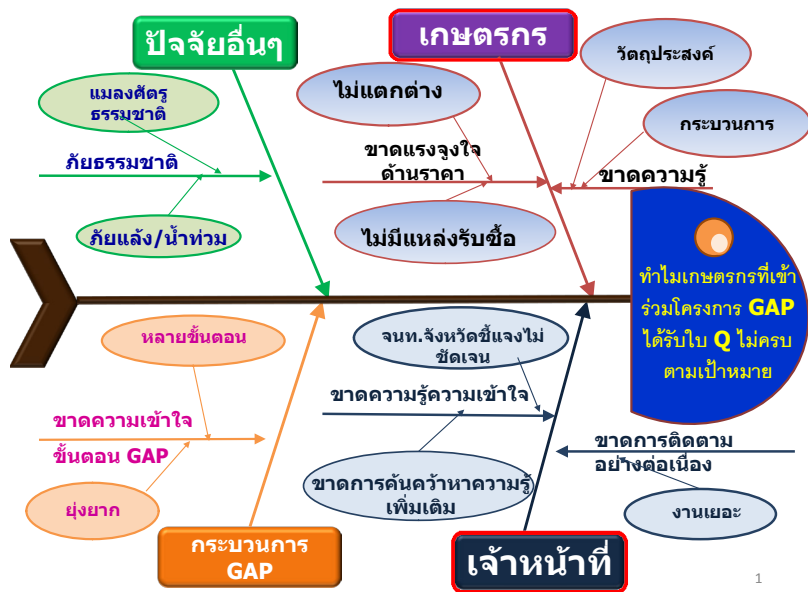
คำกริยาสำคัญในการเขียนวัตถุประสงค์

- บรรยาย/อธิบาย
- สำรวจ/ศึกษา
- ศึกษาความสัมพันธ์/เปรียบเทียบ
- วิเคราะห์/สังเคราะห์
- สร้าง/พัฒนา/ปรับปรุง
- ประเมิน/ตรวจสอบ

ตัวอย่าง ทำไมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ GAP ได้รับใบ Q ไม่ครบตามเป้าหมาย พบว่ามีสาเหตุหลักอยู่ 4 ด้าน คือ เจ้าหน้าที่ เกษตรกร กระบวนการ GAP และปัจจัยอื่นๆ โดยพบว่าสาเหตุหลักเรื่องกระบวนการ GAP ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะเป็นมาตรฐานที่วางไว้ ส่วนปัจจัยอื่นๆ คือภัยธรรมชาติไม่สามารถแก้ไขได้ ในส่วนของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมโครงการ GAP ได้รับใบ Q เพิ่มขึ้น ตามแผนภาพที่ 11

40

คู่มือ R2R

1

แผนภาพที่ 11 แผนดักกิ่งปลวกวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่ไม่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ GAP ได้รับใบ Q ไม่ครบตามเป้าหมาย

การแปลงปัญหาเป็นโจทย์วิจัย หัวข้อวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย

โจทย์ใหญ่ : แนวทางการส่งเสริม GAP ข้าวที่มีประสิทธิผลของจังหวัดร้อยเอ็ดควรเป็นอย่างไร

โจทย์ย่อย 1 : กระบวนการส่งเสริม GAP ข้าวของเจ้าหน้าที่ควรเป็นอย่างไร

โจทย์ย่อย 2 : กระบวนการปฏิบัติของเกษตรกรเพื่อให้ได้ GAP ข้าวควรเป็นอย่างไร

หัวข้อวิจัย : แนวทางการส่งเสริม GAP ข้าวที่มีประสิทธิผลของจังหวัดร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์ 1 : เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริม GAP ข้าวของเจ้าหน้าที่

วัตถุประสงค์ 2 : เพื่อพัฒนากระบวนการปฏิบัติของเกษตรกรเพื่อให้ได้ GAP ข้าว

เล่าสู่กันฟัง ใครได้โทงวิจัยเรื่องอะไร ก่อนเข้าสู่งานเรียนเรื่องต่อไป

2

ทบทวนวรรณกรรม

“ทบทวนวรรณกรรมเพื่อค้นหาความรู้ที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เป็นประโยชน์
ในการทำวิจัยของเรา”

2. ทบทวนวรรณกรรม

ความสำคัญ

การทบทวนวรรณกรรม เป็นการค้นหาข้อมูลที่เราต้องการรู้ มีได้หลายวิธี ทั้งจากการพูดคุย สอบถามรุ่นพี่ เพื่อนร่วมงานทำให้เราทราบว่าในจังหวัดมีใครเคยทำเรื่องนี้บ้างแล้ว ผลเป็นอย่างไร ช่วยให้เราไม่ต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา และทำให้งาน R2R ไม่ยากอย่างที่คิด

นอกจากนี้การวิจัยที่ดีต้องเริ่มจากค้นคว้าหาข้อมูล ด้วยการค้นหาจากประเด็นหรือคำสำคัญในเรื่องที่เราสนใจ ซึ่งเดี๋ยวนี้การค้นหาสะดวกขึ้นมากจากเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถ download วิทยานิพนธ์ฉบับเต็มได้จากทุกมหาวิทยาลัย เช่น จาก website ของ Thailis.com สกว. วช. กรมวิชาการเกษตร ฯลฯ

หลักการทบทวนวรรณกรรม

44 การทบทวนวรรณกรรมไม่ใช่การตัดปะงานวิจัยแต่ละเรื่องมาต่อกัน แต่ต้องมีการเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของเรา และสิ่งที่ต้องนำมาเขียน คือ ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และผลที่เกิดขึ้น สิ่งทีนอกเหนือจากประเด็นเหล่านี้ไม่ต้องนำมาใส่ไว้ เพราะการทบทวนวรรณกรรมที่ดี ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนความหนา แต่ขึ้นกับคุณภาพ คือ ตรงประเด็น นำมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งในขั้นตอนการออกแบบเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการวิจารณ์ผลการศึกษ นอกจากนี้หลักการสำคัญในการทบทวนวรรณกรรม คือ การสรุปในแต่ละประเด็น เช่น การทบทวนวรรณกรรมเรื่องการพึ่งตนเอง เมื่อมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นครบถ้วนแล้ว ควรสรุปเป็นความเห็นของเราเอง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดตัวแปรหรือเขียนนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการในการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เป็นตัวช่วยขยายมุมมอง ความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาข้อสรุป

ประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรม

ทำให้เรารู้ว่าสิ่งที่เราสนใจอยากรู้มีใครเคยทำบ้างแล้ว หรือมีเรื่องอะไรที่ยังไม่ได้ทำ เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องทำซ้ำ ช่วยให้เราสามารถค้นพบตัวแปรที่จะนำมาศึกษาได้ครอบคลุมมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ง่ายขึ้น

เล่าสู่กันฟัง ใครได้โททงวิจัยเรื่องอะไร ก่อนเข้าสู่มหะเรงนเรื่องต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

3

กรอบแนวคิดการวิจัย เป็นสิ่งที่ทำใ้เรามีความชัดเจนในสิ่งที่เราจะทำ เพราะตัวเราเองก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะทำอะไร ดงบอกในต้นอื่นเข้าใจไม่ได้เช่นกัน กรอบแนวคิดจึงสำคัญตรงที่ชี้แจงใ้เรามองภาพรวมของงานวิจัยของเราได้ชัดเจน นอกเล่าใ้ผู้อื่นทราบว่เรากำลังจะทำอะไร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย คือ กรอบเนื้อหาสาระที่นำมาใช้ในการกำหนดแนวทางการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบ การสร้างกรอบแนวคิดที่ดีนั้น ได้มาจากการทบทวนเอกสาร (การทบทวนวรรณกรรม) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และแนวความคิดของกระบวนการในการวิจัยของผู้วิจัย โดยมีการนำเสนอแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การนำเสนอแบบการพรรณนา เป็นการนำเสนอถึงแนวความคิดของกระบวนการในการวิจัยออกมาให้ผู้อื่นรับรู้โดยการเขียนพรรณนา ซึ่งในการเขียนจะต้องสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ที่นำมาใช้ในการวิจัย และในการเขียนจะเป็นการเขียนแบบต่อเนื่องโดยไม่แยกหัวข้อ

ตัวอย่างที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง “**โครงการศึกษาบทบาทของเกษตรกรหมู่บ้านอาสาสมัครในการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร**”

สิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติคือ การตรวจเอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการศึกษบทบาทในการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรครั้งนี้ ควรมีข้อมูลที่ประกอบด้วยการศึกษาสถานภาพทางสังคมของเกษตรกรหมู่บ้านอาสาสมัคร และ การปฏิบัติภารกิจในฐานะแกนนำเกษตรกร รวม 4 บทบาท ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เกี่ยวข้อง การเป็นผู้บริหารงาน การเป็นผู้ประสานงาน และการเป็นผู้ติดตามและประเมินผลงาน “**ขั้นตอนนี้เองที่เรียกว่าการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย**”

ตัวอย่างที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในส่วนภูมิภาค”

สิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติคือ การตรวจเอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการศึกษา **ความพึงพอใจการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในส่วนภูมิภาค** ครั้งนี้ ควรต้องมีข้อสรุปหรือองค์ความรู้ที่แน่นอนกับสิ่งที่เรียกว่า “ความพึงพอใจ” นั่นคือ นักวิจัยควรจะต้องมีข้อมูลที่อธิบายถึงพฤติกรรมที่เรียกว่า ความพึงพอใจนั้นมีลักษณะอย่างไร และองค์ประกอบอะไรบ้าง ดังนั้นผู้วิจัยควรมีข้อมูลที่อธิบายถึง **ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการทั่วไป** มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และผู้ที่อยู่ใน **ตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในส่วนภูมิภาค** มีภารกิจอะไรบ้าง ความยากง่ายของงาน ความพร้อมของหน่วยงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ฯลฯ **วิธีการกำหนดขอบเขตขององค์ความรู้ที่กล่าวมา** ก็คือ “การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย” นั้นเอง

48

รูป ๒.๒

2. การนำเสนอแบบจำลอง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบจำลองเชิงคุณภาพ และแบบจำลองเชิงปริมาณ

การนำเสนอแบบจำลองเป็นการนำเสนอแนวคิดการวิจัยโดยใช้เทคนิคที่จะทำให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ได้แก่ การเขียนออกมาเป็นแผนภาพ/แผนผังงาน ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ สมการทางคณิตศาสตร์ในงานวิจัยเชิงปริมาณ หลักการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบนี้ คือ ให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจถึงภาพรวมและเป้าหมายที่ผู้วิจัยวางไว้ได้ซึ่งในรูปแบบนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร ความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ขั้นตอน กระบวนการที่เกิดขึ้น และเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

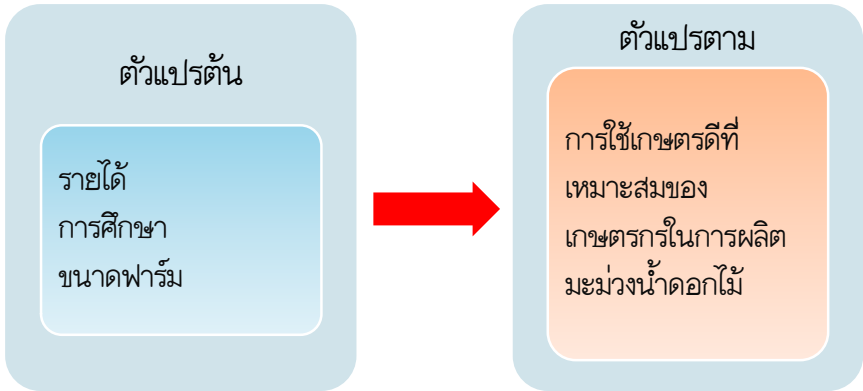
ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยแบบจำลองเชิงคุณภาพ

ตัวอย่างที่ 2.1 แสดงกระบวนการ/ขั้นตอนโครงการวิจัยจากจุดเริ่มต้น- สิ้นสุดของกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร : กรณีศึกษาโครงการจัดระบบพิเศษเฉพาะพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ปี 2551/ 2552

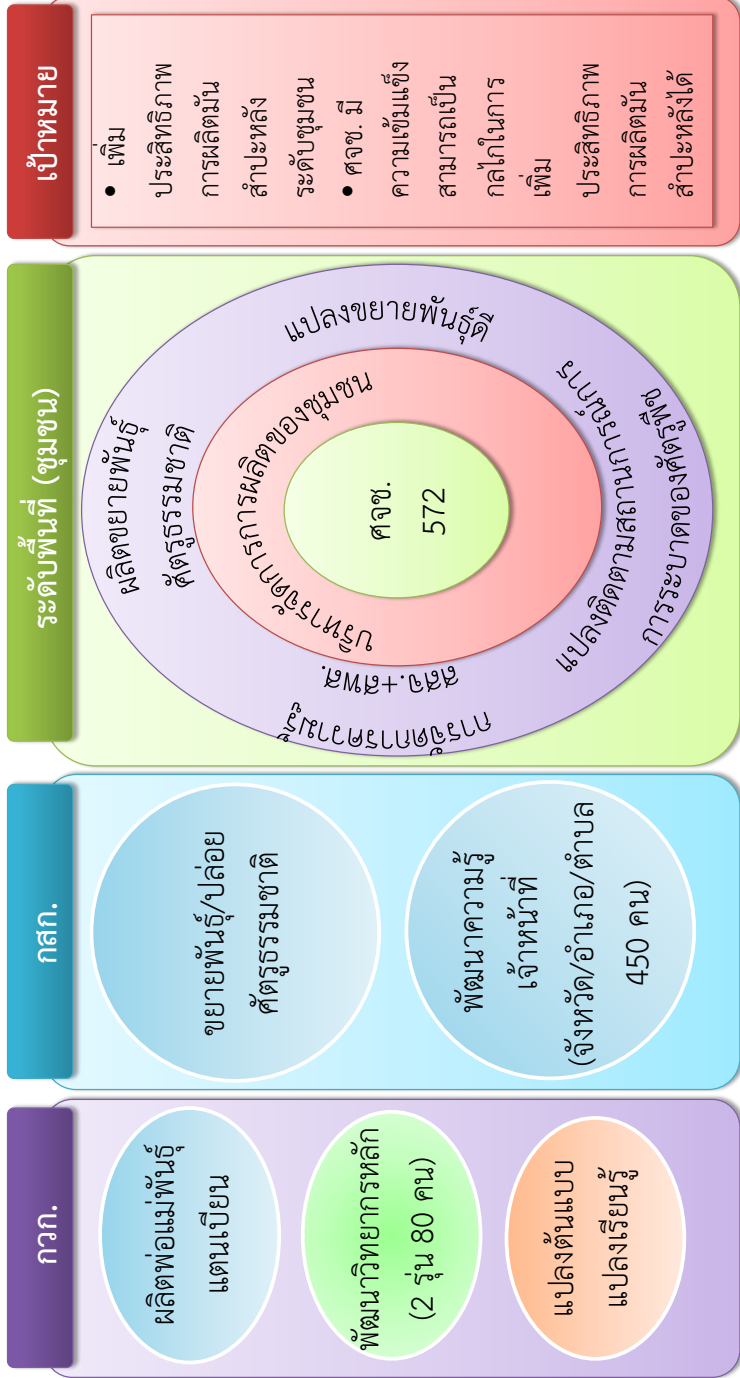

ตัวอย่างที่ 2.2 การจำลองเพื่อแสดงรูปแบบและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น สมการ แผนภาพ ของกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง

โครงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เกษตรกรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้

ตัวอย่างที่ 2.3 แสดงกระบวนการ/ขั้นตอนโครงการวิจัยที่เชื่อมโยงภารกิจของหน่วยงานเชิงบูรณาการของกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง **โครงการบริหารจัดการศัตรูพืชและการเกษตรกรรมเพื่อลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกร :กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร**

ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยแบบจำลองเชิงปริมาณ

ตัวอย่างที่ 2.4 ใช้สัญลักษณ์ที่สามารถคำนวณค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร

$$E = a + b_1C + b_2F$$

เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของวารสารการเกษตรในการประชาสัมพันธ์ (E) เนื้อหา (C) และรูปลักษณะของวารสาร (F) มีรูปแบบของฟังก์ชัน $E = f(C, F)$

52

ข้อ ๒๒

a แทน ค่าคงที่

b_1 และ b_2 แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร C และ F ที่มีต่อ E

ตัวอย่างที่ 2.5 ใช้สัญลักษณ์คำนวณค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร

การจำลองระบบหรือ simulation เพื่อทำนายการเปลี่ยนแปลงระบบ เมื่อได้รับผลกระทบจากตัวแปรภายในหรือภายนอกระบบ เช่น ยอดขายสินค้า (Y) จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่อไปนี้ จำนวนเซลแมน (x_1) การโฆษณา (x_2) และประสบการณ์ของผู้จัดการ (x_3) โดยสามารถวิเคราะห์ได้จากสมการถดถอยพหุสูตร

$$Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3$$

a แทน ค่าคงที่

b_1, b_2, b_3 แทน แทนสัมประสิทธิ์ของการถดถอยพหุสูตรส่วนย่อย

ประโยชน์ของกรอบแนวคิด

- ทราบรูปแบบในการทำวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา และออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมได้
- เป็นแนวทางในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล
- วิเคราะห์ข้อมูลและพิจารณาภาพรวมของความความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
- การแปลผลจากข้อมูลที่ได้และอภิปรายผลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านหนังสือกิจต้องพิทักษ์

4

การออกแบบการวิจัย

คราวนี้มาถึงขั้นตอนสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ การออกแบบการวิจัย เพื่อไปค้นและควานหาคำตอบ โจทย์หรือคำถามวิจัยที่เราอยากรู้มันเอง

การออกแบบวิจัยก็เหมือนการออกแบบบ้าน

เราต้องเลือกแบบที่เราชอบ เก็บไปอยู่แล้วสบายใจ

การออกแบบวิจัยก็ควรเลือกแบบที่เราอยากทำ

เพื่อที่ท้ายๆจะได้มีความสุขกับการลงมือทำ

แล้วเราก็จะสนุกกับงานวิจัย

ผลงานที่ได้ก็นำมาใช้พัฒนางาน

พร้อมๆ กับที่ตัวเราได้รับการพัฒนาไปในระหว่างที่ทำวิจัยด้วย

4. ออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัยก็เป็นวิธีการในการค้นหาคำตอบสิ่งที่เราสงสัยนั่นเอง ซึ่งก่อนที่เราจะออกแบบวิจัย เราต้องรู้ประเภทของการวิจัย ซึ่งมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้

การวิจัย หมายถึง กระบวนการแสวงหา ความรู้ ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการที่เป็นระบบ มีแบบแผนตามแนวทางของ **วิธีการทางวิทยาศาสตร์** เพื่อให้ได้ความรู้ หรือ ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องของประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษา

การวิจัยแบ่งตามการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาความรู้ใหม่ เพื่อพัฒนาทฤษฎีแนวคิด โดยยังไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนของการนำไปใช้
2. การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายในการนำผลที่ได้ หรือข้อค้นพบไปใช้ให้เกิดประโยชน์
3. การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งนำข้อค้นพบไปใช้แก้ปัญหการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

รูปแบบ/วิธีการดำเนินการแสวงหาความรู้ โดยใช้ R2R มีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้ในการสำรวจ/การศึกษาพื้นฐาน เพื่อการหาข้อมูลเชิงระบบเบื้องต้น ในการอธิบายสถานการณ์ที่เป็นอยู่ และแนวทางพัฒนา/ปรับปรุงตามประเด็นที่สนใจ ประกอบด้วยขั้นตอนเป็นลำดับต่อไปนี้ คือ 1) วิเคราะห์ปัญหาการวิจัย 2) กำหนดทฤษฎีการวิจัย และสร้างเครื่องมือ 3) เก็บรวบรวมข้อมูล และ 4) วิเคราะห์และสรุปผล

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วยระบบการวิจัย 4 ขั้นตอน เป็นวงจรสำเร็จรูปเชิงพลวัตรขั้นตอนเชิงพลวัตร (PAOF) ต่อไปนี้ 1) Plan: การวางแผนการดำเนินงาน 2) Action: การลงมือปฏิบัติ 3) Observation: การสังเกตและวัดผลการปฏิบัติ และ 4) Feedback: การให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) เป็นกระบวนการศึกษา รวบรวมข้อมูล และหาข้อสรุปเชิงสำรวจแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการ (Preparing) ประกอบด้วย การเตรียมข้อมูล/เตรียมพื้นที่ปฏิบัติการ/เตรียมทีมงาน/เตรียมเทคนิคการวิจัย/ปัจจัยแวดล้อม (Context)

ขั้นที่ 2 วางแผน (Planning) ประกอบด้วย วัน - เวลา /สถานที่/ บุคลากร/ทีมงาน/การจัดการความร่วมมือ/การวิเคราะห์และสรุปผล

4. การวิจัยและพัฒนา (R & D) เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา/รูปแบบการวิจัยที่มีขั้นตอนการวิเคราะห์/วิจัยแล้วนำผลไปสู่การปฏิบัติและการพัฒนาสิ่งใหม่ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้น Research ประกอบด้วย วางแผนการวิจัย/เตรียมการวิจัย/สร้างเครื่องมือ/รวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์และสรุปผล เป็นลำดับ

ขั้นที่ 2 ขั้น Development ประกอบด้วย 1)การวิเคราะห์องค์ประกอบระบบ/รูปแบบ/นวัตกรรม 2)การออกแบบสิ่งใหม่ 3)การพัฒนา/การสร้าง/การกำหนดสิ่งใหม่ 4)การตรวจสอบความเชื่อถือได้ และ 5)การสรุปผลการวิจัย เป็นลำดับ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นที่จะนำผลการวิจัยมาเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพการทำงานปกติในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ โดยอาศัยยุทธศาสตร์ วิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของงานหรือหน่วยงานนั้น ๆ

การแบ่งประเภทของการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเภท หลักการ/แนวคิด ลักษณะ ข้อมูล และประโยชน์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ประเภทของการวิจัยแบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ลักษณะข้อมูล	ประโยชน์
แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย			
1. การวิจัยเชิงสำรวจ	<ul style="list-style-type: none"> • บรรยายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา • ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ทำการศึกษา • ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะส่วนรวมของกลุ่มที่ทำการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อเท็จจริง • ความคิดเห็นของบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> • ผลจากการวิจัยเชิงสำรวจมักจะถูกนำไปใช้ช่วยในการตัดสินใจ หรือนำไปเป็นความรู้พื้นฐานในการดำเนินงานวิจัยของนักวิจัยในแต่ละกลุ่ม • ตย. การสำรวจชุมชนในชนบท
2. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นการศึกษาค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร • ทำให้มีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นๆ มากขึ้น 		

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ลักษณะข้อมูล	ประโยชน์
3. การวิจัยรายการถี่	<ul style="list-style-type: none"> ● สิ่งที่ศึกษาอาจจะเป็นบุคคลคนเดียว กลุ่มบุคคล หรือชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง ● วิเคราะห์ความต่อเนื่อง ลำดับ เหตุการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ และบรรยายลักษณะที่เป็นส่วนรวมของสิ่งที่ศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนจำกัด แต่ทำการศึกษาหลายด้าน และมีการศึกษาสถานการณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง ข้อมูลที่ทำการรวบรวมมักจะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ การแปลความหรือสรุปผลการวิจัยก็จะจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มที่ทำการศึกษาเท่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ประโยชน์จำกัดเฉพาะกลุ่มสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกัน
4. การวิจัยเชิงพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นที่จะนำผลการวิจัยมาเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพการทำงานปกติในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ โดยอาศัยยุทธศาสตร์ วิธีการ หรือเทคนิคต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของงานหรือหน่วยงานนั้น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความเฉพาะเจาะจงกับหน่วยงานนั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ประโยชน์จำกัดเฉพาะกลุ่มสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

การออกแบบการวิจัย

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ลักษณะข้อมูล	ประโยชน์
5. การวิจัยเชิงทดลอง	<ul style="list-style-type: none"> ● เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยมีการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระเพื่อศึกษาผลที่มีต่อตัวแปรตาม และมีการควบคุมตัวแปรอื่นมิให้มีผลกระทบต่อตัวแปรตาม ซึ่งนิยมมากทางด้านวิทยาศาสตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสิ่งทดลอง 	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้ประโยชน์สามารถเปรียบเทียบปัจจัยที่เหมาะสมต่อสิ่งที่เราต้องการรู้หรือต้องการพัฒนา

60 ตารางที่ 2 ประเภทของการวิจัยแบ่งตามแนวคิดพื้นฐานการวิจัย

ข้อ ๒๒

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ลักษณะข้อมูล	ประโยชน์
แบ่งตามแนวคิดพื้นฐานการวิจัย			
1. การวิจัยเชิงปริมาณ	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพดีถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าให้คำตอบได้ถูกต้องจากการใช้ระเบียบวิธีที่เหมาะสมและข้อค้นพบสามารถนำไปใช้กว้างขวางทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> ● ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและข้อสรุปต่างๆ ของเรื่องที่ทำการศึกษาและวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ควบคุม ทำนายผลและหาความสัมพันธ์ระหว่างแปร - มองตัวแปรที่ละตัวเป็นเหตุและผล - อิสระจากบริบทอ้างอิง ไปยังกลุ่มประชากร - นักวิจัยอยู่เหนือสิ่งที่วิจัย - ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ลักษณะข้อมูล	ประโยชน์
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ● การวิจัยที่ไม่เน้นข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลัก เป็นการวิจัยที่เน้นการหารายละเอียดต่างๆ ของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ข้อมูลหรือข้อค้นพบอาจได้มาจากการสังเกตหน่วยที่ต้องการศึกษาเพียงไม่กี่หน่วย หรือเพียงไม่กี่กลุ่มหรือชุมชน ● การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากการเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ศึกษา รวมถึงการสนทนาพูดคุยและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ● วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสร้างข้อสรุป 	<ul style="list-style-type: none"> ● เชิงคุณภาพ - เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม - มองภาพรวม - มีความเฉพาะในแต่ละบริบท - นักวิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วม - เขียนบรรยายและตีความ

การผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ที่เข้าใจหลักการพื้นฐานและเทคนิคของทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสามารถผสานคุณค่าของการใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้ง 2 ประเภท เพื่อให้ได้คำตอบของคำถามการวิจัยที่สมบูรณ์มากขึ้น ผู้วิจัยอาจใช้ทั้งวิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามการวิจัยเรื่องเดียวกัน เป็นการสำรวจปัญหาเดียวกันด้วยมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น ในการวิจัยเชิงปริมาณอาจมีคำถามปลายเปิดผนวกอยู่ในแบบสอบถามที่มีตัวแปรต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลบางประการที่ผู้ตอบสามารถตอบได้โดยอิสระ และได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งสามารถนำมาใช้อธิบายผลได้ การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพกับกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจเชิงปริมาณหลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามแล้ว สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความแม่นยำหรือความเข้าใจในการตอบแบบสอบถามได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลัก

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นตัวเสริม

- ข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ
- ข้อมูลคุณลักษณะประชากรสามารถช่วยแปลผลการวิจัยเชิงคุณภาพ
- ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณช่วยให้เห็นความสำคัญของความแตกต่างระหว่างกลุ่มย่อยในประชากรที่ศึกษา

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นหลัก

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นตัวเสริม

- ตั้งสมมติฐานในการวิจัยเชิงปริมาณ
- ออกแบบเครื่องมือวิจัย
- เลือกประเด็น แนวคำถาม และภาษาที่ใช้ได้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา
- การจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพบางประเด็นช่วยในการแปลผลหรืออภิปรายผลข้อมูลเชิงปริมาณได้

62

หรือ
RQR

Morgan (1998, 362-376) อ้างโดย ทวีศักดิ์ นพเกษร (2553) กล่าวถึงหลักการ 2 ประการ ในการผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) วิธีการหลัก (principal method) ของการวิจัยเป็นเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ 2) กำหนดความสำคัญของวิธีการเสริม (complementary method) สำหรับวิธีการหลักอาจเป็นการดำเนินการก่อนวิธีการหลัก (preliminary stage) หรือดำเนินการภายหลังจากการได้ข้อมูลโดยวิธีการหลักแล้ว จากหลักการสำคัญทั้ง 2 ประการของ Morgan สามารถสรุปการผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. **การวิจัยเชิงปริมาณเป็นวิธีการหลัก** ซึ่งเริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพขนาดเล็ก ข้อมูลเชิงคุณภาพที่อาจได้มาจากการสังเกตหรือการสนทนากลุ่ม จะถูกนำไปพัฒนาสมมติฐานการวิจัย/แนวทางการดำเนินการ (Intervention) ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือนำไปกำหนดสาระในการออกแบบตัวแปรและแบบสอบถามที่จะนำไปใช้สำรวจเชิงปริมาณ

2. **การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการหลัก** ซึ่งเริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ การสำรวจเชิงปริมาณ อาจเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การเลือกพื้นที่ / กลุ่มเป้าหมาย การวิจัยเชิงปริมาณอาจบอกถึงประเด็นสำคัญหรือคำถามหลักที่ควรสืบค้นด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การวิจัยเชิงปริมาณเป็นวิธีการหลักและตามมาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงคุณภาพในกรณีนี้ คือการช่วยการแปลผลหรืออธิบายผลการวิเคราะห์ตัวแปร การผสมผสานเช่นนี้อาจจะมีการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ นำมาก่อนการวิจัยเชิงปริมาณด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้วิจัยอาจเลือกตัวแทนจากกลุ่มที่ทำการสำรวจมาให้ความหมายหรือช่วยตีความผลการวิเคราะห์ตัวแปรบางประเด็นก็ได้

4. การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการหลักและตามมาด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงปริมาณ อาจทำให้เห็นข้อค้นพบเชิงคุณภาพบางประเด็นว่ามีนัยสำคัญหรือไม่ ในกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ หรือในกลุ่มประชากรอื่น หรือช่วยประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพ/ทดสอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 3 ประเภทของการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ประโยชน์
แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย		
1. การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research)	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายในการหาความรู้ใหม่เพื่อขยายความรู้ทางวิชาการ 	<ul style="list-style-type: none"> ●เพื่อสร้างทฤษฎีใหม่หรือตรวจสอบทฤษฎีเดิมที่มีอยู่แล้ว
2. การวิจัยประยุกต์ (Applied Research)	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งหวังในการค้นหาความรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือใช้ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจ 	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ
2.1 การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research)	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหาความรู้เพื่อใช้ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ●เช่น การดำเนินการปรับปรุงโครงการต่าง ๆ

ประเภท	หลักการ/แนวคิด	ประโยชน์
2.2 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยที่มีการดำเนินงานหลายขั้นตอนเพื่อพัฒนาให้ได้สิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> ●ความรู้ที่ได้นำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ เช่น สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม รูปแบบกระบวนการใหม่ ๆ
2.3 การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)	<ul style="list-style-type: none"> ●เป็นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการวิจัยที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการทำงานและปรับปรุงงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ●มุ่งเน้นแก้ปัญหา/พัฒนางานที่ปฏิบัติให้ดีขึ้น
2.4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)	<ul style="list-style-type: none"> ●มีที่มาจากงานวิจัยสองลักษณะ คือ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory and Community-based Research) กับงานวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) 	<ul style="list-style-type: none"> ●มุ่งเน้นแก้ปัญหาของชุมชนจากโครงการและกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน นักพัฒนา และนักวิจัย

จากประเภทการวิจัยข้างต้นซึ่งมีหลากหลายวิธีการ ดังนั้นการเลือกวิธีการวิจัยจึงต้องเลือกวิธีการที่สามารถใช้ในการหาคำตอบให้กับโจทย์วิจัยหรือคำถามการวิจัยของเราได้

การเลือกวิธีการวิจัยขึ้นอยู่กับโจทย์วิจัยหรือคำถามการวิจัยว่าต้องการรู้อะไร จึงจะสามารถกำหนดวิธีการตอบโจทย์ที่เหมาะสมได้ ดังนั้นโจทย์วิจัยสัมพันธ์กับวิธีการหาคำตอบเพื่อมาตอบโจทย์ ซึ่งก็คือ วิธีการวิจัยนั่นเอง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คำถามจะเป็นตัวกำหนดวิธีการวิจัย

ประเภทคำถาม	ประเภทงานวิจัย
1. จำนวนความถี่ + การกระจาย	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ - เพราะต้องวัดและคำนวณตัวเลข - เช่น จำนวนมากน้อย สัดส่วน เปอร์เซ็นต์ ค่าเฉลี่ย
2. โครงสร้าง ความสัมพันธ์ + กฎเกณฑ์ ใช้ได้ทั้ง 2 วิธีการ	<ul style="list-style-type: none"> - เชิงปริมาณ : การหาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งอาจออกมาเป็นสมการ สัดส่วน หรืออัตราส่วน - เชิงคุณภาพ : การอธิบายกฎเกณฑ์ทางสังคม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งไม่อาจวัดเป็นตัวเลขได้ แต่อาศัยการสังเกตแบบแผน (Pattern) ทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
3. วิธีคิด คุณค่า & การให้ความหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ
4. การพัฒนางานประจำหรือแก้ปัญหในงานประจำ	<ul style="list-style-type: none"> - ควรใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ /การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลายแบบผสมผสานกัน

ที่มา : โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2553)

ระเบียบวิธีการวิจัย

เมื่อเราเลือกวิธีการวิจัยได้แล้ว สิ่งต่อมาที่เราต้องเรียนรู้ คือ วิธีการเก็บข้อมูล สิ่งที่เราจะต้องทราบในการเก็บข้อมูล คือ **ระเบียบวิธีการวิจัย** หมายถึง การเลือกวิธีที่จะได้มาซึ่งคำตอบในการวิจัย ซึ่งเป็นวิธีการออกแบบงานวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่

หลักการและเหตุผล

การกำหนดวัตถุประสงค์

การกำหนดกรอบแนวคิด

กำหนดวิธีการที่จะศึกษา (Materials and Method) เช่น แหล่งข้อมูลคืออะไร บุคคล หรือเหตุการณ์ต้องใช้วิธีการใดเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือ การสังเกต

งานวิจัยแต่ละชนิดมี**วิธีการเก็บข้อมูล**ที่แตกต่างกันไป เช่น งานวิจัยเชิงปริมาณ เน้นเก็บข้อมูลเป็นตัวเลข งานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นเรื่องราว ปรากฏการณ์ ส่วนงานวิจัยเชิงพัฒนา เน้นเรื่องราวนำไปปฏิบัติจริง เป็นต้น ดังนั้นวิธีการเก็บข้อมูลต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน ตอบโจทย์วิจัยได้ ก่อนที่จะเลือกวิธีการเก็บข้อมูล เราต้องทราบจุดแข็ง จุดอ่อนของวิธีการเก็บข้อมูลแต่ละวิธี ดังนี้

ตารางที่ 5 การเลือกวิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
แบบสอบถาม	- รวดเร็วส่งได้จำนวนมาก	- ผู้ตอบต้องอ่านออกเขียนได้
	- ใช้เวลาน้อยได้ข้อมูลมาก	- เป็นการสื่อสารทางเดียว
	- ผู้ตอบกล้าตอบเพราะไม่ต้องเปิดเผยตัว	- อัตราการตอบกลับต่ำ
	- กำหนดประเด็นเฉพาะได้	- คุณภาพข้อมูลต่ำไม่ตั้งใจตอบหรือให้ลูกตอบแบบสอบถามแทน
	- วิเคราะห์ง่าย	- มักตอบไม่ครบ
	- ทดสอบเครื่องมือก่อนทำจริงได้	- แบบสอบถามเขียนยาวไม่ได้
	- ราคาต่อหน่วยถูก	
การสัมภาษณ์	- เป็นการสื่อสารสองทาง	- ต้องใช้ทักษะในการสัมภาษณ์
	- ใช้การสังเกตร่วมไปกับการสัมภาษณ์ได้	- ใช้เวลามากกว่าแบบสอบถาม
	- ได้รายละเอียดมากกว่า	- ค่าใช้จ่ายมากกว่าแบบสอบถาม
	- ปรับคำถามให้เหมาะกับแต่ละกลุ่มได้	- ข้อมูลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์
	- เหมาะกับคนชนบท (อัยาศัยดี มีเวลาคุย)	- อาจไม่ได้ข้อมูลส่วนบุคคลที่ละเอียดอ่อน
	- เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ที่ดี	

การออกแบบการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูล	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การสังเกต	- ได้ข้อมูลเชิงพฤติกรรม (ไม่ใช่คำพูด)	- กะเกณฑ์หรือกำหนดเวลาไม่ค่อยได้
	- น่าเชื่อถือ	- เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง
	- เห็นบริบทในสถานการณ์จริง	- ตีความยาก
	- ผู้สังเกตรับรู้เรื่องอารมณ์ความรู้สึกได้ดี	- ผู้สังเกตต้องมีทักษะสูง

ที่มา : โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2553)

68

จากที่กล่าวมาข้างต้นมีรูปแบบการวิจัยหลายรูปแบบ ดังนั้นการออกแบบการวิจัย ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าต้องการใช้วิธีการแบบไหนในการค้นหาคำตอบ ซึ่งจะสัมพันธ์กับการเลือกวิธีการในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในขั้นตอนต่อไปจะกล่าวถึงวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสามารถเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกการออกแบบการวิจัย

การทำวิจัยเชิงสำรวจ

5

5. การทำวิจัยเชิงสำรวจ

ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตรนิยมทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีการรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ถูกคัดเลือกมาเป็นตัวอย่างเพียงบางส่วน เรียกว่า ประชากรตัวอย่าง หรือกลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบต่าง ๆ มาใช้ โดยที่การดำเนินงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างอย่างกว้างขวาง อาศัยข้อมูลจำนวนมากเป็นหลัก สามารถที่จะจัดเป็นตัวเลขได้ มีการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลอย่างเป็นระบบ การสรุปผลข้อมูลขึ้นกับตัวเลข ที่วิเคราะห์ ซึ่งผลที่ได้จะนำมาอนุมาน (infer) ถึงกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย

70

ข้อ ๒๒

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ มีขั้นตอนที่สำคัญหลายขั้นตอน ซึ่งนักวิจัยควรจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับ ไม่ควรข้ามขั้นตอนเพราะอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการวิจัยได้ เช่น เริ่มงานวิจัยจากการทำแบบสอบถามก่อน ซึ่งเป็นขั้นกลางๆ ของการวิจัย อาจทำให้ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนของการวิจัย มีดังนี้

1. กำหนดหัวข้อการวิจัย
2. สำรวจเอกสาร การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. กำหนดปัญหาการวิจัย
4. การสร้างกรอบแนวคิดและสมมุติฐานการวิจัย
5. กำหนดตัวแปรและการจัดตัวแปร
6. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling)
7. กำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
8. วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล
9. รายงานผลการวิจัย

รายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อการวิจัย คือ กระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการระบุให้ชัดเจนว่าผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาเรื่องอะไร การเลือกหัวข้อวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับความรู้และความสนใจของผู้วิจัยหรือของผู้สนับสนุนโครงการวิจัยแต่ละโครงการ โดยลักษณะของหัวข้อวิจัยที่ดี คือ

- 1.1 เป็นเรื่องที่แคบพอที่จะศึกษา ไม่ควรเป็นเรื่องที่กว้างเกินไป
- 1.2 ควรสื่อความหมายในประเด็นที่วิจัยอย่างชัดเจน
- 1.3 เป็นเรื่อง que ผู้วิจัยมีความรู้ ความสามารถและมีความสนใจที่จะทำการวิจัยได้
- 1.4 จะต้องมีประโยชน์และตอบสนองความต้องการของหน่วยงานหรือชุมชน หรือเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการด้านใดด้านหนึ่ง
- 1.5 ควรคำนึงถึงระยะเวลา งบประมาณที่เหมาะสม

2. การสำรวจเอกสาร การทบทวนวรรณกรรม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ การอ่านเก็บรวบรวมประเด็นแนวความคิด ระเบียบวิธีวิจัยของผลงานวิจัยหรือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือประเด็นของปัญหาของการวิจัย โดยผู้วิจัยจะต้องอ่านและตรวจเอกสารต่าง ๆ และพยายามทำความเข้าใจว่าเรื่องที่จะทำการวิจัยนั้นมีเอกสารที่เกี่ยวข้องในแง่ใด โดยมีประโยชน์ดังนี้

- 2.1 ป้องกันการวิจัยซ้ำซ้อนกับงานวิจัยของบุคคลอื่นที่ทำมาแล้ว
- 2.2 ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยได้รอบคอบ ละเอียดตรงเป้าหมายและมีคุณภาพอย่างแท้จริง
- 2.3 ช่วยในการเสนอแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่อง

3. การกำหนดปัญหาการวิจัย คือ การระบุประเด็นที่นักวิจัยสงสัยและอยากจะหาคำตอบภายใต้ขอบข่ายของหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ โดยที่ความสามารถในการกำหนดปัญหาขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ซึ่งมีหลักง่าย ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยในการกำหนดปัญหาการวิจัย คือ

- 1) ศึกษาเบื้องต้นในเนื้อหาที่ทำการวิจัยอย่างละเอียด
- 2) ศึกษาเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง
- 3) ปรึกษาหารือกับผู้ที่มีประสบการณ์อย่างดีในเรื่องที่จะศึกษา ส่วนหลักเกณฑ์ในการกำหนดปัญหาที่ดีนั้นมีหลักใหญ่ ๆ คือ
 - 1) ปัญหาต้องกำหนดให้ชัดเจน โดยกำหนดในรูปคำถาม
 - 2) ปัญหาควรปรากฏในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว หรือเกินกว่า 2 ตัว
 - 3) ปัญหาการวิจัยที่กำหนดมานั้น ควรเป็นปัญหาที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับทฤษฎีหรือการปฏิบัติที่มีอยู่ และต้องอิงกับข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้

72

ข้อ R2R

4. การสร้างกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัยในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

หมายถึง กรอบของการวิจัยในด้านเนื้อหาสาระ ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการใช้ความคิดโดยรวมเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ มาอยู่ภายใต้หัวข้อทั่วไปอันเดียวกัน การใช้แนวคิดจะช่วยประหยัดเวลาในการเข้าใจ เพราะใช้แต่เพียงคำสั้น ๆ แต่มีความหมาย กว้างขวาง ทำให้เข้าใจได้ถ่องแท้ว่าหมายความว่าเรื่องอะไร หรือเกี่ยวกับเรื่องอะไร ซึ่งการใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยนั้น ทำให้นักวิจัยสามารถจัดระเบียบของข้อมูลเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลได้

สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis) หมายถึง ข้อความที่ใช้คาดคะเนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตั้งแต่ 2 ตัวแปร หรือมากกว่าขึ้นไปในลักษณะที่เป็นข้อ ๆ เป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีและแนวความคิดกับงานวิจัย โดยความสัมพันธ์ที่กล่าวไว้ในสมมติฐานจะเป็นจริงหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่หามาได้ว่าจะยืนยันได้มากน้อยขนาดไหน คือ ยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน

กรอบแนวคิดและสมมติฐาน ถ้าผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยได้ ก็จะสามารถตั้งสมมติฐานได้ โดยนำเอากรอบแนวคิดนั้นมาแจกแจงเป็นข้อ ๆ โดยที่แต่ละข้อจะระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกันไว้อย่างชัดเจน หรือในทางกลับกันถ้าผู้วิจัยมีสมมติฐานหลายข้อก็สามารถนำเอาสมมติฐานเหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดได้

5. กำหนดตัวแปรและการวัดตัวแปร

5.1 ตัวแปร (Variable) คือ ลักษณะคุณสมบัติของหน่วยต่าง ๆ ทั้งของมนุษย์ สัตว์ สังคม ครอบครัว กลุ่ม หรืออื่นๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างกัน เช่น ถ้าหน่วยเป็นคน ตัวแปรอาจจะเป็นน้ำหนัก ส่วนสูง อายุ การศึกษา เชื้อชาติ เพศ ฯลฯ หรือถ้าหน่วยเป็นครอบครัว สิ่งที่เป็นตัวแปร คือ ขนาด ความกลมเกลียว ฐานะ ประเภทของครอบครัว เป็นต้น

5.2 ประเภทของตัวแปร

1) แบ่งตามหน้าที่ ดังนี้

- **ตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรต้น (Independent Variable)**

คือ ตัวแปรที่เป็นเหตุของตัวอื่นหรือเป็นตัวแปรที่กำหนดตัวอื่น ๆ หรือเป็นตัวแปรที่มาก่อนหรือเกิดก่อน

- **ตัวแปรตาม (Dependent Variable)** คือ ตัวแปรที่เป็นผลหรือเสมือนเป็นผลจากตัวแปรอิสระหรือตัวแปรที่เกิดทีหลัง

- **ตัวแปรคุม (Control Variable)** คือ ตัวแปรภายนอกซึ่งมีอิทธิพลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เช่น รายได้มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี โดยที่รายได้เป็นตัวแปรอิสระ การยอมรับเทคโนโลยีเป็นตัวแปรตาม ในขณะที่จะมีระดับการศึกษาเป็นตัวแปรควบคุม เป็นต้น

2) แบ่งตามลักษณะ

- **ตัวแปรที่มีลักษณะเชิงปริมาณ (Quantitative Variable)** คือ ตัวแปรที่สามารถบอกค่าของแต่ละหน่วยออกเป็นตัวเลขที่แน่นอนได้ เช่น น้ำหนัก รายได้ อายุ ส่วนสูง ผลผลิต ฯลฯ

- ตัวแปรที่มีลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Variable) คือ ตัวแปรที่ไม่สามารถให้ค่าออกมาเป็นตัวเลขได้ แต่อาจจะบอกลักษณะหรือคุณภาพได้ เช่น เพศ ศาสนา รสนิยม และสถานภาพสมรส ฯลฯ

- ตัวแปรที่มีลักษณะทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้ ขึ้นกับนักวิจัย จะกำหนดว่าตัวแปรตัวไหนเป็นอะไร เช่น รายได้ จะกำหนดเป็นตัวแปรคุณภาพ หรือ เชิงปริมาณก็ได้ขึ้นกับว่านักวิจัยจะสนใจศึกษาในแง่ใดในแง่ฐานะหรือจำนวนเงินที่ได้รับ

5.3 การวัดตัวแปร

ในทางปฏิบัติการวัดหมายถึง กระบวนการแปรสภาพความคิด (Concept) ซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นข้อมูลทางสถิติเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ การวัดเริ่มต้นจากการกำหนดให้เด่นชัดว่าตัวแปรที่ต้องการวัดคืออะไร และต้องการจะวัดอะไรของสิ่งนั้น ซึ่งจะต้องมีการกำหนดค่านิยมของตัวแปรนั้นที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติการได้ ซึ่งจะต้องมีการสร้างเครื่องมือหรือกำหนดเทคนิคที่ใช้ในการวัด เช่น เรตติ้ง (Rating Scale) ไลเคิร์ต (Likert Scale) โซซิโอเมตรี (Sociometry) เป็นต้น

74

การวัด (Reliability)

หรือ

5.4 ระดับของการวัด (Level of Measurement) ในการวัดตัวแปร

จะต้องจัดระเบียบและวางกฎเกณฑ์การให้ตัวเลขกับข้อมูลต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถแบ่งข้อมูลได้เป็น 4 ระดับ คือ

- Nominal Scale เป็นระดับพื้นฐาน สามารถบอกประเภทของตัวแปรได้เท่านั้น เช่น เพศ แบ่งเป็น ชายและหญิง

- Ordinal Scale สามารถบอกอันดับของประเภทตัวแปรได้ด้วย เช่น ความแข็งแรงของร่างกาย แบ่งเป็น มาก ปานกลาง น้อย หรือกลุ่มอายุ แบ่งเป็น น้อยกว่า 40 ปี 41-50 ปี 50-60 ปี เป็นต้น

- Interval Scale สามารถบอกช่วงของอันดับของตัวแปรนั้นได้ แต่ไม่มีค่าศูนย์ (0) ที่แท้จริง เช่น การสอบถามทัศนคติ ซึ่งแบ่งเป็น ระดับ 1 = น้อยที่สุด, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด หรือ คะแนนสอบ เป็นต้น

- Ratio Scale เป็นตัวเลขจริง มีค่าศูนย์ (0) ที่แท้จริง เช่น อายุ น้ำหนัก เป็นต้น

6. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) เป็นการคัดเลือกตัวอย่างที่จะทำการเก็บข้อมูลการวิจัย จากประชากรทั้งหมด โดยคัดเลือกมาเพียงส่วนหนึ่งในฐานะเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดที่นักวิจัยจะทำการศึกษา ซึ่งควรมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด คือ มีลักษณะครบถ้วนตามที่ตั้งไว้
- ขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมากพอที่จะเป็นตัวแทนได้ โดยขนาดของตัวอย่างควรจะเป็นเท่าใดนั้นอาจพิจารณาเปอร์เซ็นต์จากประชากรทั้งหมด หรือโดยคำนวณทางสถิติ หรือใช้ตารางสำเร็จรูป เช่น การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างหรือใช้ตารางสำเร็จรูปโดยวิธีของ Yamane หรือวิธีของ Jaeger เป็นต้น

เมื่อมีการกำหนดขนาดตัวอย่างได้แล้ว จะต้องมีการสุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1) การสุ่มตัวอย่างตามโอกาสหรือความน่าจะเป็น (Probability Sampling) 75

- การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างที่ประชากรทุกหน่วยมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นตัวอย่าง โดยอาจใช้วิธีจับทาบัญชีทุกหน่วยของประชากรและกำกับหมายเลขทุกราย แล้วใช้ตารางเลขสุ่ม หรือใช้วิธีจับฉลาก

- การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) นักวิจัยจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อประชากรแล้วสุ่มจากบัญชีรายชื่อ โดยเลือกตามเลขที่กำหนด เช่น ประชากร 1,000 คน นักวิจัยต้องการตัวอย่าง 100 คน นักวิจัยจะต้องคัดเลือกทุกหน่วยที่ 10 เป็นต้น

- การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบนี้ ต้องแยกประเภทของประชากรที่มีเหมือน ๆ กัน ภายในกลุ่ม (Homogeneous) เป็นกลุ่มย่อย แล้วจึงสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มย่อยแยกกันคนละกลุ่มตามสัดส่วนประชากรในแต่ละกลุ่มย่อย เช่น การสุ่มตัวอย่างตามกลุ่มศาสนา

- การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่าง

จากประชากรโดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยให้แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างของประชากรภายในกลุ่ม (Heterogeneous) เช่น การสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามเขตการปกครอง

- การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เช่น ทำการสุ่มจังหวัดที่เป็นตัวอย่างก่อนแล้วสุ่มอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และครัวเรือนที่เป็นตัวอย่างโดยลำดับ

2) การสุ่มตัวอย่างชนิดที่ไม่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่แต่ละหน่วยถูกคัดเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง (Non-Probability Sampling)

- การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เช่น พบใครก็สัมภาษณ์ตามความพอใจของผู้วิจัย

- การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ต้องมีการแบ่งกลุ่มของประชากรแล้วจัดสรรโควตาตัวอย่างไปให้แต่ละกลุ่มตามสัดส่วนของประชากรในกลุ่มนั้น ๆ ที่มีอยู่ จากนั้นก็ทำการสุ่มจากแต่ละกลุ่มตามโควตาที่จัดสรร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

7. กำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนั้นมีเทคนิคและวิธีการหลายอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะเลือกใช้วิธีใดขึ้นกับชนิดและรูปแบบของการวิจัยและทรัพยากร ทั้งคนและงบประมาณที่มีอยู่ วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจที่นิยมใช้ ได้แก่

- การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถาม หมายถึง ชุดของคำถามที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล

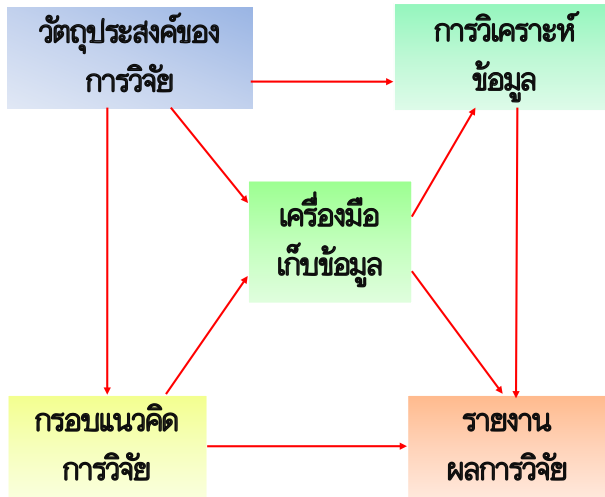
- การสัมภาษณ์ (Interview) คือ การสนทนาแบบมีจุดมุ่งหมายแน่นอน การสัมภาษณ์นั้นอาจมีแบบเพื่อใช้ประกอบในการสัมภาษณ์ด้วยก็ได้

แบบสอบถามแตกต่างจากแบบสัมภาษณ์ คือ แบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้กรอกแบบสอบถามนั่นเอง แต่ถ้าเป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้กรอกแบบ ดังนั้นคำถามที่สร้างขึ้นมาชุดหนึ่ง อาจเรียกว่าเป็น “แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์” ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้บันทึกข้อมูล

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ที่มา : เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2547.

การทำแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation)

แนวคิดของการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และ แบบสังเกต

แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต เป็นเครื่องมือที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลสำหรับการวิจัย ซึ่งในการใช้เครื่องมือแต่ละประเภทรุนั้นขึ้นกับวัตถุประสงค์ บุคคลเป้าหมาย และวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นชุดข้อคำถามที่เป็นข้อความหรือ

บางครั้งใช้ภาพเป็นข้อคำถาม สำหรับให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยการเขียนซึ่งอาจเขียน

78

R2R
ข้อ

ตอบเป็นข้อความหรือเป็นเครื่องหมายตามเงื่อนไขที่กำหนด สิ่งที่วัดโดยแบบสอบถาม มีทั้งข้อเท็จจริง ความรู้ ความคิดเห็น เจตคติ และพฤติกรรม โดยที่การใช้แบบสอบถามสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลเป้าหมายได้ปริมาณมากและรวดเร็ว

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

6 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดข้อมูลที่ต้องการ 2) กำหนดตัวชี้วัดและสร้างมาตรวัด 3) สร้างข้อคำถาม 4) ตรวจสอบและบรรณาธิกร 5) ทดลองใช้ และ 6) ปรับปรุงโดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลที่ต้องการ เป็นการกำหนดประเภทและเนื้อหาของข้อมูล

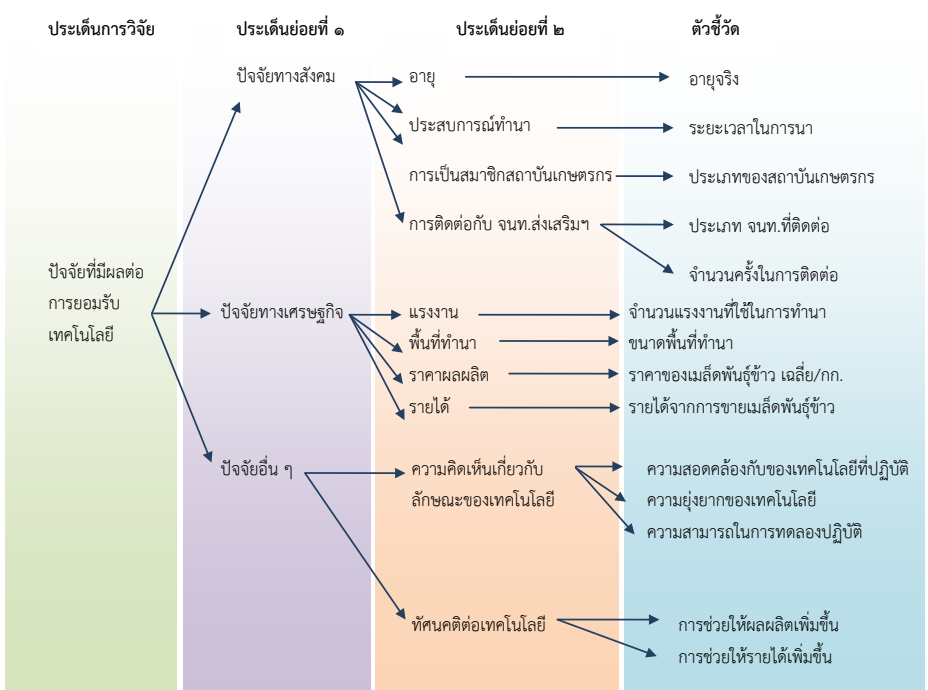
จะช่วยให้การสร้างแบบสอบถามง่ายขึ้นและตรงประเด็น มีแนวทาง ดังนี้

1.1 พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ เพื่อทราบว่าต้องการข้อมูลอะไร มีตัวแปรอะไรบ้างที่ต้องนำมาพิจารณา

1.2 แยกวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็นประเด็นย่อย ๆ ให้มากที่สุด ทั้งนี้การแยกประเด็นย่อย ๆ ได้นั้น ขึ้นกับการตรวจเอกสาร

1.3 นำประเด็นที่แยกออกมาทำเป็นแผนผังก้างปลาเพื่อนำไปกำหนดเป็นข้อคำถาม

ตัวอย่างของการทำแผนผังกิ่งปลา ดังนี้

2. การวัดโดยกำหนดตัวชี้วัดและสร้างมาตรวัด

การวัด เป็นการแปรสภาพแนวคิดซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ให้เป็นตัวแปรและข้อมูลทางสถิติ อาจเป็นเชิงปริมาณหรือคุณภาพ ทั้งนี้ในการวัด ผู้วิจัยต้องกำหนดให้เด่นชัดว่า

- ข้อมูลหรือตัวแปรที่จะวัดนั้น คืออะไร
- ในการวัดใช้อะไรเป็นตัวชี้วัด และมีมาตรวัดอย่างไร
- ตัวชี้วัด และมาตรวัดนั้นจะถูกนำไปกำหนดเป็นข้อคำถาม

ตัวชี้วัด หมายถึงสิ่งที่บ่งบอกหรือสะท้อนลักษณะหรือประเด็นที่ต้องการวัด เช่น ประเด็นที่ต้องการวัด คือ การใส่ปุ๋ยมะม่วง ตัวชี้วัดในประเด็นดังกล่าวได้แก่ วิธีการใส่ปุ๋ย จำนวนครั้งในการใส่ปุ๋ย และปริมาณการใส่ปุ๋ย เป็นต้น

มาตรวัด หมายถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด เป็นการกำหนดหน่วยในการวัด ซึ่งเป็นการระบุถึงระดับของตัวชี้วัด ว่าเป็น Nominal Ordinal Interval หรือ Ratio Scale

ขั้นตอนการกำหนดตัวชี้วัด ดังนี้

- นำประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ทำเป็นแผนผังก้างปลามาพิจารณา
- กำหนดตัวชี้วัดในแต่ละประเด็น
- กำหนดมาตรวัดในแต่ละประเด็น
- ทำตารางสรุป ประกอบด้วย ประเด็นที่จะวัด ตัวชี้วัด มาตรวัดและ

แหล่งข้อมูล

ตัวอย่างตารางสรุปการกำหนดตัวชี้วัด

ประเด็น	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
1. ปัจจัยทางสังคม		
1.1 อายุ	อายุจริง	Ratio Scale
1.2 ประสบการณ์ทำนา	ระยะเวลาในการทำนา	Ratio Scale
1.3 การเป็นสมาชิก สถาบันเกษตรกร	ประเภทของสถาบัน เกษตรกร	Ordinal (ไม่เป็น เป็น และเป็นที่ได้)
1.4 การติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	ประเภทเจ้าหน้าที่ ที่ติดต่อ จำนวนครั้งใน การติดต่อ	Ordinal (ไม่ติดต่อ ติดต่อ และติดต่อกับใคร) Ratio Scale
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ		
2.1 แรงงาน	จำนวนแรงงานที่ใช้ใน การทำนา	Ratio Scale
2.2 พื้นที่ทำนา	ขนาดพื้นที่ทำนา	Ratio Scale
2.3 ราคาผลผลิต	ราคาของเมล็ดพันธุ์ ข้าว เฉลี่ย/กก.	Ratio Scale
2.4 รายได้	รายได้จากการขาย เมล็ดพันธุ์ข้าว	Ratio Scale

ประเด็น	ตัวชี้วัด	มาตรวัด
3. ปัจจัยอื่น ๆ		
3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของเทคโนโลยี	ความสอดคล้องกันของเทคโนโลยีที่ปฏิบัติ	Interval Scale 5 = มาก 4 = ค่อนข้างมาก 3 = ปานกลาง 2 = ค่อนข้างน้อย 1 = น้อย
	ความยุ่งยากของเทคโนโลยี	3 = ปานกลาง 2 = ค่อนข้างน้อย 1 = น้อย
	ความสามารถในการทดลองปฏิบัติ	1 = น้อย
3.2 ทักษะติดต่อเทคโนโลยี	การช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น	Interval Scale 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 = เห็นด้วย 3 = เฉย ๆ 2 = ไม่เห็นด้วย 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	การช่วยให้รายได้เพิ่มขึ้น	5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 = เห็นด้วย 3 = เฉย ๆ 2 = ไม่เห็นด้วย 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. การสร้างข้อคำถาม โดยการนำตารางสรุปตัวชี้วัดมาพิจารณาเพื่อสร้างข้อคำถามให้ครบทุกประเด็นตัวชี้วัดและใช้มาตรวัดที่ได้กำหนดไว้ แล้วจึงดำเนินการยกร่างชุดของคำถาม โดยยึดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการสร้างคำถามมาประกอบการพิจารณา ดังนี้

ข้อห้ามในการสร้างข้อคำถาม

- 1) คำถามนำ เป็นคำถามที่กำหนดคำตอบไว้และพยายามจะให้ผู้ตอบเห็นด้วย เช่น เกษตรกรไม่นิยมกำจัดวัชพืชด้วยวิธีชีวภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ (ควรถามว่า : ท่านคิดว่าเกษตรกรใช้วิธีการใดในการกำจัดวัชพืช)
- 2) คำถามที่ลำเอียง เป็นคำถามที่ผู้วิจัยต้องการให้ผู้ตอบ ให้คำตอบตามที่ผู้วิจัยต้องการ เช่น ท่านกำจัดวัชพืชตามข้อเสนอแนะที่กำหนดไว้หรือไม่ (ควรถามว่า : ท่านปฏิบัติอย่างไรในการกำจัดวัชพืช)
- 3) คำถามที่เป็นเชิงปฏิเสธ เป็นคำถามในรูปของการปฏิเสธ เช่น ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการกำจัดวัชพืช ใช่หรือไม่

(ควรถามว่า : ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการกำจัดวัชพืช ด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ)

4) คำถามที่มีสองคำถามซ้อนกัน เป็นคำถามที่ถาม 2 ประเด็น

ในคำถามเดียวกัน เช่น ท่านตรวจสอบและพ่นสารกำจัดศัตรูพืชบ่อยเพียงใด

(ควรแยกเป็น 2 คำถาม คือ ท่านตรวจสอบศัตรูพืชบ่อยเพียงใด และท่านพ่นสารกำจัดศัตรูพืชบ่อยเพียงใด)

5) คำถามที่สร้างความอึดอัดในการตอบ เป็นคำถามที่ทำให้ผู้ตอบมีความลำบากใจที่จะตอบ เช่น ทำไมท่านไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรจัด (ควรถามว่า : ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรจัดหรือไม่ ถ้าไม่เข้าร่วมเพราะเหตุใด)

6) คำถามที่กำกวม เป็นคำถามที่ไม่ชัดเจน หรือผู้ตอบอาจเข้าใจความหมายไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการ เช่น ท่านมีประสบการณ์อะไรเกี่ยวกับการกำจัดศัตรูพืช (ควรถามว่า : ท่านมีวิธีการใดในการกำจัดศัตรูพืช)

82

ข้อ 22R

ข้อควรคำนึงในการสร้างข้อคำถาม

- 1) ลักษณะของประชากรที่ตอบ
- 2) ลักษณะเรื่องราวที่เก็บข้อมูล
- 3) ความสั้นยาวของแบบสอบถาม ควรให้เครื่องมือสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือเพียงพอที่จะใช้ทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้
- 4) ลักษณะของข้อคำถาม
- 5) การลำดับคำถาม โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้คำตอบในข้อหนึ่ง ๆ นำไปสู่คำตอบในอีกข้อหนึ่งอย่างไม่มีทางเลือกที่จะตอบอย่างอื่น

ประเภทของข้อคำถาม มี 2 ประเภท คือ

- 1) คำถามเปิด (Open-End Question) คือคำถามที่ผู้ตอบมีอิสระในการตอบ
- 2) คำถามปิด (Close-End Question) คือคำถามที่มีคำตอบให้ผู้ตอบเลือกตอบ แบ่งเป็น - Dichotomous คือคำถามที่กำหนดให้ตอบระหว่าง 2 คำตอบ เช่น ใช่-ไม่ใช่ หรือเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

- Multiple Choice คือคำถามที่ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงมากที่สุด

- Rating Scale คือคำถามที่ให้เลือกคำตอบตามลำดับความสำคัญ

4. การตรวจสอบและทำบรรณาธิกรเครื่องมือ ผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือว่ามีความครบถ้วนและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์

5. การทดลองใช้ โดยนำเครื่องมือที่สร้างแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยง (Validity) ของเครื่องมือ

6. การปรับปรุง ภายหลังจากการนำเครื่องมือที่สร้างแล้วไปทดลองใช้จากนั้นจะต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

6.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์มีจุดมุ่งหมายทำนองเดียวกับการใช้แบบสอบถาม จึงมีผู้เรียกการสัมภาษณ์ว่าเป็นแบบสอบถามปากเปล่า (Oral Questionnaire) แต่มีความแตกต่างกันตรงวิธีการ กล่าวคือ การสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์เป็นฝ่ายซักถามโดยการพูด ผู้ตอบก็ตอบโดยการพูดแล้วผู้สัมภาษณ์เป็นฝ่ายบันทึกคำตอบ ส่วนการใช้แบบสอบถาม ผู้ตอบตอบโดยการเขียนตอบลงในแบบสอบถาม

การสัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์เป็นสำคัญ ในการสัมภาษณ์บางกรณีก็มีการใช้แบบสัมภาษณ์ช่วยเป็นแนวทางสำหรับผู้สัมภาษณ์ แต่ในบางกรณีก็ไม่ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบการสัมภาษณ์แต่อย่างใด ดังนั้นถือว่าผู้สัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็นเพียงเครื่องช่วย นอกจากนี้สามารถบันทึกข้อมูลด้วยแถบบันทึกเสียง โดยได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์

ประเภทของการสัมภาษณ์ มี 2 ประเภท คือ

คำถามแบบไร้โครงสร้าง (Unstructured interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดประเด็นคุย โดยไม่มีการกำหนดประเด็นคำถามที่แน่นอนตายตัว หรือหากมีการกำหนดไว้บ้างก็เป็นคำถามประเด็นหลัก ในการสัมภาษณ์ก็ไม่จำเป็นต้องใช้คำถามเหมือนกัน การเรียงลำดับคำถามก็ไม่ต้องเหมือนกัน ผู้ถามสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ตอบ เป็นการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้าง ผู้ถามมีอิสระในการถามเพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ข้อมูลที่ได้รับไม่นิยม

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

เอามาเปรียบเทียบกัน ไม่ได้มุ่งเอามาพิสูจน์สมมุติฐาน นอกจากนี้คำถามที่ใช้และคำตอบที่ได้รับ อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีคำถามที่แน่นอนในครั้งต่อไปได้

คำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ในกรณีที่มีการกำหนดหัวข้อคำถามไว้ล่วงหน้าแล้ว และในการสัมภาษณ์ผู้ตอบแต่ละคนจะต้องได้รับการถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกันด้วย ดังนั้น การสัมภาษณ์แบบนี้จำเป็นต้องใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ก่อน การสัมภาษณ์แบบมีคำถามแน่นอนช่วยให้ผู้ถามถามตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ (ทั้งนี้ในขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะเหมือนกับการสร้างแบบสอบถาม)

6.2 แบบสังเกต (Observation) แบบสังเกตเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกต แล้วผู้สังเกตเป็นฝ่ายบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ อาจบันทึกได้หลายวิธี เช่น การเขียน การอัดเสียงลงในแถบบันทึกเสียง บันทึกเหตุการณ์ไว้ในวิดีโอ วิธีการสังเกตเหมาะสำหรับการศึกษาพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ

ประเภทของแบบสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือกิจกรรมนั้น ๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมนี้อาจเป็นลักษณะมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Completion Participant) หรือมีส่วนร่วมโดยไม่สมบูรณ์ (Incompletion Participant) แบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ ผู้สังเกตจะเข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เช่นเดียวกับผู้ถูกสังเกต การมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ผู้ถูกสังเกตจะ 모르ตัวว่ากำลังถูกสังเกต จึงมีพฤติกรรมตามปกติ แต่แบบมีส่วนร่วมโดยไม่สมบูรณ์ ผู้สังเกตจะเข้าไปร่วมกิจกรรมบ้างตามสมควร เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มถูกสังเกต ผู้ถูกสังเกตจะรู้ว่ากำลังถูกสังเกต

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation)

เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตจะอยู่นอกวงผู้ถูกสังเกต ทำตนเป็นบุคคลภายนอก ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ถูกสังเกตเลย ขณะสังเกตผู้สังเกตอาจจะอยู่ในบริเวณเดียวกันหรืออยู่นอกบริเวณเหตุการณ์ที่สังเกตก็ได้ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนี้ก็มีทั้งแบบที่ผู้สังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกต

7. การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล นักวิจัยควรจะต้องมีการวางแผนการวิเคราะห์ข้อมูล ก่อนที่จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ๆ โดยจะต้องกำหนดว่าจะวิเคราะห์ตัวแปรอย่างไร จะให้ตัวแปรใดเป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม รวมทั้งสถิติที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดเตรียมตารางสำหรับการรายงานผล ซึ่งเป็นการอธิบายลักษณะของประชากรที่ทำการศึกษา และสรุปข้อมูลให้ออกมาในรูปของผลงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ สถิติที่ใช้บรรยายลักษณะของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะของตัวแปรที่เก็บรวบรวมมา เช่น การบรรยายในรูปของความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เป็นต้น

- สถิติวิเคราะห์ (Analytical Statistics) คือ วิธีการทางสถิติที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อพิสูจน์หรือทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis) เช่น t-test, F-test (ANOVA), Chi-Square, Correlation, Regression เป็นต้น

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยอำนวยความสะดวก โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เช่น โปรแกรม SPSS เป็นต้น

สำหรับการแปลผลข้อมูลนั้น เป็นการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติมาประมวลและแปลความ สรุปเป็นผลการวิจัยและตอบปัญหาในการวิจัย

8. รายงานผลการวิจัย เป็นการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดตามรูปแบบที่กำหนด การเขียนรายงานมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่า ทำไมจึงต้องทำวิจัย มีแนวคิดหลักการเหตุผลอะไร ทำการศึกษาวิจัยอะไร วิธีการเป็นอย่างไร และผลที่ได้จากการวิจัยเป็นประการใด

การทำวิจัยเชิงคุณภาพ

6

6. การทำวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดข้อมูลและการติดตามข้อมูลเชิงพรรณนา ซึ่งไม่เป็นการใช้สถิติตัวเลขเหมือนกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการ ประกอบด้วย การจำแนก จัดระบบข้อมูล และการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะ แยกแยะและอธิบายองค์ประกอบ ความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ภายใต้งैอนไข สภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการมองแบบองค์รวม (holistic principle)

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- เป็นการตั้งคำถามเชิงลึกต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่คำถามใคร ทำอะไร แต่ต้องล้วงลึกว่าทำไมและอย่างไร

- มองแบบองค์รวม (Holistic) ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ความเชื่อ เพราะทุกปรากฏการณ์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- การให้ความสำคัญกับบริบท (Context) ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพต้องอาศัยข้อมูลที่เป็น “บริบท” ของปรากฏการณ์ ซึ่งหมายถึง เงื่อนไขและสภาวะแวดล้อม ที่ให้ความหมายและมีผลต่อการดำรงอยู่ของปรากฏการณ์

- มุ่งที่ความเข้าใจความหมาย การตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญส่วนที่เป็นนามธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิด ความสัมพันธ์ต่าง ๆ

- การให้ความสนใจกับปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เราเข้าไปทำวิจัย รวมถึง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

- การเก็บข้อมูลแบบสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ด้วยการที่ผู้วิจัยเข้าไปทำความรู้จัก คุ่นเคยกับคนในชุมชนด้วยการพูดคุย ซักถาม และสังเกต

องค์ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประกอบด้วย นักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

1. นักวิจัย

- ต้องมีทักษะและความชำนาญในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความข้อมูลอย่างแท้จริง
- ต้องเข้าไปทำความคุ้นเคยกับชุมชนเป็นเวลานานพอจนได้รับความไว้วางใจเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ
- ต้องวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง
- ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวาง มีความเป็นสหวิทยาในตัวเอง เพื่อสามารถวิเคราะห์ แปลความข้อมูล และอภิปรายผล
- ต้องทำงานเป็นทีมในกรณีที่ทำเป็นหมู่คณะ ทีมนักวิจัยทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค หัวหน้าโครงการ และผู้เก็บข้อมูล ต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเวลา ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นสุดท้ายดำเนินไปได้รวดเร็วและเรียบร้อย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

- ต้องเริ่มตั้งแต่การเก็บข้อมูล เพราะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการหาคำตอบจากกระบวนการของพฤติกรรมมนุษย์และเหตุการณ์ที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลที่แท้จริงจึงเริ่มตั้งแต่ นักวิจัยได้ พบเห็นเหตุการณ์
- ต้องมีเวลาเพียงพอในการวิเคราะห์ เพราะการวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้กระบวนการที่ต่อเนื่องและวิเคราะห์หลายช่วงเวลาจนสมบูรณ์
- ต้องเลือกเหตุการณ์ที่เป็นกุญแจดอกสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์นั้นกับเหตุการณ์ทั้งหมด สังเคราะห์โครงสร้างเหตุการณ์ไปอธิบายระบบโดยรวม

3. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจมีคำถามเรื่องความน่าเชื่อถือ ความเที่ยงตรง ดังนั้น นักวิจัยต้องมีจริยธรรมในการตรวจสอบข้อมูล การตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างถูกต้องเที่ยงตรง ตามหลักวิชาการ
- การจัดเวทีประชุมหรือเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนหรือผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สามารถมองได้รอบด้านมากขึ้น

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน

1. การสร้างกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลเป็นเชิงรูปธรรมจากปรากฏการณ์ที่นักวิจัยได้ไปสัมผัส จึงต้องใช้แนวคิด ทฤษฎีช่วยอธิบายผล หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น นักวิจัยต้องสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลจนกระทั่งวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างบทสรุป

การสร้างกรอบแนวคิด ประกอบด้วย 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ก่อนเก็บข้อมูล

- ใช้แนวคิดทฤษฎีอย่างกว้าง ๆ ไม่เจาะจง
- เพื่อให้มีมุมมองที่หลากหลายและยืดหยุ่น
- สามารถปรับกรอบแนวคิดได้ตามความเป็นจริง
- ควรสร้างตัวชี้วัดจากทฤษฎีที่หลากหลายเพื่อสามารถบอกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ช่วงที่ 2 ระหว่างเก็บข้อมูล

- นักวิจัยควรจัดประชุมหรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลกับทีมวิจัยอยู่เสมอ
- เพื่อให้ได้ข้อสรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลที่แม่นยำมากขึ้น
- ควรเปรียบเทียบผลกับกรอบตัวชี้วัดที่วางไว้ เพื่อทราบความก้าวหน้าของการเก็บข้อมูลและความครอบคลุมประเด็นที่ต้องการตอบวัตถุประสงค์

ช่วงที่ 3 การสรุปข้อมูล

- เป็นช่วงวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด
- ใช้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ช่วยในการอธิบายเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ทำไว้

ตั้งแต่ช่วงที่ 1

- ใช้เวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลกับทีมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์
- จัดเวทีปรึกษาหารือร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบบทสรุปและปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องน่าเชื่อถือ

2. การตรวจสอบข้อมูล

ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพมักจะมีคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนั้น การตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นสิ่งจำเป็น วิธีการตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูลที่นิยมใช้กัน คือ การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation)

คำว่า triangulation เป็นศัพท์ที่มาจากวิชาการสำรวจทางภูมิศาสตร์ (Physical survey) และการนำร่องในการเดินเรือหรือขับเครื่องบิน (navigation) โดยการหาพิกัดของตำแหน่งที่ต้องการด้วยการวัดมุมระหว่างตำแหน่งที่อยู่กับจุดอ้างอิงที่ทราบพิกัดอย่างน้อยสองจุด จุดตัดของมุมทั้งสองจะเป็นจุดพิกัดที่ทำให้เราทราบตำแหน่งที่อยู่หกดจุดอ้างอิงทั้งสองไม่มีพิกัด ตำแหน่งของจุดที่ต้องการจะไม่สามารถบอกจุดที่แน่นอนได้ บอกได้เพียงความสัมพันธ์ของตำแหน่งที่ต้องการกับจุดอ้างอิงทั้ง 2 เท่านั้น

ในทางสังคมศาสตร์ Triangulation หมายถึง การเปรียบเทียบข้อค้นพบ (findings) ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกัน นักวิจัยจำนวนมากคาดหมาย (assume) ว่า triangulation เป็นแนวทางสำหรับการยืนยันความน่าเชื่อถือ (credibility, validity) ของข้อมูล/สิ่งที่ค้นพบ (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2551)

รูปแบบของ Triangulation

การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่เก็บมีความถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาตรวจสอบจากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง โดย นำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เก็บโดยวิธีการเชิงคุณภาพที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกัน เช่น

- เวลา ตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บช่วงเวลาต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่
 - สถานที่ ตรวจสอบว่าถ้าเก็บข้อมูลจากสถานที่ที่ต่างกันข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่
 - บุคคล ตรวจสอบว่าถ้าผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนกันหรือไม่
- เช่น การสอบถามข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มหลาย ๆ คนในเรื่องเดียวกันคำตอบที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่

การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Multiple Investigator Triangulation) เป็นการใช้นักวิจัยหลายคนเก็บข้อมูลในสนามประเด็นเดียวกันในสภาวะเดียวกัน แทนการใช้นักวิจัยเพียงคนเดียว ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่านักวิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูล ต่างกันอย่างไร

หลักสำคัญของการตรวจสอบด้านผู้วิจัย คือ สมาชิกในทีมวิจัยหลายคนมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้มุมมองต่อปรากฏการณ์ที่ค้นพบเหมือนกันเป็นการลดความลำเอียง ของนักวิจัยและข้อมูลมีความแน่นอนมากขึ้น

การตรวจสอบด้านทบทวนข้อมูล (Review Triangulation) เป็นการให้บุคคลต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คณะนักวิจัยทำการทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ ของคณะวิจัย ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น ทั้งด้านความแม่นยำ (accuracy) ความ สมบูรณ์ (completeness) ความเป็นธรรม (fairness) และความน่าเชื่อถือ (credibility) ในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งช่วยให้เกิดความคิดหรือการตีความใหม่ ๆ เพิ่มเติม (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2551) ซึ่งการทบทวนข้อมูลที่นิยมใช้กัน คือ

• การทบทวนโดยผู้ให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัย

- ข้อค้นพบสะท้อนมุมมอง (perspectives) ของพวกเขาโดยแท้จริง มากน้อยเพียงใด อะไรบ้างที่ไม่สมบูรณ์ ขาดหายไป เพื่อช่วยเติมเต็มให้สมบูรณ์

- การวิจัยที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วม การคืนข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูล เพื่อมีโอกาสวิพากษ์ วิจารณ์ ช่วยให้เกิดความมั่นใจในข้อค้นพบต่าง ๆ นอกจากนี้เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้ให้ข้อมูล

• การทบทวนโดยผู้ใช้ผลงานวิจัย

- เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือมีความเป็นเหตุเป็นผลมากน้อยเพียงใด

วิธีการทบทวนข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลและผู้ใช้งานวิจัยเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างทีมวิจัยด้วยกันเองกับผู้ใช้ผลงานวิจัยที่อาจเป็นภายในหน่วยงานหรือภายนอกหน่วยงาน ซึ่งส่งผลให้ได้มุมมองที่หลากหลายครบถ้วนรอบด้านมากขึ้น เป็นการทำให้ผลงานที่ได้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

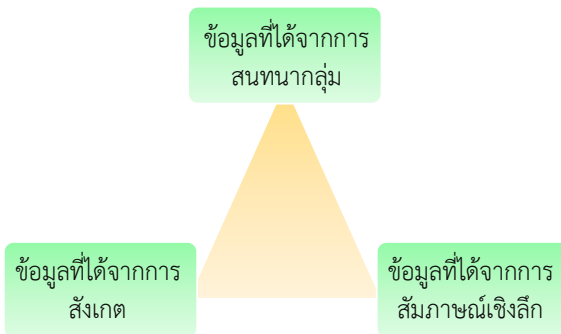
92

R2R
วิจัย

การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation)

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งที่แตกต่างกัน เช่น นำข้อมูลประเด็นเดียวกันที่เก็บโดยวิธีการต่างกัน 3 วิธี

การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) (ทวีศักดิ์

นพเกษร, 2551) เป็นการตรวจสอบโดยใช้มุมมองของทฤษฎีต่าง ๆ มาพิจารณาข้อมูลชุดเดียวกัน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการศัตรูพืชของชุมชนอาจใช้ทฤษฎี

การพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมและการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองมาใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ข้อมูล

จุดสำคัญของการใช้วิธีนี้ คือ การทำให้เกิดความเข้าใจข้อสันนิษฐาน (assertion) และหลักทฤษฎีที่ใช้อ้างอิงว่ามีอิทธิพลต่อข้อค้นพบ (Finding) และการตีความ (interpretation) ของงานวิจัยนั้นอย่างไร

การตรวจสอบโดยใช้สหวิทยา (Interdisciplinary Triangulation)

เป็นการใช้สหวิทยาเข้ามาร่วมอธิบายข้อค้นพบต่าง ๆ เช่น การวิจัยด้านการบริหารจัดการ ศัตรูพืชของชุมชนอาจใช้หลักการของศาสตร์อื่นๆ ร่วมด้วย เช่น สังคมวิทยา บริหารจัดการ และกัญญาวิทยา เป็นต้น

3. การจดบันทึกข้อมูล เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพไม่เน้นการใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นการบันทึกข้อมูลในระหว่างทำวิจัยที่สมบูรณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างถูกต้อง แม่นยำ

สิ่งที่ต้องจดบันทึก

- จดบันทึกว่า กำลังสังเกตเหตุการณ์อะไรหรือกำลังสัมภาษณ์อะไร
- แนวทางจดบันทึก ขึ้นอยู่กับสมมติฐานชั่วคราวและกรอบแนวคิดที่นักวิจัยกำหนดขึ้น
- การจดบันทึกในระยะแรกและระยะหลังของการเก็บข้อมูลจะแตกต่างกันไป
- บันทึกในระยะแรกจะละเอียดกว่าแต่มีลักษณะเป็นข้อมูลทั่วไป
- บันทึกในระยะหลังมีลักษณะบรรยายน้อยลงแต่เจาะลึกมากขึ้นในประเด็นที่นักวิจัยสนใจ

ชนิดของบันทึกข้อมูล มี 2 ชนิด คือ

- **บันทึกย่อ** คือ สิ่งที่นักวิจัยจดขณะที่เก็บข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องจดเฉพาะหัวข้อสำคัญ ถ้อยคำสำคัญ
- **บันทึกฉบับสมบูรณ์** เป็นการขยายความบันทึกย่อในทันทีที่ทำได้ เพราะจะได้ไม่ลืมข้อมูล

หลักการสำคัญในการจัดบันทึกข้อมูล

- นักวิจัยควรจัดบันทึกข้อมูล โดยมีการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นข้อมูล กับส่วนที่เป็นความเห็นของผู้วิจัย การตีความการสรุป หรือการโยงเข้าสู่กรอบแนวคิด ทฤษฎีไว้ทีหลัง

- นักวิจัยควรจัดบันทึกข้อมูล โดยใช้สีแยกระหว่างข้อมูลกับส่วนที่เป็นความเห็นของผู้วิจัยเพื่อกันลืม เพราะระหว่างการจัดบันทึกรายละเอียดของข้อมูล นักวิจัย อาจจะมีความคิดเห็นเกิดขึ้นการมาเขียนทีหลังอาจจะลืมความคิดเห็นบางส่วนไป ดังนั้น การใช้สีจดแยกไว้ก็เป็นอีกเทคนิคหนึ่ง

4. การทำแฟ้มข้อมูล

เพื่อช่วยทำให้การจำแนกและการจัดกลุ่มข้อมูลจากในสนามเป็นระบบ สะดวกต่อการค้นหา วิเคราะห์และเขียนรายงาน โดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

94

ข้อ
๒๕

แฟ้มข้อมูลทั่วไป แฟ้มการวิเคราะห์เบื้องต้น และแฟ้มสนาม (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติกส์: 2531 อ้างถึงโดย บำเพ็ญ เขียวหวาน: 2554) ดังต่อไปนี้

4.1 แฟ้มข้อมูลทั่วไป

เป็นแฟ้มที่จัดบันทึกที่เป็นภูมิหลังของคน สิ่งของ หรือ สถานที่ เช่น แฟ้มเกี่ยวกับบุคคลในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคมในชุมชน อาชีพของคนในชุมชน เป็นต้น

4.2 แฟ้มการวิเคราะห์เบื้องต้น

เป็นแฟ้มสำหรับเก็บข้อมูลที่รวบรวมจากภาคสนามโดยการสังเกตหรือการสัมภาษณ์ แล้วเขียนเป็นข้อสรุปไว้เป็นเรื่องราวๆ โดยจัดทำป้ายชื่อเรื่องในแต่ละเรื่องไว้ พร้อมทั้งจัดบันทึกวัน เดือน ปีที่จัดบันทึกข้อมูลไว้ แฟ้มนี้ถือเป็นหัวใจของการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด เพราะจะนำข้อมูลที่วิเคราะห์เบื้องต้นที่รวบรวมไว้ไปวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยต่อไป

4.3 แฟ้มสนาม

เป็นเสมือนแฟ้มคู่มือการเก็บข้อมูลของนักวิจัยที่จะบอก ขั้นตอน วิธีการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการรวบรวมปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้แฟ้มสนามเป็นประโยชน์ต่อการเขียนรายงาน การวิจัยในส่วนระเบียบวิธีวิจัย

5. การทำรหัสข้อมูล

การทำรหัสข้อมูลหรือการทำดัชนีข้อมูลเป็นการเลือกใช้คำหรือประโยคมากำหนดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อจำแนกประเภทข้อมูลออกเป็นกลุ่มให้สะดวกต่อการค้นหา การตรวจสอบความถูกต้อง และการวิเคราะห์ข้อมูล

ประเภท	รหัสการพรรณนา	รหัสการตีความ	รหัสการอธิบาย
ความหมาย	เป็นการกำหนดคำหรือข้อความเพื่อจัดหมวดหมู่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสรุปข้อมูลแต่ละเรื่อง	เป็นการกำหนดคำหรือข้อความที่มีลักษณะซับซ้อนขึ้นไปกว่ารหัสการพรรณนามีรายละเอียดเพิ่มขึ้นจากการพยายามทำความเข้าใจหรือตีความเหตุการณ์ให้ละเอียดกว่าเดิม	เป็นการกำหนดคำหรือข้อความที่แสดงแบบแผนเหตุการณ์แสดงความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์
ตัวอย่าง	“การใช้สื่อ”	“แผนพับ โทรททัศน์ หอกระจายข่าว”	“การใช้สื่อในการถ่ายทอดความรู้”
	“การมีส่วนร่วม”	“สมาชิกร่วมประชุม วางแผน ร่วมลงทุน ร่วมกิจกรรมของชุมชน”	“การมีส่วนร่วมของสมาชิกเพื่อพัฒนาชุมชน”

ตัวอย่าง การทำดัชนีในบันทึกภาคสนาม

บันทึกข้อความ

ดัชนีข้อมูลหรือหัวข้อย่อย

การบริหารจัดการศัตรูพืชของชุมชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น จึงยังไม่มี การแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่ชัดเจน แต่มีแกนนำที่เข้มแข็ง หัวก้าวหน้า มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม จึงสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองและชักชวนสมาชิกที่เป็นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมาช่วยกันผลิต-ขยายหนอนฝี่เสื่อข้าวสารและแตนเบียนหนอนบราคอน

นายพศิน พัฒนปณชัย แกนนำชุมชนบ้านจวนบน จบการศึกษาด้านช่าง เคยทำงานบริษัทมาก่อนที่จะลาออกมาทำอาชีพการเกษตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำมาออกแบบอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ผลิต-ขยายหนอนฝี่เสื่อข้าวสาร และผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอนให้สะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติจริง เป็นคนเสียสละ จากการที่ได้สละเวลามามผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอน/หนอนฝี่เสื่อข้าวสาร และเสียสละสถานที่เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานดังกล่าว **เป็นคนใฝ่รู้** จากการที่ประสบปัญหาการระบาดของศัตรูพืชมะพร้าว ได้ค้นหาวิธีการป้องกันกำจัดการระบาดหลายวิธี คือดูจากทีวีได้พบวิธีการใช้แตนเบียนเพื่อป้องกันกำจัดหนอนหัวดำ หลังจากนั้นจึงไปที่สำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อปรึกษาหารือให้มั่นใจว่าการใช้แตนเบียนหนอนบราคอนได้ผลจริง และติดต่อกับศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติ ภาคกลาง วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาดูงานการผลิต-ขยายแตนเบียนและเข้ารับการอบรมการผลิต-ขยายแตนเบียน จากนั้นจึงทดลองปฏิบัติจริงด้วยการผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอน ผู้นำเป็นคนที่มีแนวคิดในการพึ่งตนเองก่อนที่จะพึ่งคนอื่น จากคำพูดที่ว่า “เมื่อเกิดปัญหาหนอนระบาดมากช่วยตัวเองก่อน”

1. การบริหารจัดการศัตรูพืช
2. แกนนำ
3. เสียสละ
4. สมาชิก
5. ด้านช่าง
6. ออกแบบอุปกรณ์
7. ใฝ่รู้
8. สำนักงานเกษตรอำเภอ
9. ศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืช
10. ศึกษาดูงาน
11. เข้ารับการอบรม
12. ทดลองปฏิบัติจริง
13. พึ่งตนเอง

6. การทำข้อสรุปชั่วคราวและการกำจัดข้อมูล (memoing and data reduction)

การทำข้อสรุปชั่วคราว คือ การนำความคิดที่นักวิจัยประมวลได้จากการทำดัชนีข้อมูล และเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกัน แล้วลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษา

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการทำข้อสรุปชั่วคราว คือ ควรทำทันทีหลังจากที่ทำดัชนีข้อมูลในภาคสนามเรื่องใดเรื่องหนึ่งจบลง เพราะข้อมูลยังไม่มากเกินไป ป้องกันการสับสน

การกำจัดข้อมูล คือ การลดขนาดข้อมูลและช่วยกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไป การทำข้อสรุปชั่วคราวทำให้นักวิจัยสามารถกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไปเป็นระยะๆ และช่วยให้นักวิจัยจดบันทึกข้อมูลครั้งต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเริ่มเรียนรู้ว่าข้อมูลอะไรที่ต้องการและไม่ต้องการ ทำให้สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีที่ข้อมูลบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ และทำให้การจดบันทึกข้อมูลภาคสนามมีเป้าหมายและขอบข่ายที่ชัดเจนขึ้น

ขั้นตอนการทำข้อสรุปชั่วคราว

7. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป

7.1 การสร้างบทสรุป

เมื่อเราได้ข้อสรุปชั่วคราวแล้วขั้นต่อมาคือ นำข้อสรุปย่อๆ เหล่านั้นมาเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เป็นบทสรุปซึ่งตอบปัญหาการวิจัย ซึ่งการโยงความสัมพันธ์ของข้อสรุปย่อๆ เข้าด้วยกันต้องทำอย่างเป็นระบบ และค่อยๆ ทำด้วยความประณีต จึงจะได้บทสรุปที่ดี ซึ่งการสร้างบทสรุปที่ดีมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ

เงื่อนไขข้อแรก ข้อมูลที่ดี โอกาสที่จะได้บทสรุปที่ดีก็มีมาก

เงื่อนไขข้อสอง ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ดี มีความรู้หลากหลายเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่จะใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์จะทำให้บทสรุปมีความแหลมคมน่าสนใจ

7.2 การพิสูจน์บทสรุป

หลังจากได้บทสรุปแล้วต้องพิสูจน์ว่าบทสรุปนั้นเป็นการสรุปที่ดีแล้วจึงเขียนรายงานวิจัยต่อไป ซึ่งการพิสูจน์บทสรุปเป็นการพยายามยืนยันว่าความคิดที่ก่อรูปเป็นบทสรุปนั้นมีความสอดคล้องเหมาะสมที่สุดแล้วกับรูปธรรมที่ถูกละเอมขึ้นมา การพิสูจน์จึงเป็นการทำให้ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องยอมรับด้วยเหตุผลการสรุปนั้นหนักแน่นตรงกับข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรม วิธีการพิสูจน์บทสรุป เช่น

- การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
- การประเมินคุณภาพของข้อมูลจากเกณฑ์ต่อไปนี้
 - ได้ข้อมูลมาในระยะหลังของการเก็บข้อมูล หลังจากคุ้นเคยกับ
- การเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูล เพื่อให้บทสรุปหนักแน่น

ผู้ให้ข้อมูลแล้ว

- เป็นข้อมูลที่ให้เห็นหรือฟังด้วยตนเอง
- เป็นข้อมูลของพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่สังเกตได้
- นักวิจัยได้รับความไว้วางใจ
- ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีเต็มใจ
- ผู้ให้ข้อมูลอยู่กับผู้วิจัยตามลำพังขณะให้ข้อมูล

นักวิจัยควรนำเนื้อหาในข้อมูลเช่น บุคคล กิจกรรม เหตุการณ์มาเปรียบเทียบกัน เช่น เปรียบเทียบข้อมูลของคนสองกลุ่ม เพื่อตรวจสอบข้อมูลว่าในอีกกลุ่มหนึ่งมีลักษณะเดียวกันหรือไม่

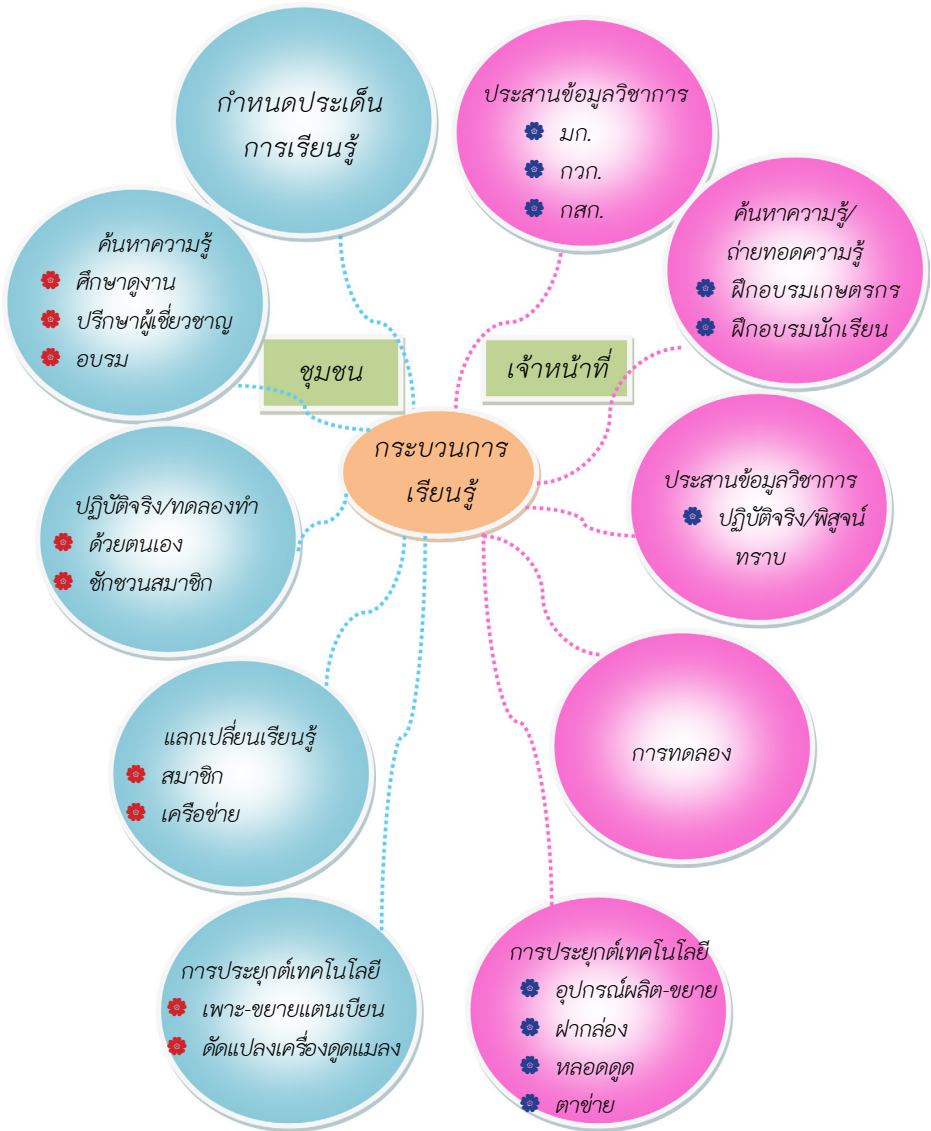

ตัวอย่าง การสร้างบทสรุปเรื่องการเรียนรู้จากการดำเนินการป้องกันกำจัด
หนอนหัวดำในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนบ้านจวนบน

วิธีการเรียนรู้	รายละเอียด
1) การกำหนดประเด็นการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> • การระบาดของหนอนหัวดำซึ่งต้องหาวิธีการป้องกันกำจัดจากปัญหาที่พบ
2) การค้นหาความรู้	<ul style="list-style-type: none"> • จากเริ่มแรก นายพศิน วัฒนปณชัย เกษตรกรผู้นำการผลิต-ขยายแตนเบียน ดูทีวีเรื่องการผลิตขยายแตนเบียน แล้วไปขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำอำเภอ ต่อมาทำให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถเพาะขยายแตนเบียนหนอนบราคอนเองได้
2.1) การศึกษาดูงาน	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานเกษตรอำเภอกุยบุรี ส่งเกษตรกรหมู่บ้านละ 3 คนไปศึกษาดูงานการผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอนของศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติภาคกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ศูนย์ผลิตขยายศัตรูธรรมชาติ ของสำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอบางสะพานบุรี) เพื่อให้เข้าใจวิธีการผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอนว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ต้องดำเนินการอย่างไรจึงจะถูกต้อง และเป็นตัวอย่างในการนำมาประยุกต์ทำเองในพื้นที่
2.2) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ	<ul style="list-style-type: none"> • นายพศิน วัฒนปณชัย ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำวิธีการผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบราคอนจากศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติภาคกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ด้วยการติดต่อให้หน่วยงานดังกล่าวมาทำการอบรมให้ความรู้ในกรณีที่ประสบปัญหา เช่น การผลิต-ขยายหนอนผีเสื้อข้าวสารในรำข้าว พบว่ามีมอดยยะจึงปรึกษากับนางกัญญา จันวิไชย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงทราบว่าต้องอบรำข้าวด้วยอุณหภูมิพอสไฟต์ โดยห่อใส่ไว้ที่ก้นภาชนะอบไว้ 7 วัน แล้วนำมาใช้ผลิต-ขยายหนอนผีเสื้อข้าวสาร

วิธีการเรียนรู้	รายละเอียด
2.3) เพิ่มความรู้ โดยการอบรม	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานเกษตรอำเภอติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติภาคกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้มาเป็นวิทยากรเรื่องการผลิต-ขยายแตนเบียนแก่เจ้าหน้าที่ เกษตรอำเภอ และเกษตรกรที่เป็นแกนนำในพื้นที่ จำนวน 200 คน และสำนักงานเกษตรอำเภอถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอกุยบุรี สามารถผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบรอกอนให้ผู้ปกครองนำไปปล่อยในสวนมะพร้าวของตนเอง
3) การปฏิบัติจริง/ ทดลองทำ	<ul style="list-style-type: none"> • หลังจากศึกษาดูงานก็เริ่มมีการทดลองผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบรอกอนกันเอง ทั้งทดลองทำด้วยตนเอง เพื่อพิสูจน์ว่าทำแล้วได้ผล จึงชักชวนสมาชิกชุมชนบ้านจวนบนมาช่วยทำ
4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> • สมาชิกมีการนัดประชุมกลุ่มทุกวันที่ 15 ของเดือน โดยจะมีการชี้แจง และช่วยกันคัดแยกหนอนผีเสื้อข้าวสารเพื่อนำมาผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบรอกอน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเล่าสู่กันฟังในสิ่งที่แต่ละคนได้ไปผลิต-ขยายแตนเบียนและปล่อยในแปลงมะพร้าวของตนเอง รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรที่มาศึกษาดูงาน
5) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนบ้านจวนบนมีการสร้างอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ ขึ้นมาเอง และพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ จนนำมาใช้ได้อย่างเป็นมาตรฐาน นอกจากนี้ นายพศิน วัฒนปณชัย ซึ่งมีความรู้ทางด้านช่าง สามารถประยุกต์ดัดแปลงมอเตอร์แอร์มาดูดหนอนผีเสื้อข้าวสารจากกล่องผลิต-ขยายมาแบ่งใส่กล่องผลิต-ขยายแตนเบียนหนอนบรอกอนได้สะดวกรวดเร็วกว่าเดิม

100
ข้อ R2R

แผนภาพที่ 12 บทสรุปกรเรียนรู้เพื่อป้องกันกำจัดนอมนักด่างของชุมชนบ้านจวนบน

8. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการสร้างข้อสรุปจากการศึกษาข้อมูลจำนวนหนึ่ง ซึ่งการทำดัชนีข้อมูล การสร้างข้อสรุปชั่วคราวก็ดี ล้วนแต่เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่แล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอาจใช้สถิติหรือไม่ใช้สถิติในการวิเคราะห์ ซึ่งสถิติไม่ได้เป็นวิธีวิเคราะห์หลัก แต่เป็นข้อมูลเสริม

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล มีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรู้แนวคิดทฤษฎีกว้างขวาง มีความเป็นสหวิทยาการอยู่ในตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิดและเปลี่ยนแปลงแนวทางที่จะตีความหมายข้อมูลได้หลายๆ แบบ

สฤงศ์ จันทวนิช (2540) ระบุถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมีหลาย

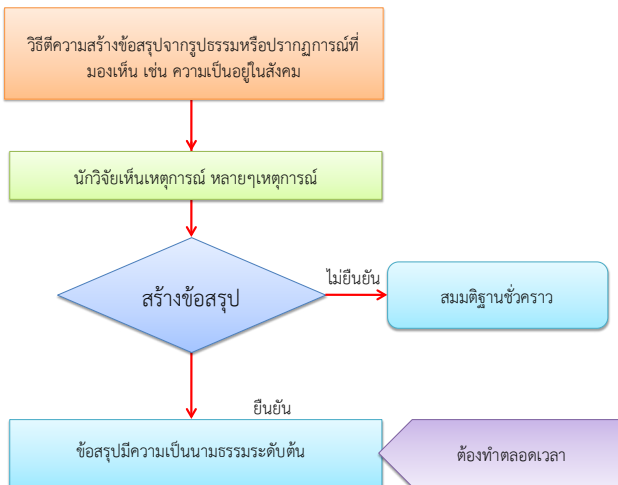
102

ข้อ R2R

วิธีการ ในที่นี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ที่สำคัญและเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison)

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อให้ได้ข้อสรุป

เชิงนามธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยการจดบันทึก

ตลอดเวลาที่อยู่ในสนามนักวิจัยต้องลงมือวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยมีการจดบันทึก จำแนกเป็น 6 ขั้นตอนในหนึ่งเหตุการณ์ การจดบันทึกหรือการลงมือเขียนเป็นการบังคับให้นักวิจัยมีการวิเคราะห์ในระดับหนึ่ง ถ้าไม่ลงมือเขียนทุกอย่างก็จะเป็นโทษซึ่งยังไม่ได้รับคำตอบ

1. ใครทำอะไร
2. ที่ไหน
3. อย่างไร
4. กับใคร
5. เพราะอะไร
6. มีความหมายว่าอย่างไร

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis)

เป็นการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ โดยจำแนกเป็นขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป มี 2 แบบ คือ แบบใช้ทฤษฎี และแบบไม่ใช้ทฤษฎี

21 แบบใช้ทฤษฎี เป็นการจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก เช่น Lofland (1971) อ้างถึงโดย สุธงค์ จันทวนิช (2540) แยกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่	การดำเนินการ	เหตุการณ์
ขั้นที่ 1	การกระทำ (acts)	เหตุการณ์หรือสถานการณ์พฤติกรรมที่เกิดในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง
ขั้นที่ 2	กิจกรรม (activities)	เหตุการณ์หรือสถานการณ์ธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม
ขั้นที่ 3	ความหมาย (meaning)	บุคคลอธิบาย/สื่อสาร/ให้ความหมาย

ขั้นที่	การดำเนินการ	เหตุการณ์
ขั้นที่ 4	ความสัมพันธ์ (Relationship)	ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลายๆ คน ในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจ เป็นรูปของการเข้ากันได้/ความขัดแย้ง
ขั้นที่ 5	การมีส่วนร่วมใน กิจกรรม (Participation)	บุคคลมีความผูกพัน/เข้าร่วมกิจกรรม ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์
ขั้นที่ 6	สภาพสังคม (Setting)	สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่กิจกรรม ที่ศึกษา

การวิเคราะห์ ผู้วิจัยต้องพยายามตอบคำถามว่าสิ่งที่วิเคราะห์ (อาจเป็น สถานการณ์ กิจกรรม ความสัมพันธ์) มีรูปแบบอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด และจะมีผลกระทบต่อสถานการณ์ กิจกรรม หรือความสัมพันธ์อย่างไร

การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์

ผู้วิจัย วิเคราะห์ลึกลง และรอบคอบ เพราะสาเหตุอาจมีจากหลายสาเหตุ แบ่งเป็น สาเหตุเดียว (single cause)

หลายสาเหตุแต่ไม่ซับซ้อน (list of causes)

หลายสาเหตุพอกพูน ทำให้ซับซ้อน และรุนแรง (cumulative causes)

แบบไม่ให้เหตุย เป็นการจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสม กับข้อมูล โดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง อาจจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ตามประเภท ที่สัมพันธ์กับแบบแผนชีวิตที่นักวิจัยสังเกตเห็น เช่น แบ่งชนิดของเหตุการณ์ ระยะเวลา ที่เหตุการณ์เกิดขึ้น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของ ชนิดต่างๆ ที่แบ่งนี้ เมื่อได้จำแนกข้อมูลเป็นชนิดแล้ว นักวิจัยพิจารณาความสม่ำเสมอ ของการเกิดข้อมูลชนิดต่างๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์

3. การเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison)

การเปรียบเทียบข้อมูล คือ การแสวงหาความเหมือนและความแตกต่าง ที่มีอยู่ในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของข้อมูลตั้งแต่สองชุดขึ้นไปอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างข้อสรุปที่กล่าวถึงลักษณะร่วมและแตกต่างของข้อมูลสองชุด ข้อสรุปจะมี

ความเป็นนามธรรมมากกว่าเดิม และเริ่มมีความสามารถที่จะนำไปใช้สรุปได้มากกว่าหนึ่งกรณี ดังตัวอย่างในตาราง

ชนิดของข้อมูลเหตุการณ์/ดัชนี	ฉาก (ที่ไหน เมื่อไร)	พฤติกรรม (ใครทำ อะไร)	แบบแผนพฤติกรรม (อย่างไร)	ความสัมพันธ์ (กับใคร)	การมีส่วนร่วม (ใครบ้าง)	ความหมาย (ทำไม, เพราะอะไร)
1. การจัดบรรยาย						
2. การสาธิต						
3. การทดสอบเทคโนโลยี						
4. การศึกษาดูงาน						
5. การจัดเวทีชุมชน						

4. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential analysis)

การวิเคราะห์ส่วนประกอบคือ การแสวงหาคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือชนิดต่างๆ ของข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน ดังนี้

4.1 เลือกชนิดของข้อมูลหรือคำที่ต้องการศึกษาส่วนประกอบเพื่อการเปรียบเทียบ ควรเลือกไม่เกิน 10 ชนิด

4.2 ทำรายชื่อคุณสมบัติของข้อมูลแต่ละชนิดให้ละเอียด

4.3 เตรียมกระดาษสำหรับการเปรียบเทียบ ใส่รายชื่อข้อมูลที่จะเปรียบเทียบ

4.4 คัดเลือกหรือกำหนดส่วนประกอบที่เห็นว่าเหมาะสมแก่การนำมาเปรียบเทียบส่วนประกอบ เช่น มี/ไม่มี ใช่/ไม่ใช่ เป็นส่วนประกอบที่ง่ายแก่การเปรียบเทียบในขั้นต้นๆ เมื่อผู้วิจัยมีความชำนาญมากขึ้นสามารถนำองค์ประกอบที่มีคุณสมบัติหลากหลายมาเปรียบเทียบได้

4.5 ประมวลส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องเดียวกัน คือส่วนประกอบบางหัวข้ออาจเกี่ยวพันกันจำเป็นต้องนำมาพิจารณาพร้อมกัน เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล

4.6 เสาะหาคุณสมบัติที่น่าจะนำมาเปรียบเทียบเพิ่มเติมจากการอ่านตารางเปรียบเทียบที่ได้ทำมา ผู้วิจัยจะเริ่มสร้างสมมติฐานชั่วคราวบางอย่าง คือเกิดความสงสัยว่าองค์ประกอบนั้นน่าจะแสดงความแตกต่างของข้อมูลได้เด่นชัด

แต่ผู้วิจัยยังไม่มีข้อมูลส่วนนั้นมาใช้วิเคราะห์

4.7 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบและคุณสมบัติที่ต้องการเพิ่มเติม

4.8 สร้างข้อสรุปจากการเปรียบเทียบที่ได้ในที่สุด (สุภาวงศ์ จันทวานิช,

2540)

หลักสำคัญของการวิเคราะห์ส่วนประกอบ คือ ผู้วิเคราะห์ต้องพยายามแสวงหาส่วนประกอบที่หลากหลายมาเปรียบเทียบกัน รวมทั้งให้รายละเอียดของคุณสมบัติในส่วนประกอบได้คม ชัดเจน ภาพที่ได้จากการเปรียบเทียบจะชัดเจนขึ้นเท่านั้น ตัวอย่างดังในตาราง

การวิเคราะห์ส่วนประกอบโดยใช้ข้อมูลผู้นำกลุ่มเกษตรกร

ข้อมูล	ส่วนประกอบเพื่อการเปรียบเทียบ				
	จำนวนผู้นำในกลุ่ม	ความรับผิดชอบของผู้นำ	ความเชื่อถือของสมาชิกต่อผู้นำ	ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้นำ	การประชุมพบปะของผู้นำ
กลุ่มเกษตรกร ก. (เข้มแข็ง)	8	มาก	มาก	ปานกลาง	สม่ำเสมอทุกเดือน
กลุ่มเกษตรกร ข. (ไม่เข้มแข็ง)	5	น้อย	น้อย	ไม่ค่อยดี	นานครั้งไม่แน่นอน
กลุ่มเกษตรกร ค. (เข้มแข็ง)	10	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	สม่ำเสมอทุกเดือน
กลุ่มเกษตรกร ง. (ไม่เข้มแข็ง)	7	น้อย	น้อย	ปานกลาง	ไม่ได้ประชุมมา 6 เดือนแล้ว

5. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค (SWOT analysis)

คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในชุมชนหรือองค์กรเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่างๆ และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนหรือองค์กรเกี่ยวกับโอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา รวมทั้งสามารถใช้ในการวิเคราะห์และ ประเมินในเรื่องอื่นๆ ด้วย ดังตัวอย่างในตาราง

การวิเคราะห์ผล SWOT Analysis ของวิสาหกิจชุมชนกองทุนฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการ พักชำระหนี้ ต.ห้วยนาง อ.ห้วยยอด จ.ตรัง เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค	โจทย์วิจัย
<p>การบริหารจัดการ</p> <p>-วสช.มีผู้นำที่ดี/สมาชิกมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบและร่วมมือดำเนินงานวสช.ดี</p> <p>-คณะกรรมการบริหารงานโปร่งใส</p> <p>-ผลิตภัณฑ์เก็บได้นาน</p> <p>-มีเครือข่ายผู้ขายส่งผลิตภัณฑ์สินค้าในตลาดต่างๆ ระดับอำเภอ</p>	<p>การผลิต</p> <p>- วัตถุดิบต้องสั่งซื้อจากภายนอกชุมชน</p> <p>- รสชาติยังไม่ถูกปากผู้บริโภค</p> <p>-การปรับตัวในการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคแต่ละประเภท เพื่อเพิ่มผลิตภาพของวสช.</p>	<p>เครือข่าย</p> <p>- หน่วยงานสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การดำเนินงานได้แก่ โรงเรียน อุปกรณ์การแปรรูป และองค์ความรู้</p>	<p>การผลิต</p> <p>-มีคู่แข่งในตลาดมาก/สูง</p> <p>-ยอดขายผลิตภัณฑ์สินค้าของวสช.น้อย</p> <p>- ความผันผวนของราคาวัตถุดิบ</p> <p>- มีคู่แข่งทางการตลาดค่อนข้างมาก</p>	<p>1 แนวทางพัฒนาการผลิตด้วยวัตถุดิบในท้องถิ่น/เพิ่มชนิดของผลิตภัณฑ์สินค้าอย่างไร</p> <p>2 แนวทางพัฒนาการตลาดด้วยเทคนิคการตลาดเพื่อขยายตลาดอย่างไร</p> <p>3 แนวทางการสร้างผู้สืบทอดด้วยการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ สืบทอดวิสาหกิจชุมชนอย่างไร</p>

7. การเขียนโครงร่างการวิจัย

การเขียนโครงการวิจัยเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการดำเนินงานวิจัย เพราะเป็นการวางแผน กำหนดแนวทาง ขอบเขต วิธีการวิจัยให้ดำเนินการตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้

กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดให้ใช้แบบ ๑-1 เป็นแบบฟอร์มในการเขียน โครงการวิจัยประกอบด้วย 12 หัวข้อย่อย คือ

1. ชื่อโครงการ
 2. ผู้รับผิดชอบโครงการ
 3. ความสำคัญและที่มาของปัญหา
 4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
 6. การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 7. นิยามศัพท์
 8. ระเบียบวิธีการวิจัย
 9. ขอบเขตการวิจัย
 10. ระยะเวลาการวิจัย
 11. แผนการดำเนินงาน
 12. เอกสารอ้างอิง
- ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดการจัดทำในแต่ละหัวข้อย่อยไว้ภายใต้หัวข้อนี้ ๆ

ดังนี้

โครงการวิจัย

ปีงบประมาณ.....

กลุ่ม/ฝ่าย/ศูนย์...(ระบุสังกัดของหัวหน้าโครงการ.....สำนัก/กอง/จังหวัด/เขต.....)

1. ชื่อโครงการ.....

2. ผู้รับผิดชอบโครงการ

(ชื่อ - สกุล) (คุณวุฒิ) (ตำแหน่ง) (หน่วยงาน)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ร่วมดำเนินงาน (ถ้ามี)

ที่ปรึกษาโครงการ (ถ้ามี)

3. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เป็นการนำเสนอที่มาของปัญหา แสดงให้เห็นถึงความรู้พื้นฐาน และความเข้าใจ ในปัญหาที่กำลังจะวิจัยอย่างชัดเจน โดยการนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ข้อมูล ที่มีอยู่ แล้วนำสู่เรื่องหรือหัวข้อที่ผู้วิจัยสนใจ เป็นการโน้มน้าวให้เห็นว่าน่าจะมีการศึกษา วิจัยเพื่อหาคำตอบ รวมถึงระบุความจำเป็น คุณค่า และประโยชน์ที่จะได้จากผลการวิจัย นี้ หากมีการอ้างอิงข้อมูลให้อ้างอิงถึงที่มาด้วยอ้างอิง เช่น ผลผลิตเฉลี่ยข้าวโพดเลี้ยง สัตว์ของจังหวัดอุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2537/2538 ประมาณ 501 กิโลกรัม/ไร่ (ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2538:97) เป็นต้น (ควรมีความ ยาวประมาณ 1 – 2 หน้า)

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เป็นส่วนที่ระบุข้อความที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการค้นพบ หรือศึกษา ถ้ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องการศึกษา ควรเขียนเป็นหัวข้อต่าง ๆ ให้ชัดเจน การเขียน ควรระบุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนและรัดกุม โดยชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการศึกษาและ คำตอบที่ต้องการจากเรื่องที่ศึกษา วัตถุประสงค์กับหัวข้อวิจัยจะต้องสอดคล้องกัน ในการ เขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัยควรระบุรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ไม่ควรเขียนวัตถุประสงค์

ที่เลื่อนลอยหรือไม่สามารถทำได้โดยการวิจัยครั้งนี้การเขียนวัตถุประสงค์ควรใช้คำว่า “เพื่อศึกษา” ไม่ควรใช้คำว่า “เพื่อทราบ.....” ตัวอย่าง การเขียนวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อศึกษาระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ตามระบบ ส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับระบบข้อมูลและสารสนเทศ เป็นต้น

* กรณีที่มีวัตถุประสงค์หลายข้อให้เขียนเรียงลำดับตามข้อ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัย โดยกล่าวถึง การคาดหมาย ของประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการนี้ว่าจะมีผลต่อการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร ได้อย่างไร ผลทางตรงและทางอ้อม ใครหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้นำผลงานนี้ไปใช้ ประโยชน์ในด้านการเพิ่มพูนความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์

6. การตรวจสอบเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นการรวบรวมทฤษฎี ความรู้พื้นฐาน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะ วิจัยจากแหล่งต่าง ๆ ที่เชื่อถือให้ได้มากที่สุด แล้วนำมาสรุปให้เข้าใจง่าย ช่วยให้นักวิจัย ทราบว่ามีข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัย และยังขาดข้อมูลอะไรบ้างที่ยังไม่ สามารถตอบปัญหางานวิจัยได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อไป การเขียนในส่วนนี้ ไม่ใช่เป็นการสรุปเอกสารตามลำดับปีที่ทำ แต่เป็นการเขียนให้ผสมผสาน กลมกลืนและ ต่อเนื่องกัน โดยยึดเนื้อหาเป็นหลัก

7. นิยามศัพท์

เป็นส่วนกำหนดความหมาย หรือคำจำกัดความศัพท์และตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัย เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยต่อการเข้าใจ และสะดวกที่จะใช้ เป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งต้องมีการนิยามศัพท์สำหรับศัพท์ที่อาจมีความ หมายได้หลายอย่าง

8. ระเบียบวิธีการวิจัย

8.1 กรณีโครงการด้านสังคม (ด้านส่งเสริมการเกษตร) ประกอบด้วย

8.1.1 ประชากร ระบุถึงประเภทหรือคุณสมบัติของประชากรที่ทำการศึกษารวมถึงขนาดของประชากร

8.1.2 กลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ระบุวิธีการและขั้นตอนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

8.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ระบุถึงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บตัวอย่าง ตลอดจนวิธีการที่ใช้ดำเนินการในการรวบรวมข้อมูล

8.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุถึงวิธีการและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

8.2 กรณีโครงการด้านการทดสอบ และการทดลอง ประกอบด้วย

8.2.1 แผนการทดลอง (Experimental Design) ให้ระบุ

- รูปแบบการวางแผนการทดลอง
- จำนวนซ้ำ (replication)
- จำนวนและชื่อสิ่งทดลอง (Treatment)

8.2.2 วิธีการทดลอง ระบุถึงวิธีการปลูก ชนิดและขนาดของหน่วยทดลองหรือแปลงย่อย เช่น ขนาดของแปลงทดลอง ฯลฯ

8.2.3 ข้อมูลที่จะเก็บเพื่อการวิเคราะห์ ระบุข้อมูลที่จะเก็บ เช่น ผลผลิต (กก./ไร่) ความสูงของต้น (ซม.) ต้นทุนการผลิต (บาท/กก.) ฯลฯ

8.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น วิเคราะห์ Analysis of Variance แล้วเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (DNMRT) เป็นต้น

9. ขอบเขตของการวิจัย

ระบุขอบเขตของการวิจัยว่า ครอบคลุมเรื่องใดบ้าง เช่น สถานที่วิจัย ระยะเวลา หรือช่วงเวลาวิจัย เป็นต้น

10. ระยะเวลาการวิจัย

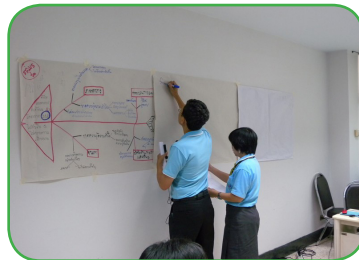
ระบุถึงระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ เช่น ระยะเวลาวิจัย มกราคม 2546 – ตุลาคม 2546 เป็นต้น

11. แผนการดำเนินงาน

ระบุขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงานโดยละเอียด ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ

12. เอกสารอ้างอิง

ระบุรายชื่อเอกสารที่ทำการค้นคว้าอ้างอิงและความเห็นของคณะทำงานวิจัย ส่งเสริมการเกษตร

8. การจัดทำรายงานการวิจัย

การจัดทำรายงานวิจัยมีด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น

การเขียนรายงานวิจัยในแผ่นเดียว

การเขียนรายงานวิจัยแบบเรื่องเล่า

การเขียนรายงานการวิจัย (แบบว-3)

ในที่นี้กล่าวถึงการเขียนรายงานการวิจัย (แบบว-3) ส่วนการเขียนรายงานวิจัยในแผ่นเดียวและแบบเล่าเรื่อง สามารถอ่านได้จากคู่มือนักส่งเสริมฯ มือใหม่หัดเขียน (กรมส่งเสริมการเกษตร: 2553) การเขียนรายงานการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร (แบบว-3) เป็นการนำเสนอผลการศึกษาอย่างละเอียดตามรูปแบบที่กำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่า ทำไมจึงต้องทำวิจัย มีแนวคิด หลักการเหตุผลอย่างไร ทำการศึกษาอะไร วิธีการเป็นอย่างไร และผลที่ได้จากการวิจัยเป็นประการใด

องค์ประกอบกรเขียนรายงานการวิจัย (แบบ ๑-3)

การเขียนรายงานผลการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร มีการนำเสนอโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนนำ เป็นส่วนประกอบตอนต้นของรายงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ประกอบด้วย :

ปกนอก

ปกใน (พิมพ์ข้อความ ทะเบียนวิจัยเลขที่.....ที่มุมบนด้านขวา)

บทคัดย่อ

คำนำ

คำนิยม หรือคำขอบคุณ หรือกิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

2. ส่วนเนื้อหา เป็นส่วนที่อธิบายถึงรายละเอียดที่มาของการทำงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ **ประกอบด้วย :**

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา
วัตถุประสงค์ของการวิจัย
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
ขอบเขตของการวิจัย
นิยามศัพท์

บทที่ 2 การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเอกสาร
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดในการวิจัยและสมมติฐาน (ถ้ามี)

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

ประชากร
กลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
การเก็บรวบรวมข้อมูล
การวิเคราะห์ข้อมูล
ระยะเวลาการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย (และข้อวิจารณ์)

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

3. ส่วนอ้างอิง เป็นส่วนที่ระบุนายการเอกสารที่ได้อ้างอิงไว้ในการทำวิจัยนั้น ๆ เท่านั้น ดังนั้นรายการเอกสารในส่วนอ้างอิงต้องสอดคล้องกับเอกสารที่อ้างอิงไว้ในภาคเนื้อหา

4. ส่วนผนวก เป็นส่วนที่จะเสนอรายละเอียดบางอย่างเพิ่มเติม ซึ่งรายละเอียดเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องใส่ไปพร้อมเนื้อหาแต่มีความสำคัญที่จะตัดทิ้งไม่ได้ ต้องนำมาเสนอเพิ่มเติมไว้ในตอนท้ายของรายงาน เอกสารที่อยู่ในภาคผนวก เช่น แบบสอบถาม แผนภูมิ แผนที่ หรือตารางผลการวิจัย (กรณีไม่ได้ใส่ไว้ในบทที่ 4) ถ้ามีสิ่งที่จะต้องเพิ่มเติมมากอาจแบ่งเป็น ภาคผนวก ก. ภาคผนวก ข. ก็ได้

***หมายเหตุ

1) บทที่ 3 วิธีการวิจัย (หากการวิจัยเป็นการทดสอบ ทดลอง) ให้ใช้หัวข้อ ดังนี้

อุปกรณ์

วิธีการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะเวลาการวิจัย

2) การเขียนรายงานการวิจัยตามแบบ ๑-3 ตามที่กล่าวมานั้น ส่วนที่ 1 ถึงส่วนที่ 3 ต้องมีครบถ้วนในรายงานการวิจัย ส่วนที่ 4 จะมีหรือไม่แล้วแต่ความจำเป็น และความเหมาะสมของงานวิจัยแต่ละเรื่อง

รูปแบบการจัดพิมพ์รายงาน

1. กระดาษที่ใช้ โดยทั่วไป นิยมใช้กระดาษขนาด A-4

2. หลักในการพิมพ์

2.1 ในการพิมพ์นิยมเว้นขอบกระดาษด้านซ้าย 1 1/2 นิ้ว ด้านขวา 3/4 นิ้ว ด้านบน 1 1/2 นิ้ว ด้านล่าง 1 นิ้ว

2.2 หมายเลขหน้าให้พิมพ์ไว้ตอนบนทางมุมขวามือของหน้ากระดาษ โดยพิมพ์ห่างจากขอบบน และด้านข้างทางขวา ด้ายละ 1 นิ้ว ทุก ๆ หน้าสารบัญ สำหรับหน้าที่ตรงกับบทที่ ไม่ต้องใส่เลขหน้ากำกับ

2.3 สารบัญ ให้ใส่เลขหน้าอยู่ในวงเล็บ โดยพิมพ์ไว้ตอนบนทางมุมขวามือ

2.4 ไม่ควรมีหน้าแทรก เช่น หน้า 2ก หน้า 2ข เป็นต้น

2.5 ขนาดตัวอักษรภายในเล่ม ใช้ขนาด 16 ยกเว้น ชื่อบท

3. การพิมพ์และเรียงลำดับหัวข้อ

3.1 ชื่อบท พิมพ์กลางหน้ากระดาษใช้ตัวอักษรขนาด 18 ตัวเข้ม ไม่ขีดเส้นใต้

3.2 หัวข้อเรื่อง พิมพ์ติดริมซ้ายมือสุดของกระดาษที่ได้เว้นขอบกระดาษไว้ตามข้อ 2.1 และใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวเข้ม (หรือขีดเส้นใต้)

3.3 หัวข้อย่อยให้พิมพ์ในระดับย่อหน้า พิมพ์ตัวเข้มหรือขีดเส้นใต้ การให้หมายเลขหัวข้อ ควรให้มีหัวข้อเท่าที่จำเป็น ในกรณีที่ต้องการให้หมายเลขแสดงลำดับของหัวข้อควรเริ่มให้หมายเลขกำกับในระดับหัวข้อข้าง เพื่อแสดงระดับของหัวข้อแต่ละระดับตามที่ต้องการ

4. การพิมพ์ตาราง

4.1 เลขที่และชื่อตาราง

4.1.1 เลขประจำตารางเป็นส่วนที่แสดงลำดับของตาราง ให้พิมพ์ “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขประจำตารางไว้ริมซ้ายมือสุดของกระดาษ ให้ขีดเส้นใต้หรือพิมพ์ตัวเข้ม

4.1.2 ชื่อตารางให้พิมพ์ต่อจากเลขประจำตาราง โดยเว้น 2 ตัวอักษรกรณีชื่อตารางยาวกว่า 1 บรรทัด ให้พิมพ์ตัวอักษรตัวแรกของบรรทัดที่ 2 ตรงกับตัวแรกของชื่อตาราง

4.2 ตารางที่มีความยาวจนไม่สามารถลงในหน้ากระดาษเดียวได้ ให้พิมพ์ในหน้าถัดไป โดยมีเลขที่ตารางและคำว่า “ต่อ” ในวงเล็บ ไม่ต้องใส่ชื่อตาราง เช่น ตารางที่ 1 (ต่อ) เป็นต้น

4.3 ตารางที่มีความยาวจนไม่สามารถบรรจุในหน้ากระดาษเดียวได้ ให้ใช้วิธีพิมพ์ตามด้านขวาของหน้ากระดาษ หรือวิธีอื่นที่เหมาะสม

ส่วนที่ 3
กรณีตัวอย่าง

กรณีตัวอย่าง

กรณีตัวอย่าง ประกอบด้วย

การวิเคราะห์งานประจำที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยในงานประจำ ปี 2553

ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยในงานประจำ ปี 2554

ขั้นตอนการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนางานตามภารกิจของ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนางานประจำการวิจัย ปี 2553

เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ภาคสนามในการสนับสนุนการบริหารจัดการ
กองทุนของกลุ่มเกษตรกร : กรณีศึกษาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจังหวัด
กำแพงเพชรและจังหวัดสระแก้ว

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
ส่งเสริมและ สนับสนุน การจัดตั้ง กองทุนเพื่อ การเกษตร	กลุ่มเกษตรกร ไม่ได้รับการ สนับสนุนการ เรียนรู้ในการ บริหารจัดการ กองทุนเพื่อ การเกษตรอย่าง ต่อเนื่อง	เจ้าหน้าที่ภาคสนาม ไม่มีแผนการ ปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุน กระบวนการกลุ่ม ในการบริหารจัดการ กองทุนที่ชัดเจน	ในการสนับสนุนการเรียนรู้ของ กลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ ภาค สนามต้องมีการทำงานเป็น ทีม โดยใช้ความรู้และทักษะ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน ดังกล่าวให้กับเจ้าหน้าที่ภาค สนาม จึงจำเป็นต้องศึกษา สมรรถนะการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ภาคสนามเกี่ยวกับ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการบริหารจัดการกองทุน/ พัฒนาการกลุ่มเกษตรกร และ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่ม เกษตรกร

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อประเมินความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ภาคสนามในการส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนการเกษตร</p> <p>2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มเกษตรกร</p>	<p>การวิจัยเชิงสำรวจ</p>	<p>แนวทางเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาคสนามในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนของกลุ่มเกษตรกร</p>

เรื่อง ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการส่งเสริมการผลิตสินค้าชาต่อผลกระทบจากการเปิดตลาดเสรีสินค้าภายใต้ข้อตกลง AFTA

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
กำหนดแนวทางจัดทำแผนส่งเสริมการผลิต และการจัดการสินค้าเกษตร	การเปิดตลาดเสรีสินค้าภายใต้ข้อตกลง AFTA ปี 2553 ทำให้ประเทศไทยมีคู่แข่งทางการตลาด ซึ่งจะส่งผลรายได้ของเกษตรกรผู้ผลิตชา	การผลิตชาของเกษตรกรไทยมีต้นทุนสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน	การวางมาตรการรองรับผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกสินค้าชา ควบนารูปแบบ/กระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาดมาใช้ในการวางแผนการผลิต

เรื่อง แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	การประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน/กิจกรรมตามแผนงาน/โครงการที่กำหนด	ไม่มีการนำแผนกลยุทธ์/แผนการปฏิบัติงานและผลชี้วัดมาใช้เป็นแนวทางในการสรุปผลของการประชุม	แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการประชุมมีขั้นตอนดังนี้ 1 ทบทวนแผนการปฏิบัติติดตามและประเมินผลงาน/โครงการเพื่อกำหนดขั้นตอน/ประเด็นการจัดการที่ต้องปรับปรุง 2 จัดการประชุมโดยใช้เทคนิคต่างๆในการกระตุ้นการจัดการประชุม ที่ดี โดยนำประเด็นการวางแผนและประเมินผล ตลอดจนตัวชี้วัดเข้าสู่วาระการประชุม เพื่อสรุปมติ 3 รวบรวมข้อมูลการจัดการภายในช่วงเวลาที่วางแผน เพื่อนำเสนอและหาทางเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการประชุมและ 4 การจัดวาระการประชุมเพื่อสรุปประเด็นต่างๆ ร่วมกัน

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ส่งเสริมการผลิตและการตลาดสินค้าชา</p> <p>2. เพื่อศึกษาแนวทางกำหนดมาตรการรองรับผลกระทบจากการเปิดตลาดเสรีสินค้าภายใต้ข้อตกลง AFTA</p>	วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ	<p>แนวทางในการกำหนดรูปแบบ/กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนส่งเสริมการผลิตและการตลาดสินค้าชา</p>

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อหาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน</p> <p>2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน</p>	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	<p>พัฒนารูปแบบการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล</p>

เรื่อง แนวทางจัดทำคู่มือค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการ

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
ตรวจใบสำคัญ	บุคลากรผู้รับบริการจัดทำรายงานการเดินทางไปราชการไม่ถูกต้องทั้งในด้านการเขียนรายงานและการแนบเอกสารประกอบการเดินทาง	ขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบเบิกจ่ายค่าใช้จ่ยเดินทางไปราชการที่บุคลากรผู้รับบริการควรทราบ	การสร้างความรู้ความเข้าใจระเบียบในการเบิกค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการให้กับผู้รับบริการ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ 1 ศึกษา/รวบรวมข้อผิดพลาดจากการใช้ระเบียบเบิกจ่าย ที่ผ่านมาเพื่อวางแผนประชุมชี้แจง 2 จัดประชุมเพื่อเป็นเวทีการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรผู้รับบริการร่วมกันสรุปประเด็นที่ควรปรับปรุง 3 จัดทำคู่มือสำหรับบุคลากรผู้รับบริการ และ 4 ติดตาม/รวบรวมข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มืออย่างสม่ำเสมอ

เรื่อง แนวทางจัดทำรายงานโครงการที่ได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
จัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับงบประมาณ	การทำรายงานไม่มีคุณภาพและจัดส่งล่าช้าไม่ตรงตามกำหนดเวลา	แต่ละงาน/โครงการมีช่วงเวลาในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลต่างกัน	สร้างรูปแบบการจัดทำรายงานผลการดำเนินกิจกรรม/งาน/โครงการส่งเสริมการเกษตร มีขั้นตอนดังนี้ 1 ศึกษา/รวบรวมข้อมูลการรายงานและการใช้ประโยชน์ เพื่อวางแผนดำเนินการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบการรายงานของงาน/โครงการต่างๆ 2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการสรุปปัญหา และแนวทางพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูลและประมวลผลร่วมกัน 3 พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและประมวลผล และ 4 ทบทวนผลการจัดทำรายงาน เพื่อประเมินขั้นตอน/กระบวนการอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้สิทธิและสวัสดิการของบุคลากร ว่าด้วยระเบียบเบิกจ่าย ค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการและใบสำคัญ</p> <p>2. เพื่อจัดทำคู่มือค่าใช้จ่ายเดินทางไปราชการและใบสำคัญ</p>	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	แนวทางในการจัดทำคู่มือการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการและใบสำคัญสำหรับบุคลากร ผู้รับบริการในสังกัด สพส.

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดทำรายงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถแสดงให้เห็นผลการส่งเสริมการเกษตร ขององค์กร ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ</p>	การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	รูปแบบการจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการส่งเสริมการเกษตรที่ใช้ประโยชน์ได้จริง และตรงตามกำหนดเวลา

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตร

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
วิเคราะห์นโยบายและงบประมาณโครงการ	รูปแบบในการจัดทำโครงการ/งบประมาณของหน่วยงานในสังกัดกรมฯ มีความแตกต่าง/หลากหลายกันมาก	การแปลงแผนกลยุทธ์ขององค์กรไปสู่หน่วยงานแต่ละระดับ มีแนวคิดและจุดเน้นในการใช้ทรัพยากร ตลอดจนตัวชี้วัดไม่เหมือนกัน	การแปลงแผนกลยุทธ์ของหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร ไปสู่การจัดทำโครงการ/งบประมาณ มีความสัมพันธ์อย่างไร กับวิธีการทำงาน/บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง ที่ทำให้การวัดผล/กำหนดตัวชี้วัดในภาพรวมขององค์กรได้ชัดเจน

เรื่อง ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรที่มีต่อการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
วิเคราะห์นโยบายและแผน	คุณภาพของแผนกลยุทธ์ ต้องมีการปรับปรุงและดำเนินการตามแผน อย่างเป็นรูปธรรม	รูปแบบและกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ถูกกำหนดจากส่วนกลาง โดยที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ไม่ได้มีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> • แนวทางจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่กำหนดโดยส่วนกลาง สามารถนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ • แนวทางที่เหมาะสมควรจะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำโครงการ 2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรค 3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตร	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางการพัฒนาการจัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับหน่วยงาน 2. เพื่อหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ของกรมส่งเสริมการเกษตร	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ในหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรในการเรียนรู้ผ่านระบบ
 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ร่วมกับสำนักงาน กพ.

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
พัฒนาเทคโนโลยีการฝึกอบรม	การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์	ผู้เรียนในท้องถิ่นยังเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ไม่สม่ำเสมอ	การนำระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์มาใช้ เพื่อให้บริการความรู้แก่บุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรต้องให้ความสำคัญกับข้อจำกัด 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การเข้าถึงสื่อ และ 2) ผลการเรียนรู้ที่มีสาเหตุมาจากการสร้างหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องตรงตามความต้องการ/ระดับความสามารถของผู้เรียน จึงต้องมีการประเมินผลการใช้เครื่องมือสื่อสาร(ฮาร์ดแวร์/ซอฟต์แวร์) และหลักสูตร/เนื้อหาการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงงานอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1.ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีการเรียนรู้ผ่านระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ เกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อ และเนื้อหาสาระของหลักสูตร</p> <p>2.ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ</p>	<p>การวิจัยเชิงสำรวจ</p>	<p>แนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาโมดูลการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์</p>

เรื่อง การผลิตพืชให้ได้รับการรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดอุตรดิตถ์ ศึกษาเฉพาะกรณี การผลิตข้าว

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
ส่งเสริมการผลิตพืชระดับจังหวัด	การจัดการความรู้ในการส่งเสริมการผลิตข้าว ตามมาตรฐานการรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลไม่มีประสิทธิภาพ	1. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลร้อยละ 50 เป็นผู้บรรจุใหม่ยังขาดทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชนการเกษตร 2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรภาคสนามไม่มีประสิทธิภาพ	การจัดการความรู้โดยสร้างกระบวนการ/ขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เป็นลำดับ ดังนี้ 1 เตรียมการ -สำรวจความต้องการเรียนรู้ของผู้บรรจุใหม่ -กำหนดบทบาทของทีมงานและวิธีการเรียนรู้ -วางแผนดำเนินการ 2 การดำเนินการตามแผนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ประสบการณ์ 3 สรุปผลการเรียนรู้ร่วมกัน

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ในการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐาน GAP</p> <p>2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาความรู้และทักษะของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในการผลิตข้าวตามมาตรฐานGAP</p>	<p>การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม</p>	<p>รูปแบบสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนการเกษตรในการผลิตข้าวตามมาตรฐานGAP</p>

เรื่อง ศักยภาพและการพัฒนางานส่งเสริมการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (ผึ้ง)

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (ผึ้ง)	1.เกษตรกรขาดความรู้ในการเลี้ยงผึ้งและแมลงเศรษฐกิจที่ถูกต้อง 2.จำนวนเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมมีจำนวนลดลง	วิธีการ/รูปแบบที่ใช้ไม่สอดคล้องกับสภาพการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกร เป้าหมาย	การเพิ่มศักยภาพของบุคลากรประจำศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร(ผึ้ง) ในภูมิภาค เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีในการเลี้ยงผึ้งและแมลงเศรษฐกิจไปสู่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการสนับสนุนการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะ ควบคู่ไปกับการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนางานที่ยั่งยืนให้กับบุคลากรประจำศูนย์ฯ

เรื่อง ความพึงพอใจผู้ยืมเงินสำรองจ่ายเพื่อการเดินทางไปราชการ

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
เบิกจ่ายการยืมเงินสำรองจ่ายเพื่อการเดินทางไปราชการ	ดำเนิน การตามขั้นตอนล่าช้า ไม่ทันเวลา การเดินทางของผู้รับบริการ	ผู้รับบริการ ไม่เข้าใจระเบียบการยืมเงินสำรองจ่ายเพื่อการเดินทางไปราชการ	การให้บริการยืมเงินสำรองจ่ายมีระเบียบ กำหนดให้ดำเนินการเป็นลำดับ/ขั้นตอน ซึ่งต้องมีการแนบเอกสาร/หลักฐาน ให้ถูกต้องครบถ้วน ฯลฯ ดังนั้น ในการปรับปรุงการ ให้บริการยืมเงินสำรองจ่ายให้ผู้รับบริการ มีความพอใจ ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นจะต้องหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เข้าใจตามขั้นตอนการปฏิบัติ และวิธีปรับปรุงงานและแนวทางแก้ไข ปัญหา

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษาศักยภาพของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร(พืช) ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งและแมลงเศรษฐกิจ</p> <p>2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนางานของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร(พืช)</p>	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรประจำศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร(พืช)ในภูมิภาค และการบริหารจัดการหน่วยงาน

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการในขั้นตอน/กระบวนการยืมเงินราชการ</p> <p>2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการ</p> <p>3. เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงานเบิกจ่ายการยืมเงินสำรองจ่ายราชการที่มีประสิทธิภาพ</p>	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางปรับปรุงการบริการเพื่อเบิกจ่ายการยืมเงินสำรองจ่ายราชการที่ผู้รับบริการพอใจ

เรื่อง การเขียนผลงานประเมินเพื่อเลื่อนระดับ

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
การพิจารณาผลงานของผู้ขอประเมิน	ผู้ขอประเมินไม่สามารถนำคู่มือการเขียนผลงานวิชาการไปใช้เป็นแนวทางในการเขียนผลงานเพื่อเลื่อนระดับ	ไม่เข้าใจเนื้อหาสาระบางส่วนในคู่มือการเขียนผลงานวิชาการ	ในการปรับปรุงคู่มือการเขียนผลงานวิชาการ ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องแก้ไขเนื้อหาสาระในส่วนที่ผู้ใช้ไม่เข้าใจ ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากการอธิบายที่ยังไม่ครอบคลุมลักษณะงานบางอย่าง ซึ่งการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ย่อมจะทำให้การปรับปรุงคู่มือขยายกรอบแนวคิด ที่เอื้อให้มีการประยุกต์ใช้กับการพัฒนางานที่จะเกิดขึ้นอย่างหลากหลายในอนาคต

เรื่อง การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเว็บไซต์กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

งานประจำ	ปัญหา	สาเหตุ	การตั้งโจทย์
การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์	เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทางเว็บไซต์	ยังไม่มีการประเมินผลสะท้อนกลับจากผู้รับบริการทางเว็บไซต์ เพื่อพัฒนาการสื่อสารให้ครบกระบวนการ	การให้บริการข้อมูล/ข่าวสาร/ความรู้ ทางเว็บไซต์ ซึ่งเป็นการสื่อสารระบบมวลชน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้หลายประการ หากรู้ผลสะท้อนกลับจากผู้รับบริการ อาทิเช่น ความต้องการ และความคิดเห็นต่อประเด็นการรับรู้ทางด้านข่าวสาร ช่วงเวลาและความต่อเนื่อง ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม และการพัฒนาโปรแกรมการสื่อสาร เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรโต้ตอบโดยตรงกับผู้ให้บริการ เป็นต้น

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของผู้ขอประเมินผลงานทางวิชาการในการเขียนผลงาน</p> <p>2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการเขียนผลงานวิชาการ</p>	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางพัฒนาคู่มือการเขียนผลงานวิชาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ใช้

วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	ผลที่ต้องการ
<p>1. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้ใช้บริการในการบริโภคข่าวสารการเผยแพร่ทางเว็บไซต์เกี่ยวกับประเด็นและการสืบค้นข้อมูลทางเว็บไซต์</p> <p>2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น</p>	การวิจัยเชิงสำรวจ	แนวทางพัฒนาการให้บริการข่าวสาร และการสืบค้นข้อมูลความรู้ที่ตรงตามความต้องการของบุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรและผู้ใช้บริการทั่วไปทางเว็บไซต์

โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสารสนเทศ สำนักงานเกษตร จังหวัดชลบุรี

นางสุวิสาส์ กั้นตอเนตพร สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี

ที่มาและหลักการ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาตลอดเวลาเพื่อให้สามารถนำศักยภาพของแต่ละบุคคลมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างให้แต่ละบุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานตลอดจนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากจะส่งผลดีต่อบุคลากรเองแล้วยังส่งผลดีต่อองค์กรด้วย สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามตัวชี้วัดและเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้ โดยเริ่มจากการเสริมหนุนให้บุคลากรมีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านที่สนใจ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสารสนเทศให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงาน

1.ขั้นเตรียมการ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองของบุคลากร โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรีใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ในการเก็บแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ถึงสิ่งที่ต้องการพัฒนาตนเอง

ผลการดำเนินงานในขั้นเตรียมการ สามารถแบ่งความต้องการพัฒนาตนเองของเจ้าหน้าที่ออกเป็น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านวิชาการ และด้านทักษะการ

ปฏิบัติงาน ได้ดังนี้

- ร้อยละ 67 ต้องการรับการพัฒนาในหลักสูตรโปรแกรม Photoshop และการนำเสนอผลงานด้วยโปรแกรม Ulead
- ร้อยละ 52 ต้องการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรที่ดี
- ร้อยละ 51 ต้องการพัฒนาทักษะการทำเว็บไซต์ และการเขียนโครงการ เพื่อเสนอของบประมาณ

เมื่อสามารถประเมินความต้องการเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่ได้แล้วจึงสรุปเพื่อเสนอผู้บริหาร

2. ขั้นตอนการ สามารถแบ่งการดำเนินการออกเป็น

ฝึกอบรมครั้งที่ 1 เป็นการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำสไลด์มัลติวิชั่น เป็นเวลา 2 วัน มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัด และเจ้าหน้าที่ในระดับอำเภอ จำนวน 25 คน โดยวิทยากรจากกรมส่งเสริมการเกษตร

ผลจากการฝึกอบรมครั้งที่ 1 ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในงานนำเสนอในที่ประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือน แต่พบปัญหาคือขาดอุปกรณ์ในการทำงาน และในการใช้โปรแกรม เช่น สื่อที่ผลิตออกมาแล้วไม่มีเสียง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ยังไม่มี ความชำนาญในการใช้โปรแกรมและไม่มีที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ผลการฝึกอบรมในครั้งแรกไม่ประสบความสำเร็จ แต่พบว่า มีเจ้าหน้าที่ในระดับอำเภอสามารถใช้โปรแกรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากเกษตรอำเภอบ่อทองได้ส่งไปอบรมหลักสูตรการจัดทำงานนำเสนออย่างง่ายด้วยโปรแกรม Ulead กับอาจารย์จาก โรงเรียนบ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา จึงได้นำเสนอผู้บริหารเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจัดอบรมครั้งต่อไป

ฝึกอบรมครั้งที่ 2 เป็นการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดทำงานนำเสนออย่างง่ายด้วยโปรแกรม Ulead โดยไม่ใช้งบประมาณทางราชการเนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ที่เข้าอบรมจึงสมัครใจใช้งบประมาณส่วนตัว ในการซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น ฝึกอบรม ณ โรงเรียนบ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี มีวิทยากรคือ ครูสุวรรณ บัวศรี และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทองเป็นผู้ช่วยวิทยากร

การอบรมผู้เข้าอบรมตั้งใจฝึกปฏิบัติเป็นอย่างดี และเมื่อพบปัญหาจะรีบซักถามวิทยากรทันที หลังจากอบรมวิทยากรได้เน้นย้ำให้หมั่นฝึกฝน เพราะหากไม่ได้ทดลองทำอย่างจริงจัง เราจะไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้การผลิตสื่อที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์จึงจะทำให้ผลงานจึงจะออกมาดูน่าสนใจ

ผลจากการฝึกอบรมครั้งที่ 2 เกษตรจังหวัดชลบุรีได้มอบนโยบายให้มีการนำเสนอผลงาน ในที่ประชุมเกษตรอำเภอประจำเดือนในรูปแบบของสไลด์มีลติวิชั่น โดยนำเสนอภารกิจ ที่ได้ปฏิบัติในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร รวมทั้งเป็นการรวบรวมผลงานที่ผ่านมา และเป็นการจัดระเบียบข้อมูลให้สามารถค้นหาได้ง่ายจากงานนำเสนอ จากนั้นนโยบายดังกล่าวส่งผลให้การนำเสนอผลงานส่งเสริมการเกษตรประจำเดือนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3. ผลการดำเนินการ การดำเนินการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสารสนเทศได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาหลายด้านดังนี้

ผลที่เกิดกับเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ได้พัฒนาตนเองโดยเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

ผลที่เกิดขึ้นกับงาน

1.เกิดการพัฒนางานก้าวไปข้างหน้าเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.มีแนวทางการพัฒนาบุคลากรในด้านอื่นๆต่อไป

ผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร

1. จากการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ ส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กรที่สามารถพัฒนาบุคลากรให้เป็นกำลังสำคัญในการทำงาน

2. องค์กรมีรูปแบบการนำเสนอผลงานที่น่าสนใจ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและความก้าวหน้าขององค์กร

3. เกิดความสามัคคีในหน่วยงาน เนื่องจากบุคลากรต้องร่วมคิดและแก้ปัญหาาร่วมกัน

4. ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้บริหารทุกระดับให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและมีการส่งเสริม สนับสนุนอย่างจริงจัง
2. การพัฒนาต้องเริ่มจากความต้องการที่แท้จริงของผู้ได้รับการพัฒนา
3. การเรียนรู้ และสรุปบทเรียนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน
4. การมีเวทีให้แสดงผลงานเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากร และนำไปสู่การพัฒนาผลงานต่อไป

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วมของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

นายสมควร ชายะกุล สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่

ที่มาและหลักการ

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล ถือได้ว่าเป็นแผนพัฒนาการเกษตรของชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานด้านการเกษตร ซึ่งชุมชนเองต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ แผนที่จัดทำขึ้นต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดินของจังหวัด อำเภอ และชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลจึงเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

การบริหารงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) ให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งนั้น แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการนำไปประสานงานขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้เป็นนโยบายและกำหนดเป็นทิศทาง

การพัฒนาการเกษตรระดับตำบลไปสู่การปฏิบัติที่มีกรอบกำหนดขอบเขตการพัฒนา ระยะเวลาและผลลัพธ์ที่ชัดเจน การพัฒนาการเกษตรระดับตำบลไปสู่การปฏิบัติที่มี กรอบกำหนดขอบเขตการพัฒนา ระยะเวลา และผลลัพธ์ที่ชัดเจน

ในปี 2554 จังหวัดแพร่มีเป้าหมายการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล จำนวน 77 ตำบล สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่จึงกำหนดให้การจัดทำแผนพัฒนาการ เกษตรระดับตำบลเป็นนโยบายหนึ่งที่สำคัญ ให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับต้องให้ความร่วมมือ และสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วมให้เกิดเป็นรูปธรรมและ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับ มีความเข้าใจเรื่อง “การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม” และ “เทคนิคในการประสานงาน” และติดตามความก้าวหน้าการจัดทำแผนพัฒนาการ เกษตรระดับตำบลอย่างต่อเนื่องในเวทีตามระบบส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ การสัมมนา เชิงปฏิบัติการระดับจังหวัด (provincial workshop, PW) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ระดับอำเภอ (district workshop, DW) การประชุมประจำเดือนสำนักงานเกษตร อำเภอ (district meeting, DM) เป็นต้น โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่พิจารณา คัดเลือกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ให้เป็นต้นแบบในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาความรู้และเสริมสร้างทักษะในการประสานงานให้กับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร
3. เพื่อพัฒนาความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ในการจัดทำแผน พัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินงาน

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วมของศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เริ่มดำเนินการโดยการวิเคราะห์สถานการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

ระดับตำบลของสำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานระดับจังหวัดและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล ทำให้ทราบข้อมูลการดำเนินการ จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลของจังหวัดแพร่ที่ผ่านมาว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ขาดทักษะและเทคนิคในการประสานงาน ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลให้มีประสิทธิภาพ จึงทำให้แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แผนฯที่ได้ไม่สอดคล้องกับบริบท ศักยภาพและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ไม่เป็นที่ยอมรับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ส่งผลทำให้แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร คือ จัดทำแผนแล้วไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพียงแต่เป็นการจัดทำของเจ้าหน้าที่ตามแบบฟอร์มที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด เพื่อจัดส่งให้หน่วยงานจัดเก็บไว้เป็นหลักฐานเท่านั้น

เมื่อได้รับทราบข้อมูลดังกล่าวแล้วจึงมีการทบทวนกระบวนการจัดทำแผนที่ผ่านมาและวางแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้ใช้เวทีชุมชนเป็นกิจกรรมหลัก และเลือกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลนาคจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ให้เป็นต้นแบบในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วม โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ค้นหาสาเหตุที่แผนพัฒนาการเกษตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกร พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

2. จัดประชุมชี้แจงทีมงานในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดเวทีชี้แจงและทำความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องในการการจัดทำแผนการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วมแก่อาสาสมัครเกษตรกร เกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการศบกต. เกี่ยวกับความสำคัญของการจัดทำแผน ประโยชน์การจัดทำแผน ขั้นตอนการจัดทำแผน และทบทวนปัญหาอุปสรรคในการจัดทำแผนผ่านมา พร้อมทั้งมอบหมาย

ให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านไปจัดเก็บข้อมูลตามแบบฟอร์มที่กำหนด สำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล

3. จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร โดยให้อาสาสมัครเกษตร เกษตรหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านที่ไปจัดเก็บข้อมูล มานำเสนอในเวทีการประชุมประจำเดือนของ ศบกต. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่จัดเก็บว่าถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร สำหรับข้อมูลที่ยังจัดเก็บไม่ครบถ้วน มอบหมายให้คณะกรรมการ ศบกต. ไปสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำมาวิเคราะห์ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

4. ติดตามความก้าวหน้าในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

5. วิเคราะห์ผล สรุปและรายงานผลการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงการทำแผนพัฒนาการเกษตรในปีต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วมของ ศบกต. นาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการจัดเวทีกับงาน องค์กร ผู้ร่วมงาน ทั้งในส่วนของเกษตรกร เกษตรหมู่บ้าน อาสาสมัครเกษตร คณะกรรมการ ศบกต. และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่

1.1 อาสาสมัครเกษตร เกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการ ศบกต. ตำบลนาจักร มีความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรทุกขั้นตอนมากขึ้น โดยให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี เกิดความภูมิใจในผลงานที่เกิดขึ้น

1.2 คณะบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร และคณะกรรมการพิจารณาแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลมากขึ้น และให้ความสำคัญนำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบล พร้อมทั้งอนุมัติโครงการบางโครงการให้เป็นกรณีพิเศษใน ปี 2554 เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเงิน 150,000 บาท เป็นต้น

2. ผลที่เกิดขึ้นกับงาน ทำให้แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลมีความสมบูรณ์

สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรได้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วมของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ทำให้สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่นำกระบวนการจัดทำแผนดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบมีส่วนร่วมให้กับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลต่างๆในพื้นที่จังหวัดแพร่

ข้อเสนอแนะเทคนิคการจัดทำแผนเข้าสู่แผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. นอกจากการเสนอแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลตามระบบแล้ว เจ้าหน้าที่ต้องมีความสัมพันธ์ส่วนตัวในการประสานงานกับผู้บริหารของ อปท. ด้วย

2. ควรจัดทำหนังสือจากจังหวัดถึง อปท. เพื่อขอความร่วมมือในการบรรจุแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลไว้ในแผนพัฒนาตำบลของ อปท.

3. เชิญผู้บริหาร อปท. เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและพิจารณาแผนได้แก่ การพบปะพูดคุยจนครอบคลุมถึงแนวทางการพัฒนาโดยให้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการพัฒนาการเกษตร เพื่อจัดทำแผนให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาของ อปท. และจัดส่งแผนให้พิจารณาบรรจุให้ข้อบัญญัติต่อไป

4. ให้เกษตรกรหมู่บ้าน อาสาสมัครเกษตร กรรมการ ศบกด. ที่เป็นสมาชิก อปท. ขับเคลื่อนการทำแผนและผลักดันแผนสู่ อปท.

5. เน้นการทำแผนให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล ทำแผนร่วมกับผู้นำชุมชน นำแผนเข้าเวทีประชาคมรับรองแผน

6. จัดเวทีพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ อปท. เช่น จัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับอำเภอในสถานที่ของ อปท. และเชิญผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรร่วมแลกเปลี่ยนสร้างความเข้าใจในการทำงานซึ่งกันและกัน

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2539. **หลักและวิธีวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร.**

(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฝ่ายเอกสาร คำแนะนำ
กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร.

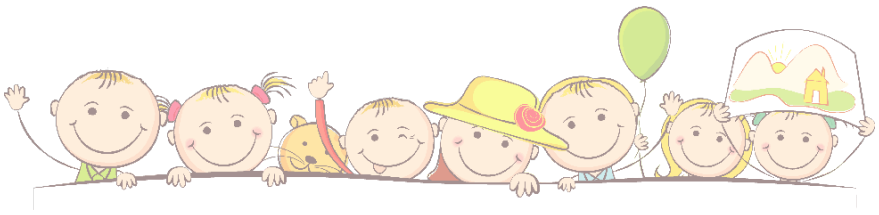
_____ . 2546. **คู่มือการเขียนโครงการ/รายงานการวิจัยและ
รายงานผลการปฏิบัติงานตามงาน/โครงการ (ฉบับปรับปรุง).**
กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

_____ . 2553. **คู่มือนักส่งเสริมฯ มือใหม่หัดเขียน.** กองวิจัย
และพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร.

_____ . 2555. **ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศัตรูมะพร้าว
(หนอนหัวดำ) อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.** กองวิจัยและ
พัฒนางานส่งเสริมการเกษตร.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2553. **10 ขั้นตอนง่ายๆ วิจัยเชิงคุณภาพ: เคล็ดวิชาจาก
สามัญสู่ชั้นเทพ.** นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

ทวีศักดิ์ นพเกษร. 2551. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1 : คู่มือปฏิบัติการวิจัย
ประยุกต์ เพื่อพัฒนาคน องค์กร ชุมชน สังคม.** นครราชสีมา: ชมรม
พยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. 2547. “การสร้างเครื่องมือการวิจัย การออกแบบ การนำเสนอ การเก็บรวบรวมข้อมูล” สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนักวิจัยระดับพื้นฐาน รุ่นที่ 2. กรุงเทพมหานคร. จัดโดย กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.

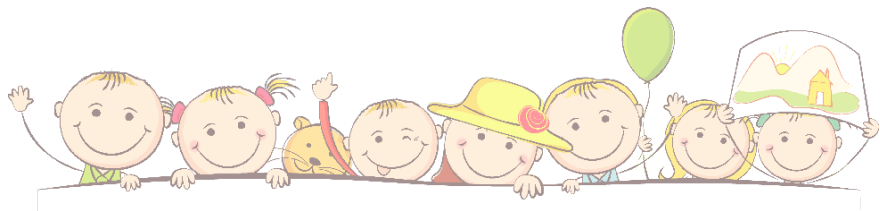
บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2554. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภางค์ จันทวนิช. 2540. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2536. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิจารณ์ พานิช. 2551. “R2R ... อย่าสำคัญ (ผิด) ว่าเป็นเป้าหมาย. ใน R2R: Routine to Research สยบงานจำเจด้วยการวิจัย สู่โลกใหม่ของงานประจำ. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

วันรัตน์ จันทกิจ. 2547. 17 เครื่องมือนักคิด. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

ผู้ก่อการ

ที่ปรึกษา

นายสำราญ สารบรรณ ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

ทีมงาน

น.ส.ปริญญารัตน์ ภูศิริ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

นางพรพรรณ สุทธิเรืองวงศ์ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนางานวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตร

นายวุฒินัย ยุวนานนท์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ

นายรัฐภูมิ ศรีอำไพ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ออกแบบปก

นายธีรภัทร์ คุ่มครอง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

จัดรูปเล่ม

น.ส.จุฑามาศ กรีพานิช เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

“R2R แก้ปัญหา พัฒนาคน พัฒนางาน”
ธัญญ์ บุญมา สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์

“R2R รวมมิตร สร้างกระบวนการคิด พิสูจน์ปัญหาทางานประจำ”
ชมภูนุช หน่อทอง สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท

“ลดปัญหา พัฒนาต่อยอด องค์กรไปรอด ทุกงานทำวิจัย”
นฤมล พลัฒลา สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร

“R2R ได้ทั้งมิตร แนวคิด และแนวทางในการพัฒนางาน”
จารุภา คงชนะ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

“R2R สร้างโอกาส ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
ฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ ทำให้สนุกกับงาน
ที่ไม่ได้ทำไปวันๆ อีกต่อไป”
สุภาภรณ์ คงฉิม สำนักงานเกษตรจังหวัดพังงา

ถอดรหัสงานประจำนำไปสู่งานวิจัย
Routine to Research